

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Mgr. et Bc. Marek ČEPA

**ZKUŠENOSTI Z TVORBY A REALIZACE MINIMÁLNÍHO
PREVENTIVNÍHO PROGRAMU NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH
V OLOMOUCI**

**EXPERIENCE OF A CREATION AND IMPLEMENTATION OF A MINIMUM
PREVENTION PROGRAM AT HIGH SCHOOLS IN OLOMOUC**

Olomouc 2017

Vedoucí práce: Mgr. Dagmar PITNEROVÁ, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Zkušenosti z tvorby a realizace minimálního preventivního programu na středních školách v Olomouci*“ zpracoval samostatně pod vedením Mgr. Dagmar PITNEROVÉ, Ph.D. a použil jen uvedených pramenů a odborné literatury, které jsou v seznamu této práce.

V Olomouci dne 6. 12. 2017

.....
Mgr. et Bc. Marek ČEPA

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Mgr. Dagmar PITNEROVÉ, Ph.D, za odborné vedení, za rady a pomoc při zpracování diplomové práce, a také všem školním metodikům prevence, jež se aktivně a s ochotou podíleli na realizaci výzkumného šetření.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Mgr. Bc. Marek ČEPA
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar PITNEROVÁ, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	ZKUŠENOSTI Z TVORBY A REALIZACE MINIMÁLNÍHO PREVENTIVNÍHO PROGRAMU NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH V OLOMOUCI
Název v angličtině:	EXPERIENCE OF A CREATION AND IMPLEMENTATION OF A MINIMUM PREVENTION PROGRAM AT HIGH SCHOOLS IN OLOMOUC
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se zabývá zkušenosti z tvorby a realizace minimálního preventivního programu na středních školách v Olomouci. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá vymezením klíčových pojmů, představením alternativní možné prevence ze strany školského resortu, definováním programů primární prevence rizikového chování v prostředí středních škol, představením funkcí školního metodika prevence dle platné legislativy, vyjmenováním a popsáním za použití metodických materiálů a odborné literatury fáze tvorby minimálního preventivního programu. Hlavním cílem výzkumné části za pomoci kvalitativního přístupu, konkrétně metodami analýzou a vyhodnocením dokumentů a polostrukturovaným rozhovorem se školními metodiky prevence, zjistit a popsat zkušenosti z tvorby a realizace minimálního preventivního programu na středních školách v Olomouci.</p>
Klíčová slova:	Rizikové chování, osobnost adolescenta, prevence, školní metodik prevence, minimální preventivní program.

<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>The diploma thesis deals with the experience of creation and realization of minimum preventive program at secondary schools in Olomouc. The thesis is divided into the theoretical and practical part. The theoretical part deals with the definition of key concepts, introducing alternative possible prevention by the school resort, defining programs of primary prevention of risk behaviors in the secondary school environment, introducing the function of the school prevention methodology according to the valid legislation, enumeration and description using methodical materials and professional literature, preventive program. The main aim of the research part, using a qualitative approach, namely methods of analyzing and evaluating documents, and a semi-structured interview with school prevention methods, find out and describe the experience of creating and implementing a minimum preventive program at secondary schools in Olomouc</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>Risk behaviors, adolescent personality, prevention, school prevention methodology, minimum prevention program.</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>Příloha č. 1 – Doporučení pro pedagogickou praxi Příloha č. 2 – Informovaný souhlas respondenta Příloha č. 3 – Přesné znění polostrukturovaných otázek Příloha č. 4 – Standardní činnosti školního metodika prevence Příloha č. 5 – Přepis rozhovorů se ŠMP</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>138 stran</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>Český jazyk</p>

Obsah

ÚVOD.....	1
1 CÍLE DIPLOMOVÉ PRÁCE.....	3
2 VYMEZENÍ KLÍČOVÝCH POJMŮ	5
2.1 Sociálně patologické jevy – rizikové chování.....	5
2.2 Etiologie rizikového chování	6
2.3 Syndrom rizikového chování v dospívání.....	8
2.4 Rizikové a protektivní faktory	9
2.5 Vybrané formy rizikového chování	11
3 OSOBNOST ADOLESCENTA.....	15
3.1 Periodizace období adolescence.....	15
3.2 Osobnostní rysy vztahující se k rizikovému chování	17
3.2.1 Škála osobnostních rysů (SURPS).....	17
4 PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	21
4.1 Vymezení a cíle primární prevence	21
4.2 Specifická a nespecifická primární prevence.....	21
4.2.1 Specifická primární prevence.....	22
4.2.2 Nespecifická primární prevence.....	23
4.3 Druhy prevence	23
4.3.1 Programy zaměřující se na rozvoj životních dovedností	24
4.3.2 Programy zaměřující se na interpersonální rozvoj.....	25
4.4 Cílová skupina primární prevence	27
5 SYSTÉM STÁTNÍHO RESORTU V PRIMÁRNÍ PREVENCI.....	28
5.1 Horizontální a vertikální úroveň	28
5.2 Úloha školy v prevenci	30

5.3	Aktéři preventivního opatření na střední škole	31
5.4	Externí instituce v rámci primární prevence	32
5.4.1	Implementace primární prevence v RVP SOV	33
6	FUNKCE ŠKOLNÍHO METODIKA PREVENCE.....	35
6.1	Předpoklady pro výkon funkce školního metodika prevence	35
6.2	Specializační příspěvek.....	36
6.3	Standartní činnosti metodika prevence	36
7	MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM.....	37
7.1	Vymezení a cíle minimálního preventivního programu	37
7.2	Zásady a efektivnost programu	38
7.3	Tvorba minimálního preventivního programu.....	38
7.3.1	Monitoring vnitřních a vnějších zdrojů.....	39
7.4	Stanovení cílů minimálního preventivního programu	40
7.5	Formy preventivních aktivit.....	41
7.6	Evaluace programu	42
8	SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	44
9	VÝCHODISKA VÝZKUMNÉ ČÁSTI	47
9.1	Hlavní cíl a dílčí cíle výzkumné části	47
9.2	Specifické výzkumné otázky	48
9.3	Triangulace	49
9.4	Popis použité metody v kvalitativním výzkumu.....	49
9.5	Časový harmonogram výzkumu	53
9.6	Popis místa a charakteristika zkoumaného souboru	54
9.7	Postup při sběru výzkumných dat	57
10	INTERPRETACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	59

10.1	Analýza a vyhodnocení MPP středních škol v Olomouci.....	59
10.1.1	Komparace a závěr z obsahů MPP.....	65
10.2	Výzkumné šetření se školními metodiky prevence	71
10.2.1	Kódování rozhovoru	71
10.3	Interpretace výzkumných dat z rozhovorů.....	72
10.3.1	Představení školních metodiků prevence středních škol.....	73
10.3.2	Poradenský tým – jejich potřeby, činnosti jednotlivých členů	77
10.3.3	Zkušenosti z tvorby a realizace minimálního preventivního programu..	79
11	SHRnutí VÝZKUMNÉ ČÁSTI	85
	ZÁVĚR.....	87
	POUŽITÁ LITERATURA.....	90
	SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK.....	94
	SEZNAM ZKRATEK	95
	SEZNAM PŘÍLOH	96
	Příloha č. 1 – Doporučení pro praxi	96
	Příloha č. 2 – Informovaný souhlas respondenta.....	97
	Příloha č. 3 – Přesné znění polostrukturovaných otázek.....	98
	Příloha č. 4 - Standardní činnosti školního metodika prevence	100
	Příloha č. 5 – Přepis rozhovorů se ŠMP	103

ÚVOD

Motto: „Učit lze slovy, vychovávat jen příkladem.“

J. A. KOMENSKÝ

Vybrané téma diplomové práce je v současné době velmi aktuální, jeho název nese „*Zkušenosti z tvorby a realizace minimálního preventivního programu na středních školách v Olomouci.*“ Problematika rizikového chování u dětí a mládeže je ve školství neustále se řešícím. Formy, které se vyskytují ve školském prostředí jsou čím dál více sofistikovanější, které musí škola nějakým způsobem řešit, a to formou prevence. Škola je v podvědomí veřejného mínění jako formální školský institut, který nabízí výchovně-vzdělávací službu společnosti, ale zaujímá také důležitou úlohu proti nežádoucím jevům, musí přistupovat preventivním přístupem. Veškeré zásahy, které jsou realizovány ze strany školy směrem studentům, mají vliv na jejich osobnostní rozvoj, vytváří v nich postoje, hodnoty, chování atd. Důležitý moment nastává v přestupu mladého člověka po ukončení základního vzdělání na střední školu, kdy se ocitá v novém prostředí, seznamuje se s novými lidmi, čeká ho tak spousta nových nástrah v podobě pokušení, neuposlechnutí, zkoušení něčeho neznámého. Je pravděpodobné, že se student nemusí ubírat cestou negativního postoje, ale přesto je tu možnost.

Vybrané téma jsme si vybrali z několika důvodů. Hlavním motivem bylo, že úzce souvisí s našim studovaným oborem učitelství na střední škole, kdy se ocitneme v nové roli pedagoga, který vykonává výchovně-vzdělávací činnost, ale musí také zaujmout i preventivní přístup. Dalším motivem je aktuálnost problematiky, zejména prevence ve školství a jejich postoj. Třetím důvodem je zaujetí pro práci školního metodika prevence, je to funkce, která má ve školství důležitou roli a má budoucnost.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Jeho hlavním cílem je zjistit a popsat zkušenosti při tvorbě a realizaci minimálního preventivního programu na střední škole v Olomouci. Dílčí cíle a výzkumné otázky jsou popsány v samostatné kapitole.

Teoretická část je rozdělena do několika kapitol, které jsou dále členěny na podkapitoly. První kapitola nese název cíle diplomové práce a výzkumné otázky. Druhá kapitola pojednává o klíčových pojmech, které nás budou doprovázet po celý průběh diplomové práce. Další kapitola je osobnost adolescenta, kde se zaměříme na osobnostní rysy vztahující se k rizikovému chování. Čtvrtá kapitola je prevence rizikového chování ve školství, kterou si vymezíme a vyjmenujeme jejich druhy. Další důležitou kapitolou je systém státního resortu

v primární prevenci. Tato kapitola je rozdělena do několika podkapitol, a podávají tak ucelenou představu o úloze horizontální a vertikální úrovně v rámci prevence. Šestá kapitola se věnuje funkci školního metodika prevence, kde budou popsány předpoklady pro výkon ŠMP a jeho standardní činnosti. Nejrozsáhlejší sedmá kapitola je stěžejní oblast, pojednává o MPP a jeho aspektech při jeho tvorbě, závěrečnou částí tohoto bloku je shrnutí.

V praktické části jsou popsány východiska výzkumného šetření, kde jsme se zaměřili na popis použité metody v kvalitativním výzkumu, časový harmonogram, dále popis místa a charakteristiku zkoumaného souboru. Další důležitá oblast je postup při sběru výzkumných a jeho interpretace. Zjištěná data ve výzkumném šetření jsme získali analýzou, následným vyhodnocením MPP středních škol v Olomouci a polostrukturovaným rozhovorem se ŠMP středních škol. Po otevřeném kódování rozhovoru vznikly kódy, kategorie, které dále interpretujeme v samostatné podkapitole. Diplomová práce obsahuje shrnutí praktické části a závěr. Součástí práce je sedm příloh, které jsou vyjmenovány v anotaci.

Získané poznatky budou sloužit především pro začínající ŠMP, ale i ostatním metodikům prevence, kteří vytváří jakýkoliv způsobem preventivní program. Tímto dílem se tak mohou inspirovat ve své činnosti a komparovat tam program s ostatními programy škol.

1 CÍLE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Pro vyslovení hlavního cíle diplomové práce, vycházíme z předem prostudované české a zahraniční odborné literatury, odborných článků, legislativy a podpůrných materiálů, které vydávají příslušné instituce a ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT).

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit a popsat zkušenosti školního metodika prevence při realizaci tvorby minimálního preventivního programů (dále jen MPP) na střední škole v Olomouci.

Z hlavního cíle byly formulovány dílčí cíle pro teoretickou část a část výzkumnou diplomové práce, jež jsme vyselektovali prostřednictvím metody analýzy vybrané problematiky, metody deskripce a následné komparace.

Dílčími cíli v teoretické části jsou:

- vymežit klíčové pojmy za použití české a zahraniční odborné literatury,
- představit alternativy možné prevence ze strany školského resortu,
- definovat programy primární prevence rizikového chování v prostředí středních škol,
- podat ucelenou představu o funkci školního metodika prevence dle platné legislativy,
- vyjmenovat a popsat za použití metodických materiálů a odborné publikace jednotlivé fáze tvorby minimálního preventivního programu.

K dosažení dílčích cílů ve výzkumné části práce jsme využili metod kvalitativního přístupu, který nám umožní zkoumat problematiku hlouběji v autentickém prostředí. Tímto přístupem získáme detailní a komplexní informace.

Ve výzkumné části byly formulovány dílčí cíle:

1. popsat a objasnit prostřednictvím výzkumného šetření postup ŠMP při realizaci tvorby MPP,
2. konkretizovat faktory, které značně ovlivňují efektivnost MPP,
3. zjistit a identifikovat současné řešené rizikové chování, které se vyskytují na středních školách v Olomouci,

4. specificky interpretovat komparatovat za pomoci polostrukturovaných rozhovorů zkušenosti ŠMP při tvorbě MPP.

Z hlavního cíle vzešly specifické výzkumné otázky:

1. Jaké fáze probíhají při tvorbě MPP?
2. Kdo a jakým způsobem se podílí na tvorbě MPP?
3. Jaké konkrétní metodické a podpůrné materiály pomáhají ŠMP při sestavování MPP?
4. Jaké formy a metody práce používají ŠMP při realizaci preventivních programů?
5. S jakými externími institucemi ŠMP spolupracují?
6. Jaké konkrétní preventivní aktivity ŠMP zahrnují do MPP a jaké cílové skupině jsou určeny?
7. Jakým způsobem realizují školy evaluaci MPP?

2 VYMEZENÍ KLÍČOVÝCH POJMŮ

Druhá kapitola této diplomové práce se podrobněji zaměřuje na teoretická východiska sociálně patologických jevů, resp. rizikového chování. Prvotně jsou objasněny základní pojmy s touto problematikou související a následně je věnována pozornost příčinám vzniku a rozvoje rizikového chování, a také konkrétním rizikovým a protektivním faktorům. Závěr této kapitoly je následně zaměřen na vybrané formy rizikového chování.

2.1 Sociálně patologické jevy – rizikové chování

Za posledních několik let lze v naší společnosti zaznamenat nárůst jevů, jenž bývají označovány za tzv. **sociálně patologické**. I když je škála těchto jevů rozsáhlá, tak je pro ně typické, že se vyznačují společnými rysy – tyto jevy jsou společností nechtěnými, nežádoucími a nepřijatelnými. Každý z jevů se však může od ostatních lišit svou mírou společenské nebezpečnosti a tím ovlivňovat vývoj celé společnosti. V souvislosti s touto problematikou se lze mnohdy také setkat s tím, že pojem sociální patologie je nahrazován pojmem **sociální deviace**. V tomto případě si je však nutno uvědomit, že se tyto pojmy od sebe liší. Jevy sociálně deviantní nemusejí být vždy sociálně patologické. Hlavním rozdílem je skutečnost, že sociálně patologické jevy jsou jak pro společnost, tak jedince negativními, nicméně u deviantních jevů tomu tak být nemusí. V odborné literatuře je možno nalézt různá pojetí a definice sociálně patologických jevů, např. podle Fischera a Škody (2014, s. 19) je pojem sociální patologie „*souhrnným označením nezdravých, abnormálních a obecně nežádoucích společenských jevů*“. Obecně lze však konstatovat, že zakladatelem disciplíny a pojmu sociální patologie byl britský sociolog a filozof **Herbert Spencer**.

V rámci školního prostředí je pedagogie pracováno s tzv. **rizikovým chováním** zahrnujícím širší okruh specifických jevů. V této souvislosti je nutno zdůraznit, že je pracováno s konkrétním jedincem, a nikoliv s fenoménem. Jistým způsobem je rizikové chování normativní součástí vývoje každého adolescenta. Tato skutečnost se opírá o tvrzení amerického sociologa Joye G. Dryfoose (1990, s. 15), který uvedl, že se až 50 % dospívajících ve věku mezi pubertou a dospělostí zapojí alespoň do jedné z forem rizikového chování, a následně po dosažení dospělosti od tohoto chování upouští.

Z výše uvedeného lze usoudit, že adolescenti se chovají rizikově daleko častěji než dospělí jedinci. I když je tuto skutečnost možno do jisté míry považovat za běžný jev, tak i přesto je důležité si uvědomit, že rizikového chování jedince dokáže výrazně ovlivnit jeho budoucnost. Proto je neodmyslitelnou součástí školství právě problematika prevence rizikového chování, jejímž smyslem je takovému chováním předcházet formou různých opatření či minimalizovat jeho důsledky. Dle Macka (2003, s. 77) představuje rizikové chování takové chování, „*které přímo nebo nepřímo ústí v psychosociální nebo zdravotní poškození jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí*“.

I v případě pojmu rizikového chování se lze však setkat s různou terminologií, což je zapříčiněno zejména zkoumáním tohoto pojmu v různých oborech, jako např. sociální pedagogika, vývojová a sociální psychologie či kriminologie. Nejednotnost v terminologii taktéž potvrzuje např. Klinika adiktologie v Praze, která má na svých internetových stránkách uveřejněnou definici, která naopak říká, že rizikové chování pojem sociálně patologické jevy nahrazuje - „*Pod pojmem rizikové chování rozumíme takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost. Tento pojem nahrazuje dříve používaný termín sociálně patologické jevy.*“¹

2.2 Etiologie rizikového chování

Příčiny vzniku rizikového chování je možno objasnit prostřednictvím několika teorií, které podrobněji ve své publikaci objasňují Fischer a Škoda (2009, s. 29):

- **Biologicko – psychologická teorie:** Do této kategorie jsou řazeny teorie zaměřující se na vzájemné vztahy mezi chováním, charaktery, tělesnou stavbou jedinců či jejich genetickými předpoklady, enzymy a hormony. Tento přístup se začal objevovat již v antice. Lidé se v této době domnívaly, že příčina nemocí, různých poruch temperamentu či nemorálního chování je dána nerovnováhou tělních tekutin. Obdobně tomu bylo i ve středověké Evropě, kde byl zdůrazňován vztah mezi tělesnými znaky, chováním, a také charakterem

¹ Klinika adiktologie, 2017. [online]. Praha [cit. 2017-10-22]. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/377/3074/Vymezeni-rizikoveho-chovani>

jedinců. Do této obecné skupiny biologicko – psychologické teorie je možno zařadit dílčí teorie, kterými jsou teorie rozeného zločince, teorie oligofrenie, konstituční teorie, genetická a adopční studie. Pro teorii rozeného zločince a teorii oligofrenii je typická **nízká mentální úroveň jedince**, která je mnohdy považována za hlavní příčinu rizikového chování. Studie v rámci konstituční teorie, genetické a adopční studie následně vychází spíše **z poznatků genetiky**. Dle konstituční teorie se zhodnocením duševních a tělesných vlastností, jež byly zděděny, přiřazují k jednotlivým tělesným typům určité psychické vlastnosti. V případě genetické a adopční studie je kromě genetiky věnována pozornost také vlivům prostředí, které mohou mít zásadní vliv na formování charakteru jedince.

- **Sociálně – psychologická teorie:** Tato teorie je obdobně jako biologicko – psychologická teorie postavena na tom, že lidé s poruchou chování jsou nositeli různých abnormalit. Podstatou této teorie však je, že tyto abnormality by měly být společností kontrolovány a podporovány k léčbě, neboť je počítáno s tím, že takovéto nežádoucí chování se vyskytuje v každé společnosti. Tyto sociálně psychologické koncepce poukazují na to, že příčinou rizikového chování je stav psychiky jedince, který **není ovlivňován dědičností, ale naopak úrovní socializace jedince v dětství**. Do této skupiny teorií jsou řazeny např. teorie sociálního učení, teorie charakteru a temperamentu, teorie odlišného kognitivního stylu.
- **Sociologická teorie:** V případě sociologických teorií je za příčinu rizikového chování považován společenský a kulturní kontext. Základní myšlenka této teorie tedy spočívá v tom, že rizikovému chování je jistým způsobem **naučeno v primární skupině (zpravidla v rodině) či v interakci s druhými**. Dané chování je následně v jednotlivých subkulturách považováno za zcela běžné a normální, nicméně navenek je většinovou populací považováno za nežádoucí a nepřijatelné. Do tohoto konceptu sociologických teorií patří např. teorie anomie, teorie delikventního prostředí či teorie kulturního přenosu.

2.3 Syndrom rizikového chování v dospívání

Příčiny vzniku rizikového chování je možno objasnit také prostřednictvím tzv. **syndromu rizikového chování v dospívání (SRCH - D)**. Autorem této teorie je sociolog a univerzitní profesor Richard Jessor. Jak již bylo ve výše uvedeném textu uvedeno, rizikové chování je typické pro období dospívání, a to zejména z toho důvodu, že adolescenti mají daleko větší nutkání experimentovat a riskovat. Adolescenti se tímto způsobem chování snaží mnohdy dosáhnout uznání před ostatními vrstevníky či si dokázat svou vyspělost, samostatnost, a do jisté míry také tímto chováním protestují proti autoritám a jiným omezením, se kterými se setkávají v běžném životě.

Dle Jessora² může být toto rizikové chování i v jistých případech žádoucí, experimentování v podobě kouření, konzumace alkoholu nebo např. riskantní jízdy v autě, není nutné ihned považovat za zvrácené a patologické. Jeho pohled na věc však samozřejmě nenabádá k tomu, aby bylo toto chování podporováno, pouze poukazuje na to, že rizikové chování je běžnou součástí psychosociálního vývoje jedince, které s přibývajícím věkem odezní, aniž by na jedinci zanechalo zdravotní či psychickou újmu.

Syndrom rizikového chování **obsahuje tři navzájem se ovlivňující hlavní oblasti**, kterými jsou (Sobotková 2014, s. 45):

- 1. Zneužívání (abúzus) návykových látek:** zneužívání látek jako např. nikotin, alkohol, kanabinoid či jiné ilegální drogy.
- 2. Negativní jevy v oblasti psychosociálního vývoje:** zde se řadí různé poruchy chování jako např. krutost ke slabším jedincům, krádeže, lhaní, záškoláctví, útěky, agrese, kriminalita aj.
- 3. Poruchy reprodukčního zdraví:** předčasný sexuální sty a s ním spojené pohlavní choroby a infekce, nechtěná otěhotnění.

² Richard Jessor: Rizikové chování v dospívání: psychosociální rámec pro chápání a jednání, 2010. [online]. Albatros media [cit. 2017-10-22]. Dostupné z: <http://www.ceskaskola.cz/2010/05/richard-jesser-rizikove-chovani-v.html>

2.4 Rizikové a protektivní faktory

V níže uvedeném textu je věnována pozornost podrobnému osvětlení problematiky rizikových a protektivních faktorů. V tomto případě si je totiž nutno uvědomit, že znalost těchto faktorů má zásadní vliv na tvorbu programů primární prevence.

Rizikové faktory – Za rizikové faktory jsou označovány „*činitele nebo podmínky spojované s rostoucí pravděpodobností výskytu rizikového chování u jedince*“³. V této souvislosti je však za potřebí uvést, že přítomnost rizikového faktoru nemusí vždy nutně vést k rozvoji rizikového chování. **Rizikové faktory** je možno rozčlenit do pěti níže uvedených skupin:

- 1. Individuální faktory:** Těmito faktory jsou ve většině případů ohroženy zejména děti, jež jsou zanedbávané či jiným způsobem zneužívané, lidé s nízkou úrovní sebeúcty či sebedůvěry, lidé se sklonem k nadměrnému riskování či lidé, jež jsou neuplatnitelní trhu práce. Mezi konkrétní individuální faktory patří např. dědičnost, duševní poruchy, poruchy nálady, impulsivita nebo agrese, emocionální či traumatické zážitky aj.
- 2. Rodinné faktory:** Jak již název napovídá, do této skupiny faktorů jsou řazeny faktory úzce související právě s rodinným prostředím. Konkrétně se může jednat o ztrátu v rodině, vážná psychická či fyzická onemocnění rodičů, nedůsledná výchova, nadměrně autoritativní rodiče, rodinné konflikty, laxnost rodičů vůči dítěti, užívání návykových látek rodiči aj.
- 3. Vrstevnické vztahy:** Vztahy mezi vrstevníky jsou dalším možným činitelem ovlivňujícím vznik rizikového chování. Do této skupiny faktorů se řadí např. šikana, užívání návykových látek vrstevníky, neumožnění stát se součástí určité vrstevnické skupiny či naopak vyřazení z dané skupiny.
- 4. Školní faktory:** Typickými školními faktory jsou nevhodně zaměřené školní programy, vysoká nebo naopak nízká očekávání ze strany pedagogů, školní prostředí aj.

³ Klinika adiktologie, 2017. [online]. Praha [cit. 2017-10-22]. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/70/4530/Rizikove-a-protektivni-faktory-v-primarni-prevenci>

- 5. Komunita, společenství** – Zde je možno zařadit např. nedostatečnou nabídku volnočasových aktivit či komplikované sousedské vztahy.

Protektivní faktory – Za protektivní neboli ochranné faktory jsou považovány ty, které jsou člověku nápomocny při zvládnání nepříznivých životních situací. Dle Šolcové (2009, s. 14) jsou protektivní faktory definovány jako „*charakteristiky, které v interakci s nepřízní či protivenstvím redukují nebo eliminují potenciální negativní účinek rizikových faktorů*“. Bohužel je však pravdou, že protektivní faktory nejsou schopny vždy daného jedince od rizikového chování ochránit.

V níže uvedeném textu jsou jednotlivé protektivní faktory objasněny podrobněji. Pro potřeby jejich kategorizace bylo vycházeno z díla Ferguse a Zimmermana (2005, s. 399):

- 1. Individuální faktory:** Do této skupiny jsou řazeny faktory přímo související s konkrétním jedincem. Jedná se o jeho určité sociální dovednosti či osobnostní charakteristiky jako např. vlídnost, pečlivost, flexibilita, odolnost vůči nátlaku skupiny nebo jiné zátěži.
- 2. Rodinné faktory:** Rodinné prostředí je významným protektivním faktorem, neboť ovlivňuje jedince již od jeho narození. Zdravá rodičovská výchova, otevřená komunikace, pozitivní vztahy či podpora rodičů jsou základní stavební jednotkou udávající směr vývoje jedince.
- 3. Vrstevnické vztahy:** Dostatečný počet přátel, jenž se navzájem podporují, mají mezi sebou vztahy založené na důvěře a vzájemném porozumění, slouží taktéž jako významný protektivní faktor.
- 4. Školní faktory:** Tyto faktory jsou založeny na zdravém školním prostředí, dobrých vztazích s učiteli, srozumitelných pravidlech či na včasné systematické a efektivní primární prevenci.
- 5. Komunita společenství:** Jakožto protektivní faktor je taktéž možno považovat různé organizace podporující pozitivní vývoj dětí a mládeže.

2.5 Vybrané formy rizikového chování

V současnosti se lze setkat s celou řadou forem rizikového chování. Pro potřeby této diplomové práce jsou však objasněny formy rizikového chování jako **záškoláctví, šikana, krádeže, vandalismus, závislostní chování, rizikové chování na internetu, rizikové sexuální chování.**

- **Záškoláctví:** Rizikové chování v podobě záškoláctví je často diskutovaný problém jak na základních, tak také na středních školách. Záškoláctvím se rozumí úmyslné zanedbání školní docházky, jehož následkem je neomluvená absence. Vzhledem k tomu, že se jedná o všeobecně známý školní fenomén, tak je velice důležité, aby bylo rozlišováno, co žáka k záškoláctví vedlo, zda to byla pouze touha po dobrodružství či strach. Záškoláctví je v této souvislosti možno rozdělit do dvou skupin, a to na záškoláctví impulzivního charakteru (žák neplánuje absenci, jedná náhle a nepromyšleně) a účelové, resp. plánované záškoláctví (žák se snaží vyhnout např. zkoušení nebo písemnému testu) (Martínek 2015, s. 116).
- **Šikana:** Za nejvýraznější sociálně patologický jev spojený s rizikovým – agresivním chováním je možno považovat šikanu. Na tuto skutečnost poukazuje i Martínek (2009, s. 109) ve své publikaci, ve které uvádí, že dle novodobých výzkumů se s šikanou na škole setká až 41 % dětí. Je pravdou, že v tomto případě je zapotřební velmi bedlivě rozlišovat mezi šikanou a tzv. **teasingem**. Teasing je chování, jenž pouze do jisté míry šikanu připomíná, ale ve skutečnosti se o ni nejedná. Např. může jít o situace, kdy si chlapci dobírají děvčata, která následně chodí sice žalovat, ale přitom jim toto „škádlení“ není výrazně nepříjemné. Naopak v případě šikany jde dle Martínka (2009, s. 19) o situace, kdy *„jeden nebo více žáků, úmyslně a většinou opakovaně týrá spolužáka nebo spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci“*.

Pro zajímavost jsou v níže uvedených tabulkách uvedeny výsledky šetření zaměřené právě na problematiku šikany za období 2012–2015, jež byly realizované Českou školní inspekcí a uvedeny v tematické zprávě zaměřené na

prevenci a řešení šikany z roku 2016⁴. Toto šetření se týkalo všech středních škol zapsaných ve školském rejstříku.

Tab. 1: – Počet případů šikany podle převažujícího důvodu

Zástupný důvod	Podíl případů v % *
Fyzická odlišnost (např. obezita, neobratnost, tělesně slabší jedinec)	42,7
Osobnostní charakteristika oběti	21,9
Sociální znevýhodnění (např. oblékání, absence mobilního telefonu)	10,4
Zdravotní postižení/znevýhodnění	4,2
Nováčkovství (nově příchozí člen skupiny)	8,3
Národnost, etnicita	4,2
Jiné	7,3
Gender	1,0

* Součet podílů případů nedává 100 %, neboť bylo možno volit jeden či více důvodů současně

Tab. 2: Projevy šikany

Projevy šikany	Podíl škol v % *
Slovní (nadávky, výsměch, pohrdání, ponižování, kritizování aj.)	86,4
Kyberšikana (prostřednictvím SMS, sociálních sítí)	54,5
Nepřímá (přehlížení, ignorování)	31,8
Bití, kopání a jiné fyzické napadení	18,2
Poškozování a krádeže osobních věcí	13,6
Poškozování oděvu	13,6
Omezování svobody	9,1

⁴ Česká školní inspekce, 2017 [online]. Praha [cit. 2017-11-03]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/TZ_prevence_sikany/flipviewerxpress.html

- **Krádeže:** V případě krádeží je zapotřebí rozlišovat motivy žáků. Mnohdy totiž krádeže bývají pouze jakýmsi doprovodným chováním jiného typu rizikového chování. Nutné je tedy rozlišit, zda se jednalo o promyšlený čin nebo pouze o impulsivní reakci. Motivů vedoucích žáka ke krádeži je tedy hned několik. Žák krade pro sebe na základě vlastní potřeby, např. za účelem získání prostředků na návykové látky, nebo pro druhé, kdy se snaží např. získat určitý okruh přátel či pro partu za účelem absolvování vstupního rituálu do skupiny. Tento třetí případ lze však považovat již za možný projev šikany.⁵
- **Vandalismus:** Hovoří-li se o vandalismu v rámci školního prostředí, tak se hovoří o chování projevující se jak poškozováním školního majetku, tak ničením majetku patřícím ostatním žákům, popř. dalším členům školní komunity. Posuzování tohoto jevu je nutné provádět vždy individuálně, neboť na základě toho, co žáka vedlo k vandalismu jsou použita rozdílná opatření k nápravě. Vandalismus může být způsobem, jak na sebe žák chce upozornit nebo naopak následek šikany či jiného rizikového chování.⁶
- **Závislostní chování:** V adolescentním věku patří mezi nejčastější formy závislostního chování zejména konzumace alkoholu, kouření cigaret, zkušenosti s lehkými drogami, a to zejména s marihuanou. Tyto formy chování jsou mnohdy úzce spjaty s tím, s kým se žák stýká a jakým způsobem tráví volný čas (Sobotková 2014, s 47).
- **Rizikové chování na internetu** – Adolescenti současné společnosti tráví na počítači a internetu daleko více času oproti předchozím generacím. Je pravdou, že informační technologie do jisté míry přispívají a usnadňují rozvoj jedince, nicméně jejich využívání přináší i jistá rizika. Jedinec trávící na internetu převážnou část volného času si může vybudovat závislost např. na hraní her či na chatování na sociálních sítích. Dalším možným rizikem je, že adolescent

⁵ Šance dětem, 2017 [online]. Praha [cit. 2017-11-03]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete.shtml>

⁶ Strategie a metodiky v oblasti primární prevence, 2017 [online]. Olomouc [cit. 2017-11-03]. Dostupné z: <https://www.kr-olomoucky.cz/strategie-a-metodiky-v-oblasti-primarni-prevence-cl-398.html>

objeví nějaký nelegální či nevhodný obsah stránek či jej osloví zcela cizí osoba mající nekalé záměry.⁷

- **Rizikové sexuální chování** – U adolescentů lze toto rizikové chování zaznamenat na základě nevhodných sexuálních projevů. Mezi rizikové sexuální chování se řadí např. předčasný začátek pohlavního života, vysoká frekvence pohlavních styků, promiskuita, prostituční chování či pohlavní styk bez použití ochrany.⁸

⁷ Šance dětem, 2017 [online]. Praha [cit. 2017-11-3]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete.shtml>

⁸ „tamtéž“

3 OSOBNOST ADOLESCENTA

Cílem této třetí kapitoly diplomové práce je osvětlit problematiku spojenou s osobností adolescenta. Na počátku je uvedeno, co je pro adolescenci charakteristické, a proč se jedná o specifické období související s psychickým vývojem jedince. Následně je věnována pozornost periodizaci tohoto období dle věku. Poslední část je posléze zaměřena na konkrétní osobnostní rysy mající vliv na výskyt rizikového chování.

Pojem adolescence je odvozován z latinského slova „**adolescere**“, jenž znamená dorůstání, dospívání, mohutnění. Poprvé byl tento termín použit v souvislosti s určitým obdobím života jedince již v 15. století. V soudobé odborné literatuře se však lze setkat s nejednotným časovým ohraničením a chápáním tohoto pojmu. Používány jsou taktéž mnohdy synonyma jako **dospívající, pubescenti, mládež, dorost** nebo novodobější označení **teenageři** (Macek 2003, s. 9). Je zapotřební uvést, že období dospívání je zásadní životní etapou každého jedince, neboť má klíčový vliv na **formování lidské osobnosti**. Složitost toho období je taktéž dána i reakcemi okolí, kdy se v rámci vrstevnických skupin objevuje každodenní rivalita a neustálé srovnávání se jak v rámci školního prostředí, tak mimo něj (např. na sociálních sítích). Výsledkem jsou následně pochybnosti a nejistota adolescenta ve své schopnosti, ve svůj projev či zevnějšek. Toto bouřlivé období, kdy se utváří identita dospívajícího člověka, je pak právě velmi často spojeno s riziky a experimentováním (Skopal et al. 2014, s. 9). Období adolescence je možno např. dle Hartla a Hartlové (2000, s. 120) definovat jako „*období ontogenetického vývoje, ve kterém vrcholí proces sexuálního, emocionálního a sociálního zrání*“.

3.1 Periodizace období adolescence

Období adolescence se váže zejména k druhému desetiletí života. Konkrétní vymezení tohoto období je však velice obtížné, neboť se u jednotlivých odborníků různí. Obecně lze však konstatovat, že se jedná o **období mezi dětstvím a dospíváním**. V rámci české odborné literatury je adolescence obecně datována v rozmezí od 15 až 22 lety. Je si však nutno uvědomit, že u každého jedince tomu může být jinak. Všeobecně počátek adolescence obvykle nastává při ukončení tělesného růstu a při dovršení plné reprodukční zralosti. Tyto biologická kritéria v průběhu období adolescence postupně ztrácí svou váhu a do popředí se dostávají kritéria psychologická, sociologická a pedagogická. V této souvislosti je možno

období adolescence dále rozdělit a rozlišovat na **tři fáze**, kterými jsou **časná, střední** a **pozdní adolescence** (Macek 2003, s. 9), o kterých je blíže pojednáváno v následujícím textu.

- **Časná adolescence** – Toto období je spojováno s 10 až 11 rokem jedince a trvá zhruba do 13 let. Pro tuto fázi je typické, že zde dominují zejména pubertální změny. Jak již bylo výše nastíněno jedná se o období, kdy dochází k jakémusi pohlavnímu dozrávání. V rámci tohoto období jsou některé psychické a sociální změny přímým důsledkem oněch pubertálních změn. Typickým příkladem může být zvyšující se zájem o vrstevníky opačného pohlaví, jenž je zapříčiněn právě probouzejícím se pohlavním pudem (Macek 2003, s. 35). Toto období je např. autory Langmeierem a Křejičřiovou (2006, s. 166) také označováno jako **období pubescence**.
- **Střední adolescence** - Období střední adolescence začíná zhruba ve 14 letech jedince a představuje období, kdy je dané dospívání doprovázeno různými úvahami a hodnoceními vlastní osoby. Pro toto období je charakteristické, že se adolescenti snaží od svých vrstevníků a svého okolí odlišovat – mají jiný styl oblékání či upřednostňují jiný druh hudby. V tomto období se utváří specifický životní styl a identita adolescenta (tj. jeho jedinečnost) a trvá zhruba do 16 let. Pro dané období je rovněž typické, že všechny změny v tomto období si adolescenti způsobují sami a mnohdy tyto změny představují zdroj konfliktů mezi adolescentem a rodičem (Macek 2003, s. 35).
- **Pozdní adolescence** – V případě pozdní adolescence se hovoří o rozmezí mezi 17 až 20 (22) rokem života adolescenta. Tato poslední fáze je již nejbliže k dospělosti. V tomto období adolescenti ukončují své vzdělávání a snaží se najít vhodné pracovní uplatnění. V této fázi je značně posilován sociální aspekt identity. Jedinec má potřebu někam patřit a popř. se na něčem podílet nebo něco s někým druhým sdílet. Rovněž více než kdy jindy přemýšlí o svých plánech či cílech v budoucnosti, a to ať už se jedná o profesní či partnerské vztahy (Macek 2003, s. 35.)

3.2 Osobnostní rysy vztahující se k rizikovému chování

Osobnost jedince vyjadřuje nejen jeho jedinečnost, ale také jeho odlišnost od ostatních. Osobnost je tvořena rozsáhlým souborem vlastností, postojů, návyků či procesů mající svou určitou strukturu a uspořádání. Problematika osobnosti je významným tématem, neboť právě „*osobnostní rysy do značené míry ovlivňují chování a jednání, a jsou vnitřním hybatelem jedincova života*“ (Dolejš et al. 2014, s. 125). Důležitost tohoto tématu dokládají také soudobé výzkumy, z nichž vychází, že osobnostní rysy a vlastnosti člověka mají přímý vliv na rizikové či jiné delikventní chování. Dle Dolejše et al. (2014, s. 5) představuje znalost problematiky osobnostních rysů zvyšujících či snižujících výskyt rizikového chování základ jak pro efektivní práci s adolescenty, tak pro tvorbu preventivních programů.

3.2.1 Škála osobnostních rysů (SURPS)

V této souvislosti existuje celá řada psychodiagnostických nástrojů určených právě k diagnostice osobnostních rysů u adolescentů. Jedním z hojně používaných nástrojů je např. metoda dotazníku SURPS, jenž je zaměřena na odhalení jedinců, kteří mají tendence k rizikovému chování v podobě experimentování s alkoholem, cigaretami, jinými návykovými látkami nebo mají sklon k delikventním a agresivním aktivitám. Prostřednictvím tohoto dotazníku je možno hodnotit čtyři základní osobnostní rysy, a to **negativní myšlení, přecitlivělost, impulzivitu, vyhledávání vzrušení** (Dolejš et al. 2012, s. 9–26).

- **Negativní myšlení** – neboli v původní anglické verzi tzv. hopelessness představuje situace, kdy adolescent nezažívá kladné emoce. Negativní myšlení je často spojováno s depresemi či jinými depresivními poruchami. Tyto stavy jsou často doprovázeny úbytkem tělesné váhy, potížemi se spánkem a celkovou slabostí organismu. Jedinec je značně utlumen, nechce se setkávat se svými přáteli, popř. rodinou, snaží se izolovat od různých společenských aktivit. V níže uvedené tabulce je možno vidět podrobněji, jaké myšlenky, tělesné pocity či způsoby jednání jsou s negativním myšlením spojeny.

Tab. 3: Popis faktorů – negativní myšlení

<i>Tělesné pocity</i>	<i>Myšlenky</i>	<i>Způsob jednání</i>
<i>Potíže se spánkem</i>	<i>Nejradši bych zůstal celý den v posteli</i>	<i>Neustálá potřeba se o něčem ujišťovat</i>
<i>Změna tělesné váhy</i>	<i>Jsem ztracená existence</i>	<i>Bouchání do věcí</i>
<i>Únava/ospalost</i>	<i>Vždycky každého zklamou</i>	<i>Pasivita</i>
<i>Tíha ve svalech</i>	<i>Nikdy nesplním očekávání, která do mě druzí vkládají</i>	<i>Společenská izolovanost</i>
<i>Neklid</i>	<i>Vždycky řeknu něco špatně</i>	<i>Vyhýbání se přátelům a příbuzným</i>
<i>Nedostatek energie</i>	<i>Stejně mě nikdo nemá rád</i>	<i>Vyhýbání se příjemným aktivitám</i>
<i>Stažená hrud'</i>	<i>Prostě budu sám a je to</i>	<i>Nekontrolovatelný pláč</i>
	<i>Nemám se rád</i>	

Zdroj: Dolejš et al. 2012, s. 17

- Přecitlivělost** – je synonymem pro **vnímavost**, **citlivost** či **senzitivitu**. Vysoká míra přecitlivělosti patří mezi značně rizikový osobnostní faktor zapříčiňující rozvoj panické úzkosti či strachu. Tato míra přecitlivělosti rovněž úzce souvisí se zvládáním stresových situací. Např. bude-li mít přecitlivělý jedinec pocit závratí, tak jeho první myšlenky budou směřovat k tomu, že tyto závratě jsou možnou potlačenou chorobou či jiným onemocněním. Naopak jedinec s nízkou mírou přecitlivělosti bude závrať vnímat pouze jako nepříjemný pocit, který s největší pravděpodobností brzy odezní. Adolescenti potýkající se s přecitlivělostí mají mnohdy problémy s vyjadřováním či se u nich vyskytují časté bolesti hlavy, nadměrné pocení, nevolnosti. Podrobněji je možno základní charakteristiky spojené s faktorem přecitlivělosti vidět v tabulce. č 4.

Tab. 4: Popis faktorů – přecitlivělost

<i>Tělesné pocity</i>	<i>Myšlenky</i>	<i>Způsob jednání</i>
<i>Bušení srdce a bolesti hlavy</i>	<i>Dělám si starosti ohledně budoucnosti</i>	<i>Místo na sebe se příliš spoléhá na druhé</i>
<i>Napětí ve svalech, pocení, rozechvělost</i>	<i>Určitě to dopadne, jak nejhůře může</i>	<i>Vyhýbá se určitým situacím</i>
<i>Potíže s dýcháním a roztřesený hlas</i>	<i>Všichni uvidí, jak jsem nervózní, a nikdo se mou nebude chtít být</i>	<i>Mluví příliš rychle a panikaří</i>
<i>Žaludeční nevolnost</i>		<i>Uniká z určitých situací</i>

Zdroj: Dolejš et al. 2012, s. 19

- **Impulzivita** – představuje nerozvážné, reflexní, rizikové chování a jednání. Impulzivní jedinec jedná okamžitě, bez jakýchkoliv zábran a zpravidla jeho jednání má v dlouhodobém horizontu negativní důsledky. Jedinec vyznačující se vysokou mírou impulzivity není totiž schopen rozeznat a vyhodnotit možná rizika plynoucí z jeho chování a své chování dále usměrnit. Díky návalu adrenalinu se z adolescenta často stává hrubý a agresivní jedinec. Následující níže uvedená tabulka č. 5 opětovně zachycuje popis faktorů spojených s impulzivitou.

Tab. 5: Popis faktorů – impulzivita

<i>Tělesné pocity</i>	<i>Myšlenky</i>	<i>Způsob jednání</i>
<i>Nával adrenalinu, zrychlený tep</i>	<i>Jsem naštvaný a mám vztek</i>	<i>Agresivní, impulzivní</i>
<i>Brnění v rukou a nohou</i>	<i>To není fér</i>	<i>Spontánní</i>
<i>Zrudnutí v obličeji, zařáté pěsti</i>	<i>Vy nemáte rádi mě, já nemám rád Vás</i>	<i>Podezíravé</i>
<i>Povrchní dýchání, napětí, třes</i>	<i>Dostanu tě, každou chvíli vybuchnu</i>	<i>Nekontrolované, hrubé</i>

Zdroj: Dolejš et al. 2012, s. 22

- **Vyhledávání vzrušení** – je posledním z uvedených faktorů diagnostiky SURPS. Adolescenti cíleně hledají způsoby, jak zvýšit vzrušení, a tak vyhledávají a zapojují se do různých aktivit spojených s pocitem nebezpečí. V tomto případě se často jedná o osoby, u nichž je také zaznamenatelná vysoká míra impulzivity. Pro adolescenty vyhledávající vzrušení je typické experimentování projevující se v tom, že užívají více návykových látek současně s cílem zintenzivnit své zážitky. Tito jedinci jsou energetičtí, horliví a vyznačují se sníženou sebekontrolou. V níže uvedené tabulce č. 6 jsou opětovně uvedeny některé charakteristiky s touto problematikou související.

Tab. 6: Popis faktorů – vyhledávání vzrušení

<i>Tělesné pocity</i>	<i>Myšlenky</i>	<i>Způsob jednání</i>
<i>Zrychlený tep</i>	<i>Nudím se</i>	<i>Neposednost, roztěkanost</i>
<i>Pocení</i>	<i>Mizím odsud</i>	<i>Fyzická aktivita</i>
<i>Neklid</i>	<i>Potřebuji nějakou zábavu</i>	<i>Energičnost, spontánnost</i>
<i>Povrchní dýchání</i>	<i>Potřebuji nějaké větší vzrušení</i>	<i>Horlivost</i>
		<i>Snížená sebekontrola</i>

Zdroj: Dolejš et al. 2012, s. 24

4 PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Čtvrtá kapitola teoretické části této diplomové práce je již konkrétněji zaměřena na samotnou prevenci rizikového chování. Prvotně je vymezena podstata prevence a její cíle. Následně je věnována pozornost jejímu základnímu dělení na specifickou a nespecifickou primární prevenci a posléze jsou již podrobněji osvětleny konkrétní specifické druhy primární prevence. Poslední část této kapitoly se zabývá cílovou skupinou, na níž by měla být primární prevence zaměřena.

4.1 Vymezení a cíle primární prevence

Primární prevence rizikového chování je nehomogenním souborem zahrnujícím různé přístupy a intervence, jež jsou v současnosti obsaženy v řadě rezortních koncepcí. Je možno konstatovat, že neexistuje přesná hranice mezi školskou, zdravotnickou prevencí či prevencí kriminality. Tyto koncepty spolu úzce souvisejí a mnohdy se navzájem doplňují, z čeho je patrné, že se primární prevence rizikového chování vyznačuje **mezioborovou povahou a mezisektorovostí**. Mezioborová povaha spočívá v prolínání se různých oborů jako je např. psychologie, sociologie, pedagogika atd. a mezisektorovost je dána již nastíněným rozvíjením v rámci různých rezortních linií – školská, zdravotnická, sociální linie. Toto pojetí primární prevence je v rámci zemí Evropské unie obdobné a v průběhu času se liší pouze tím, které linii je kladen větší důraz. Jedno však mají společné, a to **cíl spočívající v zamezení či snížení výskytu a šíření rizikového chování** (Miovský et al. 2010, s. 13)

4.2 Specifická a nespecifická primární prevence

Programy primární prevence rizikového chování musejí splňovat jisté požadavky, a pokud tomu tak není, nelze je oficiálně považovat za primárně preventivní programy. V minulosti docházelo ke komplikacím spojeným právě s rozdílnou interpretací pojmu „primární prevence“, a proto se MŠMT uchýlilo k učinění rozhodnutí o rozdělení primární prevence do dvou skupin, a to na tzv. **specifickou a nespecifickou primární prevenci** (Miovský et al. 2010, s. 25).

4.2.1 Specifická primární prevence

Specifická primární prevence spočívá v aktivitách a programech úzce zaměřených na konkrétní formu rizikového chování. V tomto případě je vycházeno ze skutečnosti, že pro určité děti (adolescenty) jsou z nějakého důvodu současně nabízené programy orientované na jejich volný čas nezajímavé nebo nedostupné. Pro tyto jedince je zapotřebí vytvořit specifické podpůrné programy zabraňující jejich vyčlenění z běžného života, resp. ze společnosti. Specifickou primární prevencí je možno následně dělit do tří skupin, a to na **všeobecnou, selektivní a indikovanou primární prevenci**, o kterých je blíže pojednáno v níže uvedeném textu (Černý 2010, s. 42-43)

- **Všeobecná primární prevence** – Předmětem zájmu všeobecné primární prevence je běžná populace dětí a mládeže bez dělení, zda se jedná o méně či více rizikovou skupinu. V rámci této úrovně prevence je zohledňován pouze věk či jiné aspekty, jež jsou dány sociálními faktory. Jsou zde zahrnovány zejména programy pro větší počet osob. Hlavním cílem těchto všeobecných programů primární prevence je zamezení či oddálení možného rizikového chování.
- **Selektivní primární prevence** – Tento druh primární prevence je zaměřen na skupinu osob, u níž se vyskytuje již zvýšená míra přítomnosti některého z rizikových faktorů vedoucího ke vzniku a vývoji některé z forem rizikového chování. Jednodušeji řečeno jsou tyto skupiny osob více ohroženy působením rizikových faktorů oproti jiným skupinám populace. V tomto případě se zpravidla jedná o menší skupinu osob či pouze o jednotlivce. V souvislosti s touto cílovou skupinou je zde oproti všeobecné primární prevenci kladen větší důraz na vzdělání metodika prevence. Do ohrožené skupiny dětí a adolescentů zde patří např. děti/adolescenti mající rodiče alkoholiky nebo děti/adolescenti s nedokončenou povinnou školní docházkou.
- **Indikovaná primární prevence** – Poslední z forem specifické primární prevence je indikovaná primární prevence zaměřující se konkrétně na jedince, jež jsou ovlivňováni působením rizikových faktorů ve vysoké míře, popř. na jedince, u nichž se již vyskytují určité formy rizikového chování. Hlavním cílem této prevence je snaha vedoucí k včasnému podchycení daného problému a k vyhodnocení vhodných intervencí, které povedou ke zmírnění či

úplnému odstranění následků spojených s rizikovým chováním. Od metodika prevence je zde bezpodmínečně vyžadováno speciální pedagogické či psychologické vzdělání.

4.2.2 Nespecifická primární prevence

Za nespecifickou primární prevencí jsou dle metodického doporučení MŠMT⁹ k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů považovány aktivity „*podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času.*“ Jedná se o využívání zájmových, sportovních a jiných volnočasových aktivit, díky nimž jsou dodržována určitá společenská pravidla a zdravý rozvoj osobnosti.

4.3 Druhy prevence

V následujícím textu jsou uvedeny příklady nejčastěji používaných intervencí v rámci programů primární prevence, které jsou tvořeny na základě poznatků z různých teoretických modelů, jako např. z kognitivních modelů, z modelů sociálního vlivu, ze sociologických a vývojových modelů či z modelů komplexního vlivu sociálního prostředí. Tyto modely představují nosné teorie zabývající se problémovým chováním a na základě nichž jsou jednotlivé programy primární prevence aplikovány v praxi a následně také ověřovány dle jejich konkrétního zaměření. Všeobecně však platí pravidlo, že **jsou-li konkrétní preventivní programy kombinovány, mají daleko větší efektivitu, než kdyby byly aplikovány pouze samostatně.** Základní typy programů je možno rozdělit do dvou skupin, a to na programy zaměřující se na rozvoj životních dovedností a na programy zaměřující se na interpersonální rozvoj. Podstata těchto programů je objasněna v následujících dvou podkapitolách (Gabrhelík 2010, s. 43-52).

⁹ MŠMT. Metodické dokumenty, 2017 [online]. Praha [cit. 2017-11-18]. Dostupné z:<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

4.3.1 Programy zaměřující se na rozvoj životních dovedností

Gabrhelík (2010, s. 48-49) v rámci svého textu uvádí, že jsou do této skupiny řazeny programy zaměřující se **na rozhodovací schopnosti, na zvládání úzkosti a stresu, na rozvoj sociálních dovedností a na nácvik dovedností vedoucích k odolávání tlaku.**

- **Programy zaměřující se na rozhodovací schopnosti** – Jak již název napovídá, tak hlavním cílem těchto programů primární prevence je zvýšení schopností dětí a adolescentů se v rámci rizikových situacích racionálně a objektivně rozhodovat. Může se např. jednat o situace, kdy jsou těmto jedincům nabízeny drogy. Cílová skupina dětí a adolescentů je seznamována s možnými způsoby vedoucími k rozpoznání daného problému. V rámci těchto programů dochází k ovlivnění a podpoře těch dovedností, jež jsou klíčovými pro učinění již zmíněných racionálních rozhodnutí. Dané dovednosti mohou být podporovány formou různých přednášek či skupinových diskuzí. (Gallà 2005; s. 22)
- **Programy zaměřující se na zvládání úzkosti a stresu** – Smyslem těchto programů je naučit děti a adolescenty, jak se lze vypořádat se stresem, a jak zvládat obtížné stresové situace, se kterými se mohou setkat jak v rámci školního, tak rodinného prostředí. Pokud si jedinec osvojí odpovídající strategie je schopen lépe tento stres a úzkosti korigovat, proaktivně k němu přistupovat a nalézat k němu pozitivní alternativy např. v podobě různých sportovních aktivit. V rámci těchto programů jsou využívány techniky jako diskuze, praktický nácvik dovedností nebo je zde možno zahrnout i jiné techniky zaměřující se na zvládání fyzického stresu jako např. relaxace.
- **Programy zaměřující se na rozvoj sociálních dovedností** – Hlavní podstatou těchto programů je, aby děti a adolescenti byly vybaveni obecnými sociálními dovednostmi, a taktéž dovednostmi komunikačními a mezilidskými, které jim umožní rozpoznání, vyhodnocení a řešení mezilidských konfliktů. Do popředí se zde především dostává nácvik a rozvoj těch dovedností umožňující zvládání zejména mezilidské komunikace. Cílem těchto nácviků je zejména rozvoj asertivního chování cílové skupiny.

- **Programy zaměřující se na nácvik dovedností vedoucích k odolávání tlaku** – Tyto programy se snaží naučit děti a adolescenty dovednostem, které jim umožní včasné rozpoznat, kdy jsou na ně ze strany např. vrstevníků či rodičů vyvíjeny vnější taky, které by mohly ve svém důsledku vést k určitým formám rizikového chování. I v tomto případě je velice důležitým nástrojem nácvik asertivního chování, jenž je však již úžeji zaměřen právě na odolávání negativním tlakům. Tyto programy jsou dále doplňovány dalšími aktivitami v podobě instruktážních filmů, diskuzí či hraní rolí.

4.3.2 Programy zaměřující se na interpersonální rozvoj

Do této druhé skupiny programů zaměřených na interpersonální rozvoj je již možno zahrnout širší okruh dílčích specifických programů primární prevence. Spadají zde např. programy zaměřující se na **uvědomování si hodnot, na stanovování cílů a norem, programy založené na složení slibu či informativní, vrstevnické a rodičovské programy**. Jak tomu bylo již ve výše uvedeném textu, tak i nyní je těmto dílčím programům věnována bližší pozornost a je osvětlena jejich základní koncepce (Gabrhelík 2010, s. 49-52).

- **Programy zaměřující se na uvědomování si hodnot** – Cílem těchto programů je, aby se děti a adolescenti naučili, jaké mají své osobní hodnoty, a aby byli schopni přijmout důsledky svého chování, přičemž je jim vštěpováno, že právě zmíněné osobní hodnoty jsou neslučitelné s konkrétními formami rizikového chování. Tyto programy jsou zpravidla realizovány ve skupinách za pomoci podpurných materiálů, jejichž součástí jsou různé otázky a praktická cvičení.
- **Programy zaměřující se na stanovování cílů** – Podstatou těchto programů je naučit děti a adolescenty dovednostem, které jim umožní stanovit si a dosáhnout konkrétních cílů. Programy jsou zaměřeny na podporu osvojování zdravých postojů, a jak tomu bylo i u programů zaměřujících se na uvědomování hodnot, tak i zde jsou stanovované cíle neslučitelné právě s rizikovým chováním. Děti a adolescenti se učí stanovovat si pozitivní životní cíle. K tomuto jsou využívány různé instruktážní techniky a cvičebnice a jedním z dalších účinných prostředků využívaných v rámci těchto programů je např. odměňování za dosažené výsledky.

- **Programy zaměřené na stanovování norem** – Základní myšlenkou těchto programů je předpoklad, že děti a adolescenti mají neúplné až mylné informace o tom, jak jsou jednotlivé typy rizikové chování v jejich okolí rozšířeny, a jak je na ně společností z hlediska přijatelnosti přihlíženo. Běžně se lze setkat např. s tvrzením adolescentů, že všichni z jejich okolí kouří cigarety, a tudíž se jedná o běžný jev. Cílem těchto programů je stanovit jasné normy, které jsou zpravidla podloženy vědeckými výzkumy či průzkumy veřejného mínění. Je pravdou, že efektivita těchto programů, jsou-li využívány samostatně, není na nejvyšší úrovni, a proto bývají tyto programy součástí spíše komplexních programů primární prevence.
- **Programy založené na složení slibu** – Zvláštním typem programů primární prevence jsou programy založené na snaze zavázat danou cílovou skupinu ke složení slibu, popř. nějakého závazku, který samozřejmě vychází z pozitivních morálních zásad. K tomuto závazku či slibu se jedinec zavazuje peticí nebo smlouvou, která je výsledkem dialogu vztahujícího se k určité problematice.
- **Informativní programy** – Jak již název napovídá, tak hlavním cílem těchto programů je předat dětem a adolescentům informace o tom, jaké společenské i osobní dopady s sebou může rizikového chování přinášet. Smyslem těchto programů je zvyšování jejich celkové informovanosti. Informativní programy se vyskytují v různých podobách jako např. běžná výuka, promítání filmů či mediální kampaně.
- **Vrstevnické programy** – Tyto programy bývají taktéž označovány jako tzv. peer programy nebo programy pomoci. V rámci těchto programů se do popředí dostává právě vrstevník jakožto poučný člověk k problematice související s rizikovým chováním. Výhodou je, že je poučná osoba v podobě vrstevníka je schopna lépe skupinu poznat a začlenit se do ní, čímž dochází k posilování jejich vzájemné důvěry. Nevýhoda však tkví ve vysokých požadavcích na poučnou osobu, neboť ta se musí vyznačovat dostatečnou psychosociální zralostí, vysokou úrovní osobnostních vlastností a sociálních dovedností.
- **Programy pro rodiče** – Zvláštní skupinou programů primární prevence jsou programy zaměřené na rodině. Jedná se spíše o edukativně zaměřené programy, jejich samotná realizace je značně obtížná, neboť je pravdou, že současní rodiče se vyznačují nedostatečnou motivací se těchto programů účastnit.

4.4 Cílová skupina primární prevence

V rámci programů primární prevence je zásadním požadavkem podrobné rozlišování cílové skupiny. Tento požadavek vychází zejména z faktů, že každý program vychází z odlišné koncepce a je nereálné, aby byl komplexně účinný v rámci všech skupin. S ohledem na tyto skutečnosti bylo zapotřebí kritéria rozlišující cílové skupiny sjednotit a přesněji specifikovat. Na základě současných standardů dle MŠMT je stanoveno obecné metodické vodítko poskytující popis základního třídění cílových skupin dle **věkového kritéria**, dle **kritéria vzdělání** a dle **kritéria rozlišujícího profese** (Miovský 2010, s. 52).

- **Věkové kritérium** – Co se týče věkového kritéria, tak je možno jej považovat spíše jako doplňkové, neboť je zapotřebí, aby bylo právě toto kritérium doplňováno vždy i další (vzdělání, sociální příslušnost, projevy rizikového chování), neboť samo o sobě má velmi nízkou vypovídací schopnost.
- **Kritérium vzdělání** – Toto kritérium hraje významnou roli zejména ve vztahu s intelektuální náročností jednotlivých programů primární prevence. Do této skupiny je taktéž možno řadit kritérium příslušnosti k určité sociální skupině, kulturní či náboženské kritérium mající jistou diferenciací schopnost.
- **Kritérium rozlišující profese** – Zpravidla bývá toto kritérium využíváno u dospělejší populace. Má-li být program zaměřen na vybranou profesní skupinu je zapotřebí doložit konkrétní údaje z různých průzkumů či výzkumů dokládající vztah dané skupiny k vybraným formám rizikového chování (např. vztah vysokého emočního zatížení u výchovných poradců).

5 SYSTÉM STÁTNÍHO RESORTU V PRIMÁRNÍ PREVENCÍ

V rámci kapitoly zabývající se systémem státního resortu v primární prevenci je na počátku věnována pozornost horizontálním a vertikálním postupům a nástrojům určených k jeho koordinování. Následně je objasněna jak úloha školy v primární prevenci, tak jsou také představeni jednotliví aktéři preventivních opatření na střední škole. Závěr této kapitoly je posléze vymezen pro krátké představení externích institucí, jenž se taktéž angažují v oblasti primární prevence.

5.1 Horizontální a vertikální úroveň

Koordinace aktivit, jenž úzce souvisí s prevencí rizikového chování, zahrnuje široké spektrum opatření (vzdělávací, kontrolní, evaluační), která na sebe vzájemně navazují a doplňují se, a to napříč jak mezinárodní, tak krajskou i místní úrovní. Právě díky této cílené koordinaci je možno zavádět takové aktivity, které budou podporovat protektivní a na druhé straně minimalizovat rizikové faktory, se kterými se dítě či adolescent setkává v rámci svého běžného života. Hlavním cílem je implementovat také programy, které budou předcházet rizikovému chování u dětí a adolescentů. Z výše uvedeného je patrné, že pro efektivnost primární prevence je nezbytně důležité, aby byla realizována různými subjekty, avšak za předpokladu jejich vzájemné součinnosti. Za tímto účelem systém koordinace aktivit primární prevence probíhá ve dvou úrovních, a to na úrovni horizontální a vertikální, kdy se mnohdy jednotlivé koordinační mechanismy navzájem prolínají.

- **Horizontální úroveň** – Jedním z nejdůležitějších subjektů horizontální úrovně primární prevence je **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky** (dále jen „MŠMT“) spolupracující s věcně příslušnými resorty. Cílem MŠMT je iniciovat a podporovat vzájemnou spolupráci jednotlivých subjektů a vytvářet příslušné koncepční materiály mající podobu různých strategií či akčních plánů. MŠMT zajišťuje systém prevence na národní úrovni, a to jak po legislativní, tak metodické stránce. S ohledem na takto významnou úlohu MŠMT v rámci primární prevence, je to právě také tento orgán, jenž zodpovídá za využití a přerozdělení finančních prostředků určených k prevenci rizikového chování. Lze konstatovat, že činnosti MŠMT v této oblasti jsou značně rozsáhlé a do jisté míry zasahují taktéž do úrovně

vertikální. S ohledem na tuto skutečnost byly pod záštitou MŠMT zřízeny dva výroby, jenž mají status poradních orgánů, z nichž jeden působí na horizontální úrovni (Výbor pro koordinaci primární prevence) a druhý na úrovni vertikální (Výbor krajských školských koordinátorů prevence). Mimo tyto dva orgány, taktéž MŠMT úzce spolupracuje s celou řadou dalších významných subjektů, kterými jsou např.: Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky, Republikový výbor pro prevenci kriminality, asociace krajských školských koordinátorů prevence, Národní ústav pro vzdělání, Česká školní inspekce aj.

Dalším významným subjektem mající svou úlohu v rámci systému primární prevence a působícím na horizontální úrovni je **ministerstvo zdravotnictví**, která má za cíl zejména minimalizovat zdravotní škody, jež jsou v přímém vztahu s rizikovým chováním. V tomto případě se nejčastěji jedná o zmírnění důsledků užívání návykových látek (alkoholu, tabáku, drog). Ministerstvo zdravotnictví se taktéž přímo podílí na tvorbě strategických dokumentů zaměřených právě na prevenci, a to v kooperaci s dalšími subjekty působícími v oblasti primární prevence. Těmi nejdůležitějšími je státní zdravotní ústav v Praze a krajské hygienické stanice.

V rámci problematiky primární prevence má svou úlohu taktéž ministerstvo vnitra, resp. jeho podřízený orgán, kterým je **Republikový výbor pro prevenci kriminality**, jehož hlavním cílem, jak již jeho název napovídá, je zajištění a koordinace opatření souvisejících s prevencí kriminality. Stěžejním metodickým dokumentem tvořícím základ pro všechna daná opatření je Strategie prevence kriminality.

Obdobnou úlohu jako Republikový výbor pro prevenci kriminality má taktéž podřízený orgán Úřadu vlády České republiky, a to **Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky**, která podporuje meziresortní koordinaci v oblasti protidrogové politiky a za tímto účelem využívá nástrojů národní a krajské protidrogové strategie a akčních plánů.

Vertikální úroveň – Na vertikální úrovni jsou sladovány a koordinovány aktivity spadající již do **regionální** a **místní úrovně**. Při těchto aktivitách je možno lepšího zacílení, neboť jsou brány v potaz zejména dané místní podmínky a potřeby. Je však nutno podotknout, že podstata těchto aktivit samozřejmě vychází z národní strategie primární prevence a akčních plánů. V rámci vertikální úrovně je MŠMT koordinována zejména činnost **krajských školských koordinátorů prevence, metodiků prevence v pedagogicko-psychologických poradnách, školních metodiků prevence**. Těmto jednotlivým aktérům bude blíže věnována pozornost v následujících podkapitolách.

5.2 Úloha školy v prevenci

Škola jako taková má v rámci primární prevence rizikového chování neodmyslitelnou úlohu, neboť poskytuje poradenské služby v oblasti primární prevence rizikového chování, a to prostřednictvím školního metodika prevence či výchovného poradce. Tyto služby jsou zabezpečovány ředitelem školy, který může taktéž zajistit jejich zabezpečení prostřednictvím školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga. Obecně je problematika prevence rizikového chování legislativně upravena Metodickým doporučením č. j. 21291/2010-28 k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže. Dalším významným právním předpisem zabývající se touto problematikou je vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Dle § 7 této vyhlášky jsou v rámci školy zabezpečeny poradenské služby v takém rozsahu, který odpovídá počtu žáků a jejich vzdělávacím potřebám. Tyto poradenské služby jsou zaměřeny na:¹⁰

- *„prevenci školní neúspěšnosti,*
- *primární prevenci sociálně patologických jevů,*
- *kariérové poradenství integrující vzdělávací, informační a poradenskou podporu vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšímu profesnímu uplatnění,*

¹⁰ Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, § 7

- *odbornou podporu při integraci a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně žáků z jiného kulturního prostředí a žáků se sociálním znevýhodněním,*
- *péči o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků,*
- *průběžnou a dlouhodobou péči o žáky s výchovnými či výukovými obtížemi a vytváření předpokladů pro jejich snižování a*
- *metodickou podporu učitelům při aplikaci psychologických a speciálně pedagogických poznatků a dovedností do vzdělávací činnosti školy.“*

5.3 Aktéři preventivního opatření na střední škole

Za hlavní aktéry preventivních opatření na střední škole je možno považovat hned několik subjektů, které navzájem spolupracují, avšak plní rozdílnou úlohu v rámci systému primární prevence rizikového chování. Jejich společným cílem je však snížit výskyt a šíření rizikového chování. Těmito subjekty jsou:¹¹

- **Ředitel školy** – Jeho hlavním úkolem je vytvářet takové podmínky, které budou rozvoji rizikového chování předcházet, a to prostřednictvím již výše zmíněného zabezpečení poradenských služeb, jmenování vybraných subjektů do příslušných funkcí, spolupráce s externími subjekty, koordinace tvorby minimálního preventivního programu, tvorby adekvátního školního řádu atd.
- **Školní metodik prevence** – Vykonává aktivity spojené již konkrétně s prevencí sociálně patologických jevů v širším pojetí. Podrobněji je o školním metodikovi prevence pojednáno v následující samostatné kapitole.
- **Školní psycholog** – Jeho práce spočívá v pozorování prostředí ve třídě a chování žáků a v následné diagnostice problémů žáků. Jeho okruh činnosti však není tak rozsáhlý jak u školního metodika prevence. Každá škola by si měla pečlivě zvážit, zda v rámci svého zařízení bude využívat služeb školního psychologa či školního metodika prevence (Knotová 2014, s. 54).

¹¹ Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28)

- **Výchovný poradce** – Zabývá se zejména problematikou kariérového poradenství a procesem integrace žáků, které mají speciální vzdělávací potřeby.
- **Třídní učitel** – V rámci svého působení na škole spolupracuje se školním metodikem prevence. Jeho hlavním cílem je včas odhalit varovné signály upozorňující na možný výskyt rizikového chování.

5.4 Externí instituce v rámci primární prevence

Kromě již výše zmíněných subjektů mají v rámci primární prevence své místo taktéž externí instituce. Části z nich byla věnována pozornost již v rámci podkapitoly věnující se horizontální a vertikální úrovni primární prevence. V níže uvedeném textu jsou uvedeny další externí instituce, které jsou s touto oblastí úzce spojeny:¹²

- **Metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně** (dále jen PPP) – Tento subjekt „zajišťuje za PPP specifickou prevenci rizikového chování a realizaci preventivních opatření v oblasti územní působnosti vymezené krajským úřadem.“¹³
- **Krajský školský koordinátor prevence** – Jak již z názvu napovídá, tak hlavním úkolem krajského školského koordinátora prevence je koordinace činností, jež jsou realizovány v rámci krajské koncepce prevence.
- **Nestátní neziskové organizace** (dále jen NNO) – Tyto organizace představují dalšího efektivního realizátora primární prevence ve školách. Zaměření jednotlivých NNO se může různit, avšak jejich cíl je opětovně společný – snížit výskyt a šíření rizikového chování. V rámci Olomouckého kraje se vyskytují tyto NNO – **Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, Pontis Šumperk, o.p.s., Sdružení Podané ruce – kontaktní centrum Prostějov, P-centrum Olomouc, Kappa Help, AZ HELP, z.s., Oblastní metodik prevence – Jeseník.**

¹² Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28)

¹³ „tamtéž“

5.4.1 Implementace primární prevence v RVP SOV

Rámcové vzdělávací programy jsou závazným dokumentem vymezujícím konkrétní vzdělávací požadavky v návaznosti na jednotlivé stupně a obory vzdělávání. „Vzdělávání v oboru směřuje v souladu s cíli středního odborného vzdělávání k tomu, aby si žáci vytvořili, v návaznosti na základní vzdělávání a na úrovni odpovídající jejich schopnostem a vzdělávacím předpokladům, klíčové a odborné kompetence.“¹⁴ Co se týče obecných klíčových kompetencí jedná se o kompetence k učení, komunikativní kompetence, personální a sociální kompetence, kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám, matematické kompetence či kompetence využívat informační a komunikační technologie. Rozvoj těchto obecných kompetencí je možno do jisté míry považovat za účinnou formu primární prevence rizikového chování. Jednotlivé kompetence jsou rozvíjeny prostřednictvím průřezových témat, kterými jsou:¹⁵

- **Občan v demokratické společnosti** – Cílem tohoto průřezového tématu je vytvořit a upevnit takové postoje a hodnoty žáků, jenž jsou pro správně fungující demokratickou společnost žádoucí, a to včetně vybudování jejich občanské gramotnosti. V rámci tohoto tématu jsou rozvíjeny zejména komunikativní, personální a sociální kompetence žáka. Žák se učí etické výchově a následně se svých chováním podílí na tvorbě demokratického klimatu v rámci školy.
- **Člověk a životní prostředí** – Hlavním cílem tohoto tématu je, aby žáci pochopili význam environmentální politiky ve vztahu k udržitelnému rozvoji. Dané téma u žáků rozvíjí nejen hodnoty a postoje ve vztahu k životnímu prostředí, ale také sociální a komunikativní kompetence spočívající ve schopnosti vyjadřovat se, zdůvodňovat své názory a pozitivně ovlivňovat postoje ostatních lidí.

¹⁴ Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/03 - Pedagogické lyceum

¹⁵ „tamtéž“

- **Člověk a svět práce** – Téma je zaměřeno na budování takových znalostí a kompetencí žáků, díky kterým se budou moci uplatnit na trhu práce, a to právě na základě využití svých osobnostních a odborných předpokladů. Žák si opětovně rozvíjí své komunikativní a sociální dovednosti, učí se sebezprezentaci a práci s informacemi.
- **Informační a komunikační technologie** – Získané dovednosti v oblasti informačních a komunikačních technologiích představují podpůrný prvek realizace hlavního vzdělávacího úkolu. Žáci si rozvíjí zejména schopnosti využívat tyto technologie nejen v průběhu vzdělávání, ale také následně při výkony určité své profese.

6 FUNKCE ŠKOLNÍHO METODIKA PREVENCE

Šestá kapitola této diplomové práce se již zabývá konkrétně problematikou postavení školního metodika v rámci primární prevence. Prvotně jsou uvedeny předpoklady pro výkon funkce školního metodika, jeho nárok na stabilizační příspěvek a v neposlední řadě jsou objasněny také jeho standartní činnosti, jenž v rámci primární prevence vykonává.

O školním metodikovi prevence působícím na českých školách lze hovořit již od druhé poloviny 90. let dvacátého století. Náplň jeho práce však od této doby prošla jistým vývojem. Prvotně byl školní metodik prevence označován jako tzv. **protidrogový preventista**, jehož práce byla mnohdy slučována s prací výchovného poradce. Již od roku 2000 se však jeho pracovní náplň rozšířila, a kromě aktivit zaměřených na protidrogovou prevenci, vykonával aktivity spojené s **prevencí sociálně patologických jevů v širším pojetí**. S ohledem na toto rozšíření došlo na školách ke vzniku dvou samostatných pozic, a to **školního metodika prevence** a **výchovného poradce**. V této souvislosti je nutno samozřejmě zmínit, že oba tyto subjekty spolu úzce spolupracují (Knotová 2014 s. 51).

6.1 Předpoklady pro výkon funkce školního metodika prevence

Funkci školního metodika zaměřeného na prevenci rizikového chování může vykonávat jakýkoliv učitel dané školy, popř. školského zařízení, a to na základě splnění kvalifikačních předpokladů, kterou jsou dány **vyhláškou č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků**. Studium, jenž je zaměřeno na výkon specializovaných činností, do něhož spadá právě již zmiňovaná primární prevence rizikového chování, se podrobněji zabývá § 9 této vyhlášky. Dané studium musí být nejméně v rozsahu 250 vyučovacích hodin skládající se jak s přímé, tak nepřímé výuky včetně odborných stáží. Pro úspěšné absolvování studia je dále zapotřebí obhájit závěrečnou písemnou práci a složit před odbornou komisí závěrečnou zkoušku.

6.2 Specializační příspěvek

V návaznosti na tyto skutečnosti je však nutno podotknout, že i když se pracovní úkoly školního metodika prevence stále rozšiřují, tak není možné mu na základě jeho funkce snížit vyučovací povinnost. V této souvislosti má však školní metodik prevence nárok na tzv. **specializační příspěvek**, jenž je upraven § 133 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce. Tento specializační příspěvek může dosahovat výše 1.000 až 2.000 Kč (Knotová 2014 s. 52).

6.3 Standartní činnosti metodika prevence

Standartní činnosti metodika prevence jsou následně upraveny **vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních**, a to v rámci přílohy č. 3 této vyhlášky. Jedná se o činnosti:

- **metodické a koordinační,**
- **informační**
- **poradenské.**

Podrobný výčet těchto jednotlivých činností je možno vidět v rámci Přílohy č. 1 této diplomové práce. Obecně je však možno uvést, že nejdůležitější činností školní metodika prevence je **příprava a realizace minimálního preventivního programu**, o kterém podrobněji pojednává následující kapitola. Školení metodik prevence dále vyvíjí činnosti s cílem předcházet a minimalizovat projevy sociálně patologických jevů, poskytuje přímou pomoc v rámci primární prevence rizikového chování jak žákům, tak také jejich rodičům, koordinuje spolupráci s dalšími subjekty, jenž v oblasti prevence rizikového chování taktéž participují, koordinuje vzdělání ostatních pedagogických pracovníků či poskytuje a vytváří podporné informační a metodické materiály.

7 MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

Poslední kapitola teoretické části této diplomové práce pojednává o podstatě minimálního preventivního programu. V jednotlivých podkapitolách je vymezena základní podstata takového programu, jeho cíle, zásady a efektivnost. Posléze jsou ve stručnosti objasněny základní kroky při jeho tvorbě a popsány jednotlivé metody a formy preventivních aktivit včetně možného rozdělení preventivních programů v praxi. Závěr této kapitoly je následně věnován problematice evaluace programu.

7.1 Vymezení a cíle minimálního preventivního programu

Minimální preventivní program je konkrétním dokumentem školy či školského zařízení zaměřujícím na výchovu a vzdělávání v různých oblastech, a to zejména v souvislosti se zdravým životním stylem, osobnostním a emočně sociálním rozvojem a rozvojem komunikačních dovedností žáků. Minimální preventivní program je dílčí částí celkové školní preventivní strategie definující krátkodobé, střednědobé i dlouhodobé cíle.¹⁶

Cílem minimálního preventivního programu je podpora vlastních aktivit žáků, jenž je založena zejména na preventivní práci s žáky s úmyslem oddálit či snížit výskyt rizikového chování a posílit schopnosti žáků tak, aby byli schopni činit zodpovědná rozhodnutí. Minimální preventivní program mimo jiné zohledňuje jak kulturní, sociální, politické okolnosti, tak také strukturu školy a specifickou populaci vyskytující se ve škole i mimo ni.¹⁷

Minimální preventivní program je taktéž možno definovat jako *„Základní nástroj prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy, který je komplexním systémovým prvkem v realizaci preventivních aktivit ve školách, školských zařízeních pro výchovu mimo vyučování a školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivní výchovné péče“*.¹⁸

¹⁶ Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28)

¹⁷ „tamtéž“

¹⁸ Manuál pro tvorbu minimálního preventivního programu – PPP Olomouckého kraje

7.2 Zásady a efektivnost programu

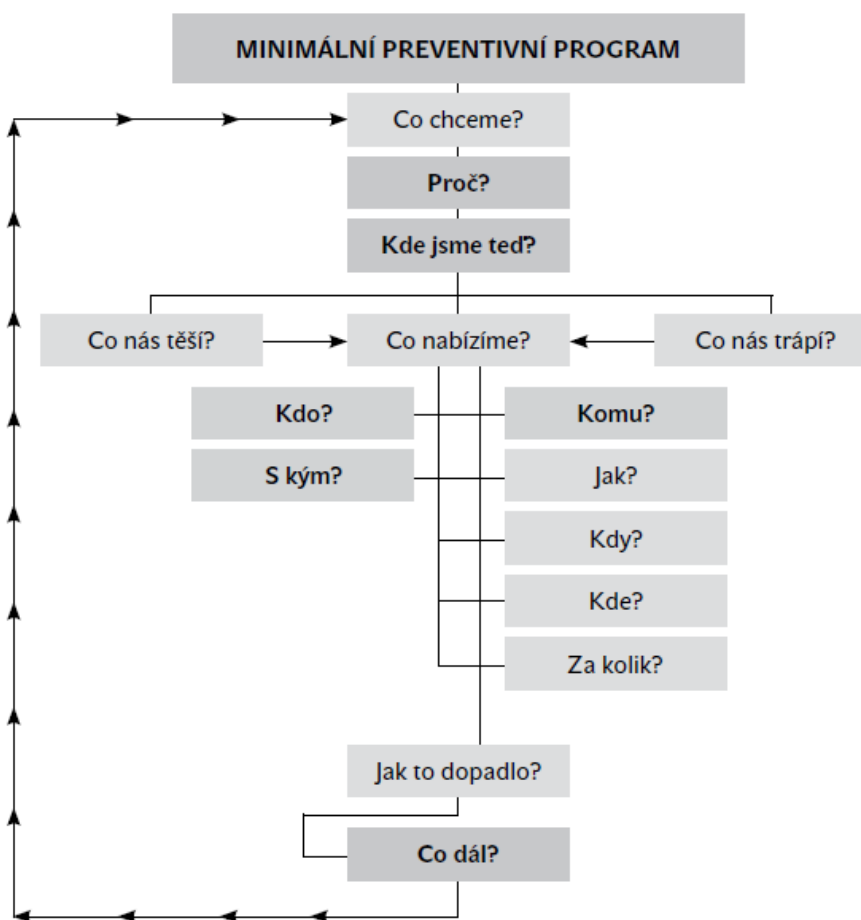
V rámci minimálního preventivního programu je snahou, aby do něj byli zapojeni všichni pedagogičtí pracovníci školy včetně zákonných zástupců žáků. Dle pokynu MŠMT je minimální preventivní program zpracováván **školením metodikem prevence**, a to vždy na příslušný školní rok. Školní metodik prevence může rovněž v této záležitosti spolupracovat s metodikem prevence z pedagogicko-psychologické poradny (PPP). Oprávnění ke kontrole minimálního preventivního programu má následně **Česká školní inspekce**. Hlavní zásada programu tkví v jeho proveditelnosti, tzn., co je v něm naplánováno by mělo být taktéž realizovatelné. Účinnost a efektivita minimálního preventivního programu se následně vyhodnocuje jednou ročně. Posuzuje se zejména to, do jaké míry byly stanovené dílčí cíle splněny a v jakém časovém horizontu. Výsledky daného šetření jsou následně obsaženy ve výroční zprávě o činnosti školy.¹⁹

7.3 Tvorba minimálního preventivního programu

Za účelem dosažení největší možné míry účinnosti minimálního preventivního programu je zapotřebí, aby se školy či jiná školská zařízení řídila jasnými pravidly a postupy při jeho tvorbě. Prvotním, a taktéž nejdůležitějším krokem při sestavení minimálního preventivního programu je **analýza vnitřních a vnějších zdrojů školy či školského zařízení**, jejíž výsledky jsou základním stavebním kamenem v následujících dílčích oblastech. Jako pomůcku při tvorbě minimálního preventivního programu je možno využít schéma zobrazené na níže uvedeném obrázku, zobrazující konkrétní otázky, které jsou spojeny s jednotlivými fázemi procesu tvorby minimálního preventivního programu (Miovský 2012, s. 19).

¹⁹ Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28)

Obr. 1: Proces tvorby minimálního preventivního programu

Zdroj: (Miovský 2012, s. 19).

7.3.1 Monitoring vnitřních a vnějších zdrojů

Cílem **analýzy vnitřních zdrojů** je získání pohledu školy na její aktuální situaci. Tato analýza by se měla vyznačovat jasností, stručností, věcností a měla by mít hodnotící povahu. Analýzu vnitřních zdrojů je možno rozdělit do tří níže uvedených částí (Skácelová 2010, s. 105):

- **Charakteristika školy** – v rámci této problematiky je vhodné posoudit, o jaký typ školy se jedná (venkovská, městská atd.), jaké je materiálně-technické vybavení školy, jaké je sociokulturní a národnostní rozložení žáků, jaká jsou možná riziková místa na škole (WC, šatny aj.), obsah školního řádu a v neposlední řadě jaká je návaznost minimálního preventivního programu na výuku.

- **Pedagogické zázemí školy** – pozornost je nutné věnovat zejména postavení školního metodika prevence v rámci školy, školnímu preventivnímu týmu, možnostem a limitům pedagogického sboru.
- **Vnitřní informační zdroje** – posledním krokem v rámci vnitřní analýzy je monitoring vnitřních informačních zdrojů (dostupnost odborné literatury, podoba webových stránek školy, funkčnost stránky důvěry a dalších významných kontaktů atd.)

Vnějšími zdroji jsou chápány instituce, odborníci, informace či služby napomáhající školnímu metodikovi prevence s tvorbou, stabilizací a rozvojem minimálního preventivního programu. O těchto zdrojích by měl mít velmi dobrý přehled nejen již výše zmíněný školní metodik prevence, ale také ostatní pedagogičtí pracovníci. Těmito zdroji mohou být (Miovský 2012, s. 22):

- vnější webové stránky jakožto informační zdroj (např. webové stránky MŠMT nebo webové stránky jiných odborných zařízení),
- ostatní metodická pomoc v podobě poradenského metodika v rámci PPP, krajského školského koordinátora prevence, preventivních pracovníků nestátních neziskových organizací aj.,
- kontakty na organizace typu Police ČR, protidrogový koordinátor, psycholog, psychiatr, manažer prevence kriminality, pediatr, praktický lékař atd.

7.4 Stanovení cílů minimálního preventivního programu

Součástí minimálního preventivního programu jsou jak dlouhodobé, tak krátkodobé cíle. Dlouhodobé cíle jsou podrobněji definovány v samotné preventivní strategii školy, a proto zde představují pouze jakýsi základní rámeček. Významnější roli v rámci této problematiky mají **krátkodobé cíle**, jež by měly být **konkrétně zaměřeny na danou cílovou skupinu a měly by zohledňovat již zmíněnou preventivní strategii školy**. Součástí minimálního preventivního programu jsou taková opatření a aktivity, které vedou k dosažení konkrétních krátkodobých cílů. Za tímto účelem bývá jakožto pomocný prvek využíván tzv.

model SMART definující charakter cílů minimálního preventivního programu. Dle tohoto modelu by cíle měli být:²⁰

- **S** – specifické,
- **M** – měřitelné,
- **A** – akceptovatelné,
- **R** – realistické,
- **T** – termínované (časově ohraničené).

7.5 Formy preventivních aktivit

V následující podkapitole je věnována pozornost již konkrétním formám preventivních aktivit naplňující stanovené cíle v rámci minimálního preventivního programu. Dané aktivity mohou být zaměřeny jak na žáky, tak také na pedagogy i rodiče. Při realizaci těchto aktivit je nezbytně nutné, aby byla cílová skupina seznámena se **stručným obsahem programu, jeho realizátorem, termínem konání dané preventivní aktivity a s informací, kdo je za daný program zodpovědný**. V níže uvedeném textu je možno vidět výčet několika forem preventivních aktivit:²¹

- **Blok primární prevence** – Dlouhodobý a komplexní program založený na interaktivitě, mající jasnou a pevnou strukturu. Tento program zahrnuje dílčí preventivní aktivity jako např. řízené diskuze nebo interaktivní hry.
- **Interaktivní seminář** – Zpravidla se jedná o tematickou interaktivní jednorázovou aktivitu zprostředkovávající informace o určité formě rizikového chování.
- **Beseda** – Opětovně se jedná o jednorázovou aktivitu, kdy lektor formou rozhovoru zjišťuje názory, znalosti a postoje žáků k určité jasně definované problematice, a taktéž odpovídá na jejich případné dotazy.

²⁰ Manuál pro tvorbu minimálního preventivního programu – Pražské centrum primární prevence

²¹ „tamtéž“

- **Komponovaný pořad** – Představuje aktivitu v rámci níže je kombinována umělecká forma v podobě filmu či divadelního představení s následnou odbornou diskuzí zaměřující se na léčbu a prevenci rizikového chování.
- **Pobytová akce** – Podstata preventivní aktivity formou pobytové akce spočívá v systematické práci s konkrétní cílovou skupinou, která je uskutečněna mimo běžné prostředí.
- **Situační intervence** – Jedná se o neplánovou specifickou aktivitu vyžadující okamžitou reakci pracovníka programu.
- **Individuální konzultace** – Jak již název napovídá jedná se o individuální formu preventivní aktivity s cílem podpořit jedince v řešení jeho individuálních problémů, se kterými se potýká v rámci svého běžné života.
- **Skupinová práce** – V rámci skupinových prací jsou zpravidla nacvičovány sociální a komunikační dovednosti, zvyšována sebedůvěra či rozvíjeny jiné schopnosti, jež by mohly snížit míru rizika vzniku rizikového chování.
- **Vzdělávací kurz** – Je vzdělávacím program určeným sekundární cílové skupině. Jeho smyslem je prohloubit teoretické znalosti a praktické zkušenosti cílové skupiny v oblasti primární prevence rizikového chování.
- **Vzdělávací seminář** – Představuje preventivní aktivitu mající podobu pouze informačního charakteru opětovně určenou pro sekundární cílovou skupinu. Semináře jsou vedeny interaktivní formou ve snaze zapojit cílovou skupinu.
- **Přednáška** – Přednáška představuje odborný výklad, jenž má informační charakter, a který je zaměřen na konkrétní téma. V tomto případě se neočekává, že by se cílová skupina v rámci aktivity nějak významně zapojovala.

7.6 Evaluace programu

Evaluace programu je posledním krokem v rámci tvorby minimálního preventivního programu. Evaluace programu *„není pouze nástroj hodnocení vykonané práce, ale především může (a měla by) sloužit jako jedno ze základních východisek pro plánování primárně preventivních aktivit pro příští rok.“*²²

²² Manuál pro tvorbu minimálního preventivního programu – Pražské centrum primární prevence

V souvislosti s touto problematikou je nutno zmínit, že evaluace má dvě části, a to kvalitativní a kvantitativní. **Kvalitativní část** posuzuje dle předem stanovených ukazatelů, zda byly cíle minimálního preventivního programu dosaženy. Na základě daného posouzení dochází k rozhodování o tom, zda bude v preventivních aktivitách v následujícím roce pokračováno či nikoliv. **Kvantitativní část** má následně vypovídací hodnotu o počtu realizovaných preventivních aktivit v rámci školy či školského zařízení, a také o konkrétním počtu jedinců, jenž tyto aktivity absolvovali. Na hodnocení se podílejí jak třídní učitelé, tak také ostatní pedagogičtí a nepedagogičtí pracovníci školy.²³

²³ Manuál pro tvorbu minimálního preventivního programu – Pražské centrum primární prevence

8 Shrnutí teoretické části

Tato diplomová práce byla rozdělena do sedmi samostatných, avšak na sebe navazujících částí. První kapitola vymezuje hlavní a dílčí cíle diplomové práce, kdy hlavním cílem této práce je **zjistit a popsat zkušenosti školního metodika prevence při realizaci tvorby minimálního preventivního programu (dále jen MPP) na střední škole v Olomouci**. V souvislosti s tímto cílem byly rovněž v první kapitole stanoveny specifické výzkumné otázky.

Druhá kapitola této diplomové byla již podrobněji zaměřena na teoretická východiska sociálně patologických jevů, resp. rizikového chování. Prvotně byly objasněny základní pojmy s touto problematikou související jako **sociálně-patologické jevy, sociální delikvence, či rizikové chování**. Příčiny vzniku rizikového chování byly následně objasněny pomocí několika teorií, kterými jsou **biologicko – psychologická teorie, sociálně – psychologická teorie, sociologická teorie**. Následně byla věnována pozornost také konkrétním rizikovým a protektivním faktorům zahrnujícím faktory **individuální, rodinné, vrstevnické, školní a faktory komunity jakožto společenství**. Závěr této kapitoly byl následně zaměřen na vybrané formy rizikového chování, mezi které patří **záškoláctví, šikana, krádeže, vandalismus, závislostní chování, rizikové chování na internetu, rizikové sexuální chování**.

Následující třetí kapitola diplomové práce osvětluje problematiku spojenou s osobností adolescenta. Na počátku uvádí, co je pro adolescenci charakteristické, že jde **o období dospívání mající zásadní životní etapou každého jedince, neboť toto období má klíčový vliv na formování lidské osobnosti**. Posléze byla věnována pozornost periodizaci tohoto období dle věku **časnou, střední a pozdní adolescenci**. Poslední část byla posléze zaměřena na konkrétní **osobnostní rysy** mající vliv na výskyt rizikového chování.

Čtvrtá kapitola teoretické části této diplomové práce byla již konkrétněji zaměřena na samotnou prevenci rizikového chování. Prvotně byla vymezena podstata prevence a její cíle, kterým je **zamezit či snížit výskyt a šíření rizikového chování**. Následně byla věnována pozornost jejímu základnímu dělení na **specifickou primární prevenci** zahrnující **všeobecnou primární prevenci, selektivní primární prevenci, indikovanou primární prevenci** a na **nespecifickou primární prevenci**. Dále čtvrtá kapitola dále osvětluje konkrétní specifické druhy primární prevence jako programy zaměřující se na **rozvoj**

životních dovedností, i interpersonální rozvoj, a upozorňuje na to, že **jsou-li konkrétní preventivní programy kombinovány, mají daleko větší efektivitu, než kdyby byly aplikovány pouze samostatně.** Závěrečná část této kapitoly se zabývala cílovou skupinou, na níž by měla být primární prevence zaměřena, a to dle **věkového kritéria, dle kritéria vzdělání a dle kritéria rozlišujícího profese.**

V rámci páté kapitoly zabývající se systémem státního resortu v primární prevenci byla na počátku věnována pozornost horizontálním a vertikálním postupům a nástrojům určených k jeho koordinování tzn., jednotlivým subjektům na těchto úrovních působících, který jsou např. **MŠMT, Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky, Republikový výbor pro prevenci kriminality, Česká školní inspekce, Ministerstvo zdravotnictví** atd. Následně byla objasněna jak úloha školy v primární prevenci, tak byli také představeni jednotliví aktéři preventivních opatření na střední škole, který jsou **ředitel školy, školní metodik prevence, školní psycholog, výchovný poradce, třídní učitel.** Předposlední část této kapitoly byla posléze vymezena pro krátké představení externích institucí, jež se taktéž angažují v oblasti primární prevence - **Metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně, Krajský školský koordinátor prevence, Nestátní neziskové organizace** (dále jen NNO). Závěr páté kapitoly diplomové práce se následně věnoval možnostem implementace primární prevence v rámcových vzdělávacích programech středoškolského odborného vzdělávání.

Šestá kapitola této diplomové práce se již zabývá konkrétně problematikou postavení školního metodika v rámci primární prevence. Prvotně byly uvedeny předpoklady pro výkon funkce školního metodika a objasněn jeho nárok na stabilizační příspěvek. V neposlední řadě byly uvedeny také jeho standardní činnosti, jež jsou rozděleny do tří oblastí, a to na **metodické a koordinační, informační a poradenské činnosti.**

Poslední kapitola teoretické části této diplomové práce pojednává o podstatě minimálního preventivního programu. **Jeho cílem je podpora vlastních aktivit žáků, jenž je založena zejména na preventivní práci s žáky s úmyslem oddálit či snížit výskyt rizikového chování a posílit schopnosti žáků tak, aby byli schopni činit zodpovědná rozhodnutí.** V jednotlivých podkapitolách byly dále vymezeny jeho zásady, efektivnost, základní kroky při jeho tvorbě, a byly taktéž popsány jednotlivé metody a formy preventivních aktivit včetně možného rozdělení preventivních programů v praxi. Závěr této kapitoly byl následně věnován problematice evaluace programu.

PRAKTICKÁ ČÁST DIPLOMOVÉ PRÁCE

9 VÝCHODISKA VÝZKUMNÉ ČÁSTI

Výzkumná část diplomové práce si klade za cíl „*zjistit a popsat zkušenosti školního metodika prevence při realizaci tvorby minimálního preventivního programu na střední škole v Olomouci.*“

Pro lepší ukotvení výzkumné části jsme hlavní kapitolu „*východiska výzkumné části*“ vyseletovali na subkapitoly. První subkapitola má název „*hlavní cíl a dílčí cíle výzkumné části*“, další subkapitola pojednává o výzkumných otázkách, které byly koncipovány pro naplnění výzkumné části diplomové práce. Dále si důkladně představíme metodologický rámec šetření, časový harmonogram, popis prostředí, ve kterém se výzkum odehrává, a v neposlední řadě budeme charakterizovat zkoumaný soubor a postup při sběru výzkumných dat.

9.1 Hlavní cíl a dílčí cíle výzkumné části

Pro formulaci hlavního cíle a cílů dílčích, vycházíme zejména z prostudované odborné publikace, strategických a metodických dokumentů, které jsou vydávány příslušnými resorty, zejména pak ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT), platné legislativy a analýzy současných minimálních preventivních programů (dále jen MPP), které byly zpracovány školními metodiky prevence (dále jen ŠMP) na středních školách v Olomouci. Autoři Švaříček, Šedřová (2014, str. 64) nám podávají vysvětlení, že „*cíle výzkumu společně s výzkumnými otázkami představují pomyslný kompas, podle kterého bychom se měli v průběhu celého výzkumného šetření orientovat a neustále sledovat, zda se blížíme k jejich naplňování či nikoli.*“

Z již zmíněného hlavního cíle, byly formulovány dílčí cíle:

- popsat a objasnit prostřednictvím výzkumného šetření postup ŠMP při realizaci tvorby MPP,
- konkretizovat faktory, které značně ovlivňují efektivnost MPP,
- zjistit a identifikovat současné řešené rizikové chování, které se vyskytují na středních školách v Olomouci,
- specificky interpretovat, komparovat za pomoci polostrukturovaných rozhovorů zkušenosti ŠMP při tvorbě MPP.

9.2 Specifické výzkumné otázky

Dle Puncha (2015) vycházejí výzkumné otázky z obecného určení cílů, které se transformují do specifičtější podoby. Výzkumné otázky nám pomáhají uspořádat a systematizovat myšlenky, dále umožňují organizovat výzkum, dávají mu směr a koherenci. Gavora (2010) poukazuje na to, že formulace výzkumného problému musí být v tázací formě, z nich sejdou výzkumné otázky. Z toho vyplývá, že otázka je akční a vyžaduje nutnost hledat na ni příslušné odpovědi. Autor rozlišuje tři typy výzkumných otázek, jedná se o **deskriptivní, relační a kauzální**.

Deskriptivní výzkumná otázka se vyznačuje tím, že něco přesně popisuje, ptá se detailněji v jakém čase, počtu, frekvencemi či intenzitě se něco vyskytuje. Zkoumáme jeden nebo několik jevů, ale nezkoumáme mezi nimi vztah, zachycujeme je samostatně (Gavora, 2010). **Relační výzkumná otázka** oproti předchozímu typu, dává do vztahu dvě a více faktorů (proměnných), které musí mezi sebou souviset, nesmí stát izolovaně. Při deskriptivních a relačních výzkumných otázkách používáme výzkumné metody dotazník, interview, pozorování, sociogram, test (Gavora, 2010). **Kauzální výzkumná otázka** zjišťuje příčinu mezi proměnnými, tedy kauzalitu, která vedla k určitým důsledkům. Pro tento typ výzkumných otázek se používá metoda experiment, kdy záměrně manipulujeme, upravujeme prostředí, kde se výzkum odehrává (Gavora, 2010).

Z hlavního cíle jsou formulovány specifické výzkumné otázky:

1. Jaké fáze probíhají při tvorbě MPP?
2. Kdo a jakým způsobem se podílí na tvorbě MPP?
3. Jaké konkrétní metodické a podpůrné materiály pomáhají ŠMP při sestavování MPP?
4. Jaké formy a metody práce používají ŠMP při realizaci preventivních programů?
5. S jakými externími institucemi ŠMP spolupracují?
6. Jaké konkrétní preventivní aktivity ŠMP zahrnují do MPP a jaké cílové skupině jsou určeny?
7. Jakým způsobem realizují školy evaluaci MPP?

9.3 Triangulace

Termín triangulace pochází z geometrie a označuje se pro užívání více zdrojů podkladů v procesu výzkumu. Dle Hendla (2005) má triangulace za cíl pomocí dvou různých bodů určit polohu třetího neznámého bodu, tím zefektivňuje verifikaci, validizaci, ale i redukci chyb ve výzkumném šetření. Podle autora Hendla (2005) slouží proces triangulace ke zvýšení spolehlivosti v kvalitativním přístupu. Přesnou definici pro triangulaci nabízíme od Hendla (2005, str. 148) „*Pod termínem triangulace se rozumí kombinace různých metod, různých výzkumníků, různých zkoumaných osob či skupin, ale i různých lokálních, časových okolností a teoretických perspektiv, které se uplatňují při zkoumání určitého jevu.*“

Uvádíme čtyři typy triangulace dle Hendla (2005):

- **Triangulace výzkumníků** se vyznačuje nasazením více tazatelů a pozorovatelů ve výzkumném šetření. Působí v terénu tak, aby jakýkoliv způsobem nedošlo ke zkreslení získaných dat lidským faktorem.
- **Triangulace datová** se zabývá jevy na různých místech, časech a osob.
- **Triangulace teoretická** se zúročuje při zkoumání rozdílů, které přinášejí různé teoretické přístupy, a to díky používání různých pohledů a hypotéz při manipulaci s výstupnými daty.
- **Triangulace metodologická** se vyznačuje uvnitř metody a mezi metodami.

Pro kvalitativní výzkum, který jsme zvolili v praktické části, bylo dosaženo triangulace výzkumného vzorku, které se vyznačovalo na školní metodiky prevence na středních školách v Olomouci.

9.4 Popis použité metody v kvalitativním výzkumu

Předmětem v praktické části diplomové práce je polostrukturovaný rozhovor se školními metodiky prevence. Jedná se o nejvíce používanou metodu v kvalitativním výzkumu, označujeme tuto metodu za hloubkový rozhovor, který probíhá nestandardizovaným dotazováním jednoho výzkumníka šetření a zpravidla jedním respondentem pomocí několika otevřených otázek.

Po upřesnění termínu kvalitativní výzkum, použijeme definici od autorů Strausse, Corbina (in Hendla, 1999, str. 10) „jde o jakýkoliv výzkum, kdy výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur či jiných způsobů kvalifikace, ale jde o výzkum týkající se života lidí, jejich příběhů a chování.“ Hendl (1999, str. 76) dodává, že získaná data kvalitativním přístupem jsou považována za tzv. „měkká data“, která vystupují v podobě textů prostřednictvím hloubkového rozhovoru s respondenty v určitém prostředí a čase, nestrukturovaným pozorováním, ale i studiem či analýzy příslušných dokumentů. Metodolog Gavora (2000) doplňuje, že zjištěné údaje mají nečíslnou formu, jde o výstižný, plastický a podrobný popis v šetření.

Pro naše výzkumné šetření deskriptivního charakteru jsme zvolili dvě metody, a to analýzu dokumentů minimálních preventivních programů a polostrukturovaný rozhovor se školními metodiky prevence.

Metoda analýza dokumentů – metodu použijeme na dostupné a aktuální MPP středních škol, kde výzkum probíhal. Výsledky z analýz dokumentů nám poslouží k rozsáhlejší informacím o postupu tvorby, ale především o obsahu v MPP, a to z hlediska primární prevence realizované na středních školách. Tvorba MPP je dle metodického pokynu (2007) vydané MŠMT pro všechny stupně škol povinné a podléhá koncepcím primárně preventivních aktivit na každé střední škole. Dle Hendla (2005) se v dokumentech odkazují vědomé, tak nevědomé postoje tvůrců, ale i jejich hodnoty, idee a priority. Při analýze aktuálních MPP nám poskytnou důležité informace a přesnější specifikaci MPP, především v oblasti postoje školy k primární prevenci.

V MPP jsme se primárně zaměřili na krátkodobé a dlouhodobé cíle, jakými metodami a formami jsou realizovány preventivní aktivity, a s kým škola úzce spolupracuje a jaké formy rizikového chování aktuálně řeší. V neposlední řadě jsme se také zaměřili na implementaci preventivních aktivit do Školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP). MPP dále podléhá evaluaci, která zjišťuje efektivnost a zda naplnil stanovených cílů. Analýzu jsme provedli na aktuálních MPP ve školním roce 2017/2018. Získané informace nám dopomohli jako podklad k doplnění polostrukturovaným rozhovorům se ŠMP.

Metoda rozhovor – jak již bylo zmíněno, rozhovor z autentického prostředí a přímého kontaktu se ŠMP nám podá potřebné informace. Rozlišujeme tři typy rozhovorů, a dle Hendla (2005) jimi jsou:

- **Strukturovaný rozhovor** – máme předem připravené otázky, kterým se pevně držíme a v průběhu rozhovoru otázky neměníme. Respondent má tak omezený prostor k volnějšímu vyjádření.
- **Polostrukturovaný rozhovor** – vyznačuje se výměnou názorů mezi výzkumníkem a dotazovaným, kdy v průběhu rozhovoru můžeme pokládat doplňující otázky. Tento typ rozhovoru je hojně využíván pro svůj motivační charakter. Cílem je získat důvěru respondenta a rozvinout tak odpovědi na otázky.
- **Nestrukturovaný rozhovor** – je používán v běžném životě, nemáme jasnou strukturu v kladených otázkách, otázky a odpovědi jsou spontánního charakteru.

Ve výzkumném šetření jsme po důkladném zvážení zvolili polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami, a to z důvodu deskriptivního charakteru našeho výzkumu. Výzkumná metoda vychází z předem stanovených položek otázek, které nám dopomohou k naplnění předem stanovených cílů. Tento typ rozhovoru nám umožňuje především k stávajícím otázkám, otázky doplnit či vynechat. Respondent tak může flexibilněji podávat odpovědi a rozšířit náš obzor k doplnění dalších otázek. Tuto skutečnost potvrzuje i Hendl (2005) ve své publikaci, kde uvádí, že otázky se v průběhu rozhovoru mohou upravovat, doplnit, a to podle potřeby situace, jejich sběru dat a následné jejich analýze.

Autor Švaříček (2007, str. 154–189) ve své publikaci popisuje proces rozhovoru v bodech:

- Příprava rozhovoru** – výzkumník se musí vybavit teoretickou znalostí zkoumaného prostředí, vytvořit si schéma základních témat, které vycházejí z výzkumných otázek a následně ke každému tématu zvolit několik otázek.
- Řízení rozhovoru a typy otázek** – jedná se o strukturovanou konverzaci, která se řídí pomocí hlavních, navazujících a pátracích otázek. Jsou dané jasné role výzkumník a respondent, kdy výzkumník navíc vede rozhovor, vybírá otázky a v ideálním případě rozhovor ukončuje.
- Účel otevřených otázek** – účelem je poskytnout rámec respondentům, kteří podávají vysvětlení svého přístupu, dále díky dobře položeným otázkám, mohou přirozeně stimulovat účastníka rozhovoru k vyprávění.
- Záznam a přepis** – průběh rozhovoru, který jsme pořídili s účastníkem, zaznamenáváme na diktafon. Pořízený záznam musíme přepsat, protože

konečnými zdroji pro analýzu a interpretaci jsou právě přepisy, které dále zpracováváme.

- e. **Závěr** – metoda rozhovor je velmi náročná co se týče z časového hlediska jak pro výzkumníka, tak respondenta. Jde především o trpělivost, ochotu ke spolupráci a navození v důvěrné atmosféry. Proces rozhovoru končí zpracováním a analýzou dat, která bývá považována za jednu z nejtěžších metod dle uváděných v literaturách.

Zvolená metoda polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami jsme pro lepší přehlednost a uchopení sestavili do pěti hlavních oblastí. Každá oblast je specifická a obsahuje několik otázek, které jsou sestaveny z teoretické části diplomové práce a analýzou MPP. Získaná data z rozhovorů se ŠMP nám podají odpovědi na výzkumné otázky.

Přehled pěti oblastí, které jsou zaměřené zejména na:

1. **Funkce ŠMP a jeho stručné údaje** – osm položených otázek nám zjistí základní údaje o ŠMP.
2. **Složení poradenského zařízení ve školním prostředí** – v této oblasti jsou věnovány čtyři otázky, které mají za úkol zjistit jednotlivé účastníky poradenského pracoviště a spolupráci se ŠMP.
3. **Spolupráce vertikální úrovně se školním prostředím** – touto kategorií se zabývá tři otázky, které mají za cíl zjistit spolupráci okresního metodika, metodika prevence v pedagogické psychologické poradně (dále jen PPP) a ŠMP.
4. **Vnější instituce v rámci preventivního působení** – k tomuto bloku byly položeny dvě otázky, které měly zjistit spolupráci ŠMP s externími institucemi, které nabízejí preventivní aktivity a pomoc při řešení problému.
5. **Zkušenosti z tvorby a realizace MPP v praxi** – tato oblast je stěžejní, proto bude nejrozsáhlejší, co se týče otázek a odpovědi. Položili jsme ŠMP šestnáct otevřených otázek, které měly za úkol odpovědět na výzkumné otázky, a následně splnit naše stanovené cíle.

9.5 Časový harmonogram výzkumu

Pro efektivnější a přehlednější realizování výzkumného šetření byl vytvořen na začátku výzkumu časový plán – harmonogram, který byl rozčleněn do několika časových celků. V první fázi nás vedlo k definování hlavního cíle a cílů dílčích, a k vymezení zkoumané problematiky. Následně jsme definovali výzkumné otázky na základě stanovených cílů. Seznámili a prostudovali jsme odbornou literaturu, dostupné strategické a metodické pokyny od příslušných resortů a získali tím teoretický základ pro diplomovou práci. Nedílnou součástí pro realizaci výzkumného šetření bylo sestavení časového plánu, který nám dopomohl se lépe orientovat ve výzkumném šetření a naplnit tak stanovených cílů. V tomto období bylo po formulaci cílů a výzkumných otázek zvoleny metody. Následně došlo ke sběru výzkumných dat, tzn. analyzování a vyhodnocování aktuálních MPP a oslovení výzkumného souboru, jimiž jsou ŠMP. Byly předjednány schůzky s respondenty, současně jsme je seznámili s účelem výzkumu, jehož součástí byly etické aspekty jako je anonymita, dobrovolnost, důvěryhodnost. Respondenti byli seznámeni s možností odmítnout odpovídat. Po stanovení časových termínů s respondenty byly rozhovory realizovány v předem domluveném terénu – nejčastěji učitelská sborovna, popřípadě ve třídě studentů. Respondent byl seznámen charakteristikou a účelem výzkumu a přibližnou dobou trvání. Po souhlasu se zaznamenáváním rozhovoru na zařízení, jsme následně provedli otevřené kódování, analýzu a vyhodnocení výzkumných dat.

Tab. 7: Časový harmonogram praktické části

	Jednotlivé fáze výzkumného šetření	Termíny
1.	Formulace hlavního cíle a cílů dílčích	duben 2017
2.	Stanovení výzkumných otázek	duben 2017
3.	Zvolení metod v kvalitativním přístupu	duben 2017
4.	Výběr a zpracování informací středních škol v Olomouci	květen–červen 2017
5.	Projednání strategií pro realizaci výzkumného šetření	červenec 2017
6.	Seznámení a následná příprava metod výzkumného šetření	červenec 2017
7.	Analýza a vyhodnocení aktuálních MPP 2017/2018	září 2017
8.	Realizace rozhovorů se ŠMP středních škol	říjen 2017
9.	Provedení otevřeného kódování, analýza a vyhodnocení výzkumných dat	říjen–listopad 2017

10.	Interpretace vyhodnocených dat	listopad 2017
11.	Závěr výzkumného šetření, vytvoření doporučení pro pedagogickou praxi	listopad 2017

Zdroj: vlastní

9.6 Popis místa a charakteristika zkoumaného souboru

Před realizací polostrukturovaného rozhovoru se ŠMP, jsme provedli analýzu MPP středních škol, které byly součástí předmětu výzkumného šetření. Oslovili jsme 15 středních škol v Olomouci, z nichž kladně s rozhovorem souhlasilo jedenáct. Všechny oslovené střední školy mají své webové stránky, na kterých prezentují své charakteristické údaje, fotografie či videa z různých projektových akcí, ale jsou k nahlédnutí i některé kurikulární dokumenty, jímž je například ŠVP a výroční zprávy i z předešlých let. Výroční zpráva informuje o dosavadním působení dané školy, o celkovém chodu školy, svých pedagogických pracovnících a jejich kvalifikacích, strategiích a realizovaných různých projektech atd. Součástí právě výroční zprávy je taktéž zahrnutí prevence rizikového chování, které je zpravidla popsáno na několik stránek, jde spíše o evaluaci MPP, jeho zhodnocení a podklad pro další tvorbu MPP.

Některé z kladně oslovených škol svůj MPP na internetových stránkách neprezentují, a to z mnoha důvodů, které byly vyřčeny z rozhovoru se ŠMP. Nejčastější důvody uvádějí veřejnou kritiku na obsah v MPP, odcizení nápadů či strategiích jinými školami, nesouhlas ředitele k propagaci řešených problémů ve škole veřejnosti atd. Problematiku nedostupných aktuálních MPP jsme vyřešili oslovením samotné/ho pana/í ředitele/ky, který/á nás dále nasměroval/a na kontakt ŠMP.

Pro efektivnější ukotvení této podkapitoly jsme si vyselektovali tři kategorie s názvy:

- **Město Olomouc**
- **Stručné představení oslovených středních škol v Olomouci**
- **Charakteristika respondentů** – je v rámci výzkumného šetření interpretována viz. **10 kapitola** s názvem „*Interpretace výzkumných dat.*“

Město Olomouc

Patří mezi statutární a univerzitní město v České republice o rozloze 103,4 km² a má 100 154 obyvatel. Rozkládá se v Hornomoravském úvalu v nivě řeky Moravy při soutoku s Bystřicí. Po Praze patří k největší památkové rezervaci, které leží v srdci Moravy. Olomouc je významnou pro svoji atmosféru a historické pamětihodnosti, je vyhledávaným střediskem mezinárodních konferencí a festivalů.

Obr. 2: mapa Olomouckého kraje

Zdroj: Olomouc.eu (2017)

Stručné představení oslovených středních škol v Olomouci

V Olomouci se nachází 25 středních škol, z nichž jsme oslovili 15 škol, a s námi spolupracovali 11 škol. Jednotlivé střední školy, které s námi spolupracovali stručně představíme z hlediska umístění, zaměření, počtu studentů, poradenského pracoviště. Dále se zaměříme na MPP, zda jsou zveřejněny a dostupný na internetových stránkách školy. Pro

anonymitu a rozlišení středních škol a ŠMP jsme označili velkým hůlkovým písmem, který je bude doprovázet po celém průběhu prezentování ve výzkumném šetření.

Tab. 8: Seznam škol

1.	Střední škola – A	Byla založena v roce 1991 a nachází se v centru města, nabízí širokou nabídku profilací, tradičního čtyřletého, šestiletého a osmiletého typu studia. Navštěvuje zde 612 studentů ve 22 třídách, které je učí více jak 50 kvalifikovaných pedagogů. MPP zde škola neuvádí. Školské poradenské pracoviště tvoří ŠMP, výchovný poradce, externí psycholog.
2.	Střední škola – B	Má téměř stoletou tradicí, vyskytuje se téměř ve středu města, nabízí středoškolské odborné vzdělání s maturitní zkouškou ve dvou čtyřletých oborech. Počet studentů je 355 ve 12 třídách. MPP je volně k dispozici na internetových stránkách. ŠMP úzce spolupracuje s výchovným poradcem. Školní psycholog je k dispozici jen v naléhavých situacích.
3.	Střední škola – C	Škola se nachází v centru města, slaví 120 výročí založení, nabízí čtyři oborové vzdělání s maturitní zkouškou ve zdravotnictví. Školu navštěvuje 453 studentů. MPP je obsažen ve výroční zprávě školy. Součástí poradenského pracoviště je ŠMP, výchovný poradce a školní psycholog.
4.	Střední škola – D	Byla založena v roce 2005, je soukromého typu v centru města, nabízí střední vzdělání s maturitní zkouškou. Kapacita je 650 studentů, je považována za největší soukromou školu v kraji. MPP je volně dostupný na internetových stránkách školy. Škola má k dispozici ŠMP, výchovného poradce.
5.	Střední škola – E	Má více jak 60letou tradici, nabízí elektrotechnické a strojírenské obory, a obory obchodní. Školu navštěvují 375 studentů v 15 třídách. Škola neuvádí MPP, ani výroční zprávu. Poradenský tým tvoří ŠMP, výchovný poradce.
6.	Střední škola – F	Střední škola polytechnická nabízí komplexní zabezpečení výchovy a vzdělávání v 15 vzdělávacích oborech. Škola na svých internetových stránkách neuvádí bližší úvodní informace. Na svých internetových stránkách neuvádí MPP, ani výroční zprávu. Spolupracují ŠMP, výchovný poradce a školní psycholog.
7.	Střední	Jedná se o komplexní školu, která byla zřízena v roce 1982, nabízí

	škola – G	teoretickou výuku, odborný výcvik i mimoškolní aktivity. Studenti se mohou vzdělávat v šesti různorodých oborech. Má k dispozici 24 pedagogických pracovníků. Poradenský tým tvoří ŠMP a kariérový poradce.
8.	Střední škola – H	Byla založena v roce 1991 jako samostatná příspěvková organizace, která se nachází téměř v centru města. Nabízí dva maturitní obory a čtyři učební. Škola neuvádí MPP, pouze odkazy na předešlé výroční zprávy, které jsou nefunkční. Poradenský tým tvoří ŠMP a výchovný poradce.
9.	Střední škola – I	Má 65letou tradici, nachází se na okraji města. Nabízí sedm maturitních oborů ve strojírenství a provozního technika. Škola nemá k dispozici MPP a výroční zprávu na své internetové stránce. Poradenský tým tvoří ŠMP a výchovný a kariérový poradce.
10.	Střední škola – J	Škola vznikla v roce 2002 a nachází se v centru města. Nabízí maturitní obory ve strojírenském průmyslu. Počet studentů je 404. Škola má 43 kvalifikovaných pedagogů. MPP není uveden, pouze výroční zpráva. Poradenské pracoviště tvoří ŠMP a výchovný poradce.
11.	Střední škola – K	Škola má téměř 100letou tradici, je gymnaziálního typu, nachází se na okraji města, nabízí dva maturitní obory studia v délce 4 a 8 let s důrazem na přírodovědné vědy. MPP a výroční zpráva je volně k nahlédnutí na internetových stránkách školy. Poradenský tým tvoří ŠMP a výchovný poradce.

Zdroj: vlastní

9.7 Postup při sběru výzkumných dat

Výzkumné šetření probíhalo v několika strategických krocích, které vedlo nejdříve k analyzování a vyhodnocování aktuálních MPP na středních školách v Olomouci. Je na místě konstatovat, že většina zkoumaných škol MPP na svých internetových stránkách neprezentují, neumožňují k volnému nahlédnutí. Což nám velmi stěžilo situaci při sběru dat, ale především k dopomoci formulování otevřených otázek do hloubkového rozhovoru se ŠMP. Dokumenty MPP jsme z větší části požádali od samotných ŠMP přes souhlas ředitele školy, a to buď písemnou formou přes email nebo při prvním předběžném osobním setkání. Součástí písemné elektronické formy zprávy, jsme ŠMP stručně informovali o účelu výzkumu a zaslání MPP

k prostudování. Z oslovených metodiků na náš podnět reagovala zpravidla do týdne, někteří vůbec. To nás vedlo je telefonicky kontaktovat a vysvětlit opět danou situaci. Po souhlasu k zaslání MPP, byla podmínka osobní schůzka, kde bylo řečeno předběžný čas a místo k realizaci rozhovorů. Po získání potřebných MPP, proběhla analýza a vyhodnocení obsahu dle jasných kritérií z manuálu, který byl vytvořen doktorkou Skácelovou (2010). Autorka v manuálu podává jasnou strukturu MPP, kroky, které vedou k tvorbě. Manuál obsahuje klíčové body, podle nichž bude provedena obsahová analýza a vyhodnocení MPP. Veškeré podrobnější informace budou prezentovány v samostatné podkapitoly.

Dalším krokem bylo doladění termínu schůzek se ŠMP. Tento krok byl nejobtížnější z hlediska spolupráce a času. Většina metodiků, dle jejich tvrzení, nemají čas ani na osobní volno a přípravu na vyučovací hodinu. Nejčastějšími aspekty k obtížné spolupráci byla absence ŠMP ve škole z důvodu pracovní zaneprázdněnosti, dalšího vzdělávání či semináře uskutečňované v jiné organizaci. Posledním důvodem je nedůvěřivost metodiků k samotné funkci – obávali se, že nebudou dostatečně kompetentní se znalostmi reagovat na položené otázky. Jejich nejistota již započala při prvním oficiálním setkání. Po pečlivém plánování a časového souladu, jsme mohli realizovat rozhovor v předem domluveném terénu, většinou jim byla učitelská sborovna, ale i učebna studentů, kdy výuka musela být přerušena a dána jim individuální práce, abychom měli pro rozhovor klid. V průběhu rozhovoru jsme obětovně představili výzkum a upozornili na to, že nejde o přímé definice v této problematice, ale o vlastní zkušenost z tvorby a realizování MPP, a jde především o anonymní rozhovor. Respondenti byli informováni, že mohou kdykoliv rozhovor přerušit, popřípadě neodpovídat na otázku. Všem ŠMP byl předložen informovaný souhlas, který je k dispozici v příloze č. 2. Co je však nutné podotknout, že někteří ŠMP se nechtěli otevřeně vyjádřit o spolupráci s kolegy, ředitelem a vnějšími institucemi na audiozáznam. Považovali to za důvěrnější informace, které by mohli jakkoliv kolegy či organizace poškodit. Veškeré podávané informace z rozhovorů jsou považovány za interní záležitost dané školy. Proto jsme jejich rozhodnutí respektovali, a to hlavně z etického hlediska.

10 INTERPRETACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Následující kapitola je vyvrcholením výzkumné části, která je dále smysluplně rozdělena do dvou podkapitol. Každá podkapitola informuje o zpracování získaných výzkumných dat, zejména dat z analýzy MPP a rozhovorů se ŠMP.

10.1 Analýza a vyhodnocení MPP středních škol v Olomouci

Minimální preventivní program mají všechny stupně škol od roku 2001 povinnost zpracovávat s ohledem na vydané strategických a metodických pokynů od MŠMT. Tato povinnost je zakotvena v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Věnuje se tomu konkrétní § 12 odstavec 1. Zpracovaný MPP podléhá České školní inspekci.

Analyzovali jsme celkem 11 MPP středních škol dle manuálu od doktorky Skácelové (2010). Manuál je zpracovaný na deseti stranách, který obsahuje postup pro tvorbu MPP. Klíčové body budou pro nás sloužit jako vodítko ke specifikaci kritérií, podle kterých budeme schopni provádět analýzu a vyhodnocení MPP. Jsou to zejména klíčové body v oblasti (Skácelová, 2010, str. 1–10):

1. Charakteristika vnitřních a vnějších zdrojů školy

- Do *vnitřních zdrojů školy* patří umístění školy (zda se nachází ve městě, na venkově, sídlišti ...), kolik studentů navštěvují školu, pojmenování rizikového chování, kterými se v současné době škola zabývá, dále důležité informační kontakty na osoby tvořící poradenské pracoviště (ŠMP, výchovný a kariérový poradce, školní psycholog), vyjmenování odborných publikací a metodických materiálů, ze kterého je čerpáno pro tvorbu MPP. Jaké didaktické pomůcky pedagogičtí pracovníci používají při realizaci preventivních aktivit, zda má pro studenty schránku důvěry atd. Do této sekce patří i nabídky volnočasových aktivit realizované samotnou školou.
- Do *vnějších zdrojů* se zahrnují kontakty na důležité instituce, se kterými škola v průběhu celého školního roku úzce spolupracuje v rámci prevence, jedná se zejména o PPP v Olomouci, OSPOD, NNO atd. Dále sem patří kontakty na resorty, z kterých je čerpáno strategické a metodické dokumenty, jedná

se především o MŠMT. V neposlední řadě sem patří vyjmenování vzdělávací kurzů, seminářů, workshopů pro pedagogické pracovníky školy v rámci prevence.

1) Stanovení cílů MPP školy

- Uvědomění si, čeho chce škola dosáhnout a v jakých termínech. Jde o formulaci dlouhodobých a krátkodobých cílů MPP pro příslušný školní rok. Dlouhodobé cíle jsou obecnějšího charakteru, které jsou zastřešující v MPP. Krátkodobé cíle jsou časově omezené a věnují se konkrétní cílové skupině, kterými jsou zpravidla žáci/studenti, pedagogičtí pracovníci školy, veřejnost/rodiče atd.

2) Skladba preventivních aktivit

- Zaměříme se na jejich cílenost, tzn. v jaké míře jsou věnována žákům/studentům, pedagogickým pracovníkům a veřejnosti. Jakými nejčastějšími metodami a formami jsou preventivní aktivity realizovány.

3) Implementace prevence do ŠVP

- V jakých a jakém rozsahu jsou preventivní prvky zahrnuty v předmětech.

4) Propagace

- Zda je MPP volně dostupný na internetových stránkách školy.

5) Evaluace a dokumentace MPP

- Cílem evaluace je zjištění výsledku procesu změn, dopad na cílovou skupinu programu, dovršený efekt v porovnání se záměrem.

Jednotlivé MPP středních škol jsme pečlivě analyzovali a vyhodnocovali dle popsaných kritérií výše a vytvořili tak přehled obsahu v tabulce. Identifikace MPP jsou stejné jako u středních škol, které jsme prezentovali výše, a to velkými hůlkovými písmeny.

Tab. 9: Přehled obsahu v MPP středních škol v Olomouci

MPP A	Je zpracovaný na 28 stranách, obsahuje úvod, kde se zmiňuje o obecných zásadách efektivní prevence. Uvádí stručnou charakteristiku školy v několika bodech, zákony a několik odkazů na metodické pokyny vydané MŠMT. Jsou popsané všeobecné dlouhodobé cíle, avšak o krátkodobých cílů ani zmínka. V dalším odstavci jsou uvedeny aktivity pro studenty, kde jsou zmíněny konkrétní instituce, jména odborníků
----------	--

	<p>na různé odvětví. Aktivity jsou různého zaměření, například životní prostředí, humanitní akce, nelegální drogy atd. Jednotlivé akce jsou rozvrženy po měsících. V blocích jsou uvedeny cílové skupiny, kterým jsou aktivity zaměřeny. MPP také informuje o způsobu jeho propagace, uvádí internetové stránky či nástěnky. Je zde výčet kontaktů na poradenská centra v Olomouci, a informační zdroje školy, z čeho čerpá při řešení různých zátěžových situací. Nechybí zde konzultační hodiny ŠMP, přílohy jako je šablona monitoring pro vyučující v jednotlivých třídách, a další přílohy, které nabízí metodiku při řešení šikany atd.</p>
MPP B	<p>Je zpracovaný na 12 stranách, garant programu je ŠMP a výchovný poradce. Nabízí analýzu výchozí situace školy, kde uvádí umístění, počet studentů, témata prevence, kterými se škola v současné době věnuje. Dalším bodem jsou cíle programu, které jsou rozděleny na dlouhodobé a krátkodobé cíle. Nechybí tu popsání cílové skupiny a věková rozhraní. Seznamují zde s průběžnými aktivitami, spoluprací s vyučujícími předmětů, které mají preventivní prvky. Jsou zde uvedeny témata prevence ve výuce. Jednorázové akce jsou rozděleny po měsících. Spolupráce s rodiči je různorodá, jsou většinou o akcích informováni na třídních schůzkách. Jsou jim poskytnuty odborné konzultace se ŠMP a výchovným poradcem ve stanovených časech. Předposlední oblast je evaluace, kde je popsána, jakým způsobem probíhá zjištění efektivity programu. Poslední část se věnuje kontaktům na spolupracující organizace a jednotlivce.</p>
MPP C	<p>Obsahuje 21 stran. Nabízí východiska a principy programu. Nachází se zde dlouhodobé a krátkodobé cíle, cílovou skupinu, která je rozvržena do věkových kategorií. Další blok pojednává o metodice programu, kde jsou uvedeny spolupráce s jednotlivými institucemi. Věcné prostředí školy je další oblast, ve kterém popisují prostorové a technické vybavení školy, a jsou dle autora MPP jedním z nástrojů preventivního programu. Popisují podmínky zajišťující volnočasové aktivity a celkové jeho zhodnocení studenty, pedagogy a veřejností. K nahlédnutí je strategie z aktuálního roku. Program se dále zaměřuje na sociální prostředí, právní aktivity, vzdělávací a zážitkové aktivity. Jsou popsány činnosti poradenského pracoviště. Úzce spolupracují s externím prostředím, jsou vyjmenované osoby, se kterými spolupracují při vytváření preventivního opatření. Zmiňují úzkou spolupráci s rodiči. V neposlední řadě je evaluace MPP. V příloze je k dispozici časový harmonogram a postup při řešení šikany.</p>

MPP D	<p>Program je zpracovaný na pouhých 6 stranách. Titulní strana tvoří kontakty na poradenské pracoviště. Další část pojednává o strategických dokumentech a zákonech, z něhož je MPP tvořen. Analýza stavu je další oblasti, kde je vyjmenována práce se studenty z nevhodného sociálního prostředí atd. Jsou formulovány dlouhodobé a krátkodobé cíle, věcné zázemí, tzn. školní řád, krizový plán školy atd. Je definována cílová skupina a k nim přiřazeny dlouhodobé, intervenční, volnočasové aktivity, jednorázové akce, konzultační hodiny. Zmínka je o evaluaci MPP, jakými prostředky probíhá. V příloze se vyskytují jednotlivé předměty, ve kterých jsou zahrnuty prvky prevence.</p>
MPP E	<p>Je zpracován na 12 stranách. Popisuje stručnou charakteristiku školy, analýzu současného stavu. Celý program je v zabývající e tématy ke zdravému životnímu stylu, rozvoje etického a právního vědomí, sexuální výchově atd. Program je koncipován po ročnících, jsou popsány mimoškolní činnosti ve stručných odstavcích. Nabízí výčet materiálních a technické zabezpečení. Řeší se zde spolupráce s ostatními institucemi jako je například PPP, adiktologie atd. Uvádí propagaci, jakým způsobem probíhá, které cílové skupiny oslovují. Volnočasové aktivity jsou rozvrženy po ročnících. MPP obsahuje personální zajištění v prevenci, kdo se podílí a jakým rozsahem. Zbytek stránek se věnuje přílohám, které informují o prevenci návykových látek, řešení při jeho nalezení atd.</p>
MPP F	<p>Program je členěn na 11 stránek. První strana obsahuje odkazy na dokumenty, legislativu v primární prevenci. Jsou uvedeny cíle MPP nespecifického a specifického charakteru. Popisuje způsob realizace programu, kdy dohází k předběžnému seznámení pedagogů s programem. Aktivity pro studenty jsou uvedeny pro ročnících. Jednotlivé akce v průběhu školního roku jsou popsány v bodech s internetovými odkazy. Důraz se klade na spolupráci s rodiči, v jakých formách probíhá komunikace, jsou uváděny ve stručných odrážkách. Informují o spolupráci s vnějším okolím, zejména s PPP atd. Objasňují propagaci a evidenci realizovaných aktivitách, akcí. Vyjmenovává evaluační nástroje, kterými zjišťují efektivnost MPP. Jsou tu uvedeny odkazy na poradenské internetové stránky, metodické pokyny při řešení kyberšikany, šikany a krizový plán pro pedagogické pracovníky.</p>
MPP G	<p>Nabízí 9 stran, který obsahuje současný stav prevence na škole a kontakty na příslušné osoby. Dokument se řídí závaznými dokumenty, zejména dokumentem</p>

	<p>vydaným Olomouckým krajem v oblasti preventivní strategie. Jsou tu formulovány cíle projektu dlouhodobějšího charakteru. V tabulkách jsou popsány aktivity pro studenty, které jsou také součástí vyučovacích předmětů na škole. V bodech jsou vymezeny dlouhodobé činnosti po ročnících a jednorázové akce, Jakým způsobem probíhá komunikace s rodiči je uveden v samostatném bodě. MPP obsahuje monitoring, propagaci a odkazy na odborná pracoviště, jimiž jsou odborná centra atd. Je tu zmínka o plánu vzdělávání pedagogů a metodika prevence. Na konci obsahu je uveden měření efektivity programu. MPP má dvě přílohy, které se věnují školnímu programu proti šikaně a krizový plán.</p>
MPP H	<p>Program je zpracovaný na 21 stranách. Nabízí úvod, charakteristiku školy, kde uvádí umístění, vzdělávací nabídku, stručnou historii školy, analýzu současného stavu – monitoring – jsou popsány přístupy k odhalování nežádoucích projevů chování studentů. Další velké téma tvoří zaměřené na sociální negativní jevy, kterými jsou záškoláctví, tabakismus atd. Má jasně vymezeny cílové populace a cílů prevence. V dalších částech programu je uveden způsob realizace programu, vyjmenovány jsou formy a metody zajišťující realizaci preventivních aktivit. Škola je zaměřena v několika různorodých projektech, kterými jsou především programy proti xenofobii, užívání drogy atd. V několika odstavcích je zmínka o spolupráci s externími institucemi, se zákonnými zástupci. Popisuje koordinaci působení prevence v jednotlivých předmětech, ale i vytváření podmínek pro společnou činnost v mimoškolním prostředí. V MPP je zakomponován evaluační plán, který měří efektivitu programu. Nabízí přehled základní legislativy v oblasti prevence, různé metodické pokyny a harmonogram primární prevence po ročnících. V neposlední řadě jsou vyjmenovány další akce primární prevence v rámci projektů a spolupráce s okolím. Posledním bodem je vize a úkoly pro další školní rok. Zbytek stránek tvoří přílohy na krizový plán řešení šikany a užívání omamných a psychotropních látek.</p>
MPP I	<p>Dokument patří k nejrozsáhlejším, celkem sčítá 40 stran. První strana se věnuje všeobecným cílům a zaměřením na studenty. Charakterizuje nespécifickou a specifickou primární prevenci. Nabízí přehled varovných signálů a vyhýbání se neúčinné primární prevence, kam zahrnují zastrašování, citové apely atd. Další část MPP pojednává o současném stavu školy, kdy se obsah přesouvá do vlastního programu. Vyjmenovává a popisuje koordinaci preventivních aktivit, propagaci, spolupráci s odborníky a organizacemi. V dalším bodě se pojednává o vzdělávání</p>

	<p>pedagogů. Velká oblast se věnuje metodice práce, kde jsou vyjmenovány jednotlivé formy a metody, které se osvědčily dle ŠMP v praxi. Popisuje učební materiál, metodické a jiné pomůcky. Jsou rozepsány jednotlivé aktivity v oblasti prevence. Nabízí spektrum volnočasových aktivit, které jsou dále probírány zvlášť v příloze. Pojednává se tu o řešení přestupků, kdy je odkázáno na školní řád. Zdůrazňují úzkou spolupráci s rodiči studentů. Nedílnou součástí je evaluace MPP, evidence aktivit a sledování jejich efektivity. V rozsáhlém způsobu jsou prezentovány přílohy, které pojednávají o kontaktní zdroje, adaptační kurz, materiální a technické vybavení školy, pracovní náplň ŠMP a výchovného poradce.</p>
MPP J	<p>Dokument charakterizuje 8 stran. Vychází z analýzy současného stavu. Popisuje veškeré aktivity a spolupráci s vnějším prostředím. Objasňuje hlavní úkoly MPP v několika odrážkách. Další oblast pojednává o činnostech ŠMP, jeho postupů při řešení negativních jevů. Členění preventivních témat do výuky je rozepsán po ročnících. Jsou formulované dlouhodobé a krátkodobé cíle. Seznamuje s plánovanými akcemi, projekty, které probíhají celoročně. Uvádí sportovní události, například lyžařský kurz, volnočasové aktivity atd. Je vypsán výčet kontaktních adres na poradenská centra v Olomouci, školské dokumenty, metodické materiály a odborná literatura je posledním bodem v MPP.</p>
MPP K	<p>Rozvrh práce je na 20 stranách. V úvodní části se věnuje globálně o primární prevenci, dále charakterizují školu z hlediska rizikového chování a školského poradenského pracoviště. V dalším bodě se prezentují finanční dotace. Velkou oblastí tvoří cíle, rozdělené na dlouhodobé a krátkodobé. Uvádí spolupráci s rodiči formou třídních schůzek, distribuci informačních materiálů atd. Popisují spolupráci s odbornými centry, nabídky preventivních aktivit, ale i monitoring, který je uveden v příloze. Charakterizují volnočasové aktivity i způsob propagace MPP. Je k nahlédnutí evaluace a dokumentace MPP, seznam literatury i metodických materiálů.</p>

Zdroj: vlastní

10.1.1 Komparace a závěr z obsahů MPP

Provedli jsme důkladnou analýzu a vyhodnocení všech 11 MPP středních škol v Olomouci. Jednotlivé MPP se od sebe liší jak kvantitativně, tak kvalitativně. Snažili jsme se dle manuálu od autorky Skácelové (2010) vyselektovat 18 indikátorů, které budou sloužit ke komparaci se zjištěným obsahem v MPP. Hlavním cílem vypracované tabulky je podání ucelenějších informací a zobrazení skutečného stavu MPP. Získaná data nám dopřesní k formulaci polootevřeným otázkám se ŠMP. Prezentovaným MPP zůstávají přiřazená označení.

Tab. 10: Přehled z komparace obsahu MPP s indikátory

Indikátory pro měření MPP	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
Analýza současného stavu SŠ (vnitřní, vnější)	Č	A	A	A	Č	Č	A	A	Č	Č	A
Stanovení dlouhodobých cílů	A	A	A	A	N	Č	A	A	Č	A	A
Stanovení krátkodobých cílů	A	A	A	A	N	Č	N	A	Č	A	A
Skladba aktivit MPP pro cílové skupiny	A	A	A	A	A	A	A	A	A	N	A
Celoroční preventivní akce	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A
Jednorázové preventivní akce	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A
Popis metod a forem při realizaci prevence	Č	N	N	N	N	N	N	N	A	N	N
Harmonogram rozvržený po ročnících	N	A	N	N	A	A	A	Č	A	Č	N
Spolupráce v systému primární prevence	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A
Dostupné kontakty na důležité osoby a centra	A	A	N	N	N	N	A	Č	A	A	Č
Začlenění témat prevence ve výuce	N	A	N	A	N	N	A	A	N	N	N
Strategické a metodické materiály, legislativa	A	N	A	Č	A	A	A	A	A	A	A
Vzdělávací akce pro pedagogy v prevenci	N	N	N	N	N	N	A	N	Č	N	N
Mimoškolní činnosti pořádané SŠ	Č	A	A	A	A	A	N	Č	A	A	A
Aktivity zaměřené na rodičovskou veřejnost	A	A	A	A	N	Č	Č	A	A	Č	A
Monitoring	A	N	A	N	A	Č	A	A	A	N	A
Způsob propagace MPP	A	N	A	N	A	A	N	A	A	N	A
Evaluace a dokumentace MPP	N	A	A	A	A	A	A	A	N	Č	Č

Zdroj: vlastní

VYSVĚTLIVKA ZKRATEK:

A – ANO

Č – ČÁSTEČNĚ

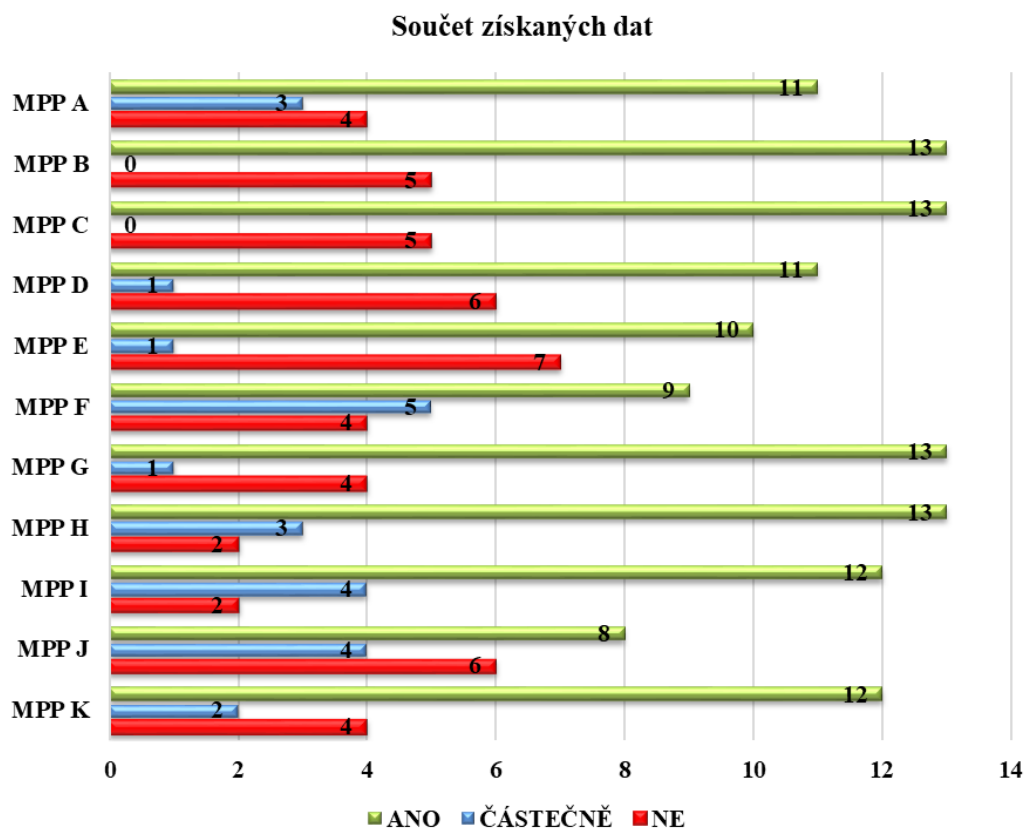
N – NE

MPP A obsahuje stručné údaje o vnitřních zdrojů školy, které jsou však nedostačující pro přesnější obraz stavu školy, postrádáme zde hlubší analýzu z hlediska umístění, rizikové faktory a místa, kde je možné se s tím setkat, co pozitivně hodnotíme jsou stanovení dlouhodobých a krátkodobých cílů, částečně se věnuje popisem forem a metod, postrádáme však harmonogram po ročnících, v jakých předmětech jsou preventivní prvky, není uveden vzdělávací plán pedagogů v rámci prevence. Posledním nedostatkem je absence o evaluaci programu. Která by podala ucelenější obraz o úspěšnosti programu v předchozím roce. Co lze kladně hodnotit je monitoring, který je zpracován ve formě šablony, a slouží pro pedagogy tříd, kteří tak provádějí mapování situace ve třídě. Vyhodnocený **MPP B** je, co se týče rozsáhlosti je jen na 12 stranách, ale jeho obsah dle srovnání s kritériem, má dobře vypracovanou charakteristiku školy, kde uvádí všechny potřebné oblasti. Neobsahuje však zmínku o monitoringu jako předchozí program, způsobu propagace, jakým způsobem informuje pedagogické pracovníky, studenty, veřejnost o obsahu MPP. Dalším nedostatkem je jsou formy a metody, které by informovaly, jakým způsobem jsou realizovány preventivní aktivity. Jako jediný dokument nemá výčet podpůrných materiálů, ani zákony a vyhlášky, ze kterých je zpracován MPP. **MPP C** má nedostatku celkem 5, zejména v oblasti harmonogramu po ročnících, vzdělávacích aktivit pro pedagogické pracovníky, více viz v tabulce výše. Jedna z nejrozsáhlejších prací, je **MPP D**, který má taky několik nedostatků jako předchozí program. Jedná se především o neuvádění důležitých kontaktů se spolu pracujícími subjekty, dále je tu absence monitoringu. I tak můžeme tento program považovat z hlediska kvality za dobře zpracovaný. **MPP E** má celkem sedm nedostatků, které se odrážejí na jeho kvalitě, efektivnosti. Musíme však zdůraznit, že neobsahuje stanovených dlouhodobých a krátkodobých cílů, které udávají směr programu, čeho chce dosáhnout, jak porovnat efektivnost preventivních aktivit na cílovou populaci. Chybí důležité kontakty, ale uvádí výčet spolupráci s externími institucemi. Není zde jasné, jakým způsobem spolupracují se zákonnými zástupci. Program neobsahuje ani témata, která se uplatňují ve výuce. **MPP F** má v několika bodech jen částečné informace z hlediska analýzy současného stavu, cílů a jiných oblastech, které jsou prezentovány ve výše uvedené tabulce. Co však dokumenty neobsahuje jsou kontakty na osoby a centra angažované preventivním opatření. **MPP G** se

prezentuje taky s pěti nedostatky, které jsou značné a snižuje celkovou kvalitu programu. Postrádáme hlubší analýzu současného stavu, které jsou zahrnuty v sekci vnitřních a vnějších zdrojů školy. Oproti ostatním programům, nemá stanovené krátkodobé cíle, podle kterých by jasně koordinovala své preventivní činnosti a provádět tak vyhodnocení o efektivnosti a jeho naplnění. Postrádáme také nabídky volnočasových aktivit, kroužky a jiných akcí. Co považujeme za pozitivum je, že jako jediný program obsahuje informaci o vzdělávacích akcích pro své pedagogické pracovníky. **MPP H** patří mezi nejlépe hodnocené dokumenty, který splňuje z větší části kritéria. Plně obsahuje vnitřní i vnější analýzu školy, jsou vyřčeny dlouhodobé a krátkodobé cíle. Další kladně hodnocené body jsou uvedeny v tabulce výše. V čem spatřujeme nedostatky je v popisu forem a metod, zveřejnění vzdělávacích kurzech pro pedagogy. **MPP I** patří mezi nejrozsáhlejší práce, která má celkem 40 stránek. Hodnocené body jsou v rozsáhlých odstavcích, jako u předchozího programu se vyskytují dva nedostatky z hlediska evaluace a témat ve výuce. **MPP J** dopadl jako jeden z nejhůře hodnocené programy, který má šest nedostatků uvedené v tabulce. **MPP K** patří mezi lépe hodnocené, i když nedostatky můžeme spatřit v popisu metod a forem, témat ve výuce.

Získaná data z komparací obsahů MPP a stanovených indikátorů, jsme pro větší přehlednost převedli z prezentované tabulky č. do grafického znázornění, kde si ukážeme jednotlivé součty získaných dat. Graf č. 1 bude obsahovat součty všech „ANO (A), ČÁSTEČNĚ (Č), NE (N) jednotlivých MPP s nezměněným přiřazovacím označením.

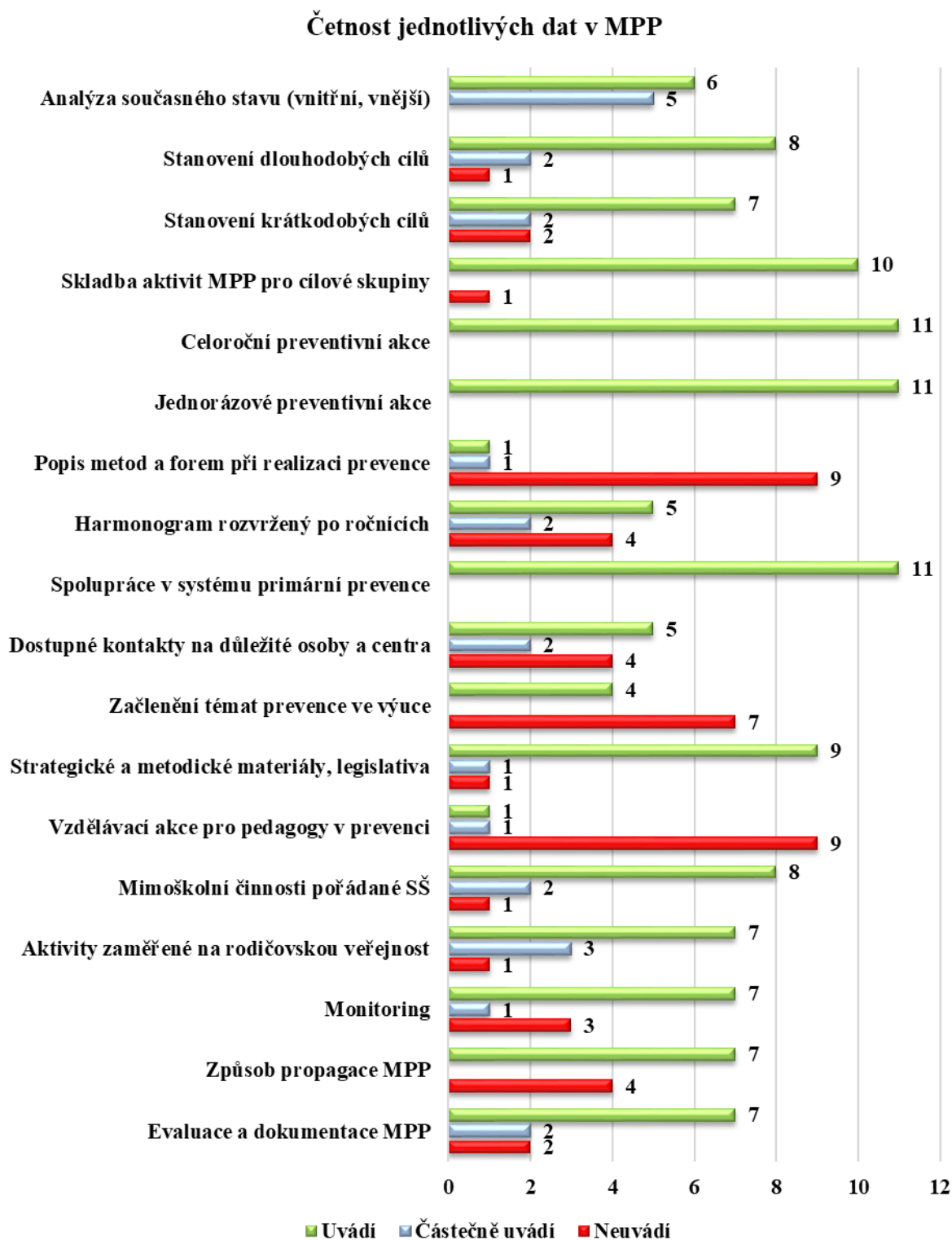
Obr. 3: Přehled zjištěných dat z tabulky č. 9

Zdroj: vlastní

Pro přehlednost a detailnější prezentaci výsledků, jsme sestavili z grafu č. 1 *Přehled zjištěných dat z tabulky č.* další graf č. 2 *Četnost jednotlivých dat v MPP*, který bude zobrazovat četnost jednotlivých oblastí obsažených v MPP.

Obr. 4: Četnost jednotlivých dat v MPP

Zdroj: vlastní

Cílem analýzy a vyhodnocení aktuálně zpracovaných 11 MPP středních škol v Olomouci bylo zjistit, jaké zkušenosti mají ŠMP s realizací a tvorbou MPP. Dalším cílem je ze zjištěných dat doformulovat polootevřené otázky, které jsou druhou metodou v rámci rozhovoru se ŠMP v kvalitativním výzkumu.

V některých oblastech prevence mají MPP rezervy, jak prezentuje tabulka č. a grafy č. 1 a 2. Je patrné, že většina dokumentů uvádí neúplnou charakteristiku vnitřních a vnějších zdrojů školy, zejména pak umístění, počet studentů, na jaké formy rizikového chování se primárně zaměřují, ale především neuvádění kontaktních údajů na poradenské pracoviště školy a jejich konzultační hodiny. Naopak můžeme kladně hodnotit uvádění monitoringu na škole, který je zahrnut pod sekci vnitřní zdroj školy. Jediný zkoumaný MPP A měl zahrnutý monitoring v příloze ve formě vypracované šablony, který slouží pro třídní učitele. Díky tomuto materiálu mohou třídní pedagogové lépe zmapovat situaci v jednotlivých třídách vůči rizikovým formám chování studentů. Dle výsledků je zřejmé, že školy hojně využívají služby z externího prostředí, avšak nabízí pouze jejich výčet bez bližších kontaktů na ně. Další formulovanou oblastí byl popis metod a forem při realizaci preventivních aktivit. I tato sekce byla obsažena pouze v jednom dokumentu. Co lze kladně hodnotit jsou vytyčené dlouhodobé cíle MPP. V opačném případě, krátkodobé cíle byly obsaženy u 7 programů. Jak uvádí Skácelová v manuálu (2010. str. 4-5), stanovení krátkodobých cílů jsou důležité pro cílové skupiny, jakou jsou studenti, pedagogové, ale i veřejnost, a jsou časově termínované. Téměř u všech analyzovaných programů je zmínka o skladbě aktivit pro jednotlivé cílové skupiny, uvádí dále celoroční a jednorázové akce, a to buď vlastní činností nebo za pomoci externích institucí, kterými jsou nejčastěji dle vyhodnocení MPP P-centrum, Policie ČR, Hasičský sbor. V čem spatřujeme absenci v informovanosti je začleňování témat prevence ve výuce, která by podala ucelenější obraz o předmětech, kde je možné zahrnout preventivní přístup. Kladně lze hodnotit uvádění strategických a metodických pokynů od MŠMT, ale i zákonů a vyhlášek, podle kterých ŠMP také vycházejí při sestavování programu. Téměř všechny MPP uváděly volnočasové aktivity uskutečňované v různých kroužcích či aktivitách realizovanými samotnými pedagogy školy. Co nám nebylo patrné z MPP, jakým způsobem probíhá propagace programu (cíle, preventivní aktivity ...) studentům, kolegům, ale i veřejnosti. S tím souvisí i další vzdělatelnost pedagogických pracovníků v rámci prevence. Tento bod uváděl pouze jeden MPP. Kladně hodnotíme informace o aktivitách s rodičovskou veřejností, která je nejčastěji realizována formou třídních schůzek, elektronickou poštou, nástěnkami, pořádanými akcemi a projekty školy. V neposlední řadě

je důležitý výsledek o evaluaci a dokumentaci programu, který byl zahrnut v sedmi MPP. Udává informaci o dosaženém efektu s porovnáním se záměrem. Evaluací získáme potřebné zdroje, jak konkrétní preventivní program funguje, které komplikace doprovázely při jeho realizaci, které faktory ovlivnily program mimo předpokládané danosti, ale zejména, co lze při realizaci očekávat. Výsledky z evaluačního plánu programu podávají informativní podklad jak na konci školního roku, tak na začátku při sestavování MPP, z něhož jsou pak vytyčeny cíle a vize programu.

10.2 Výzkumné šetření se školními metodiky prevence

Jak již bylo zmíněno v předchozím textu, výzkumné šetření probíhalo za předem stanovených podmínek a časového harmonogramu. Především individuální rozhovory se ŠMP středních škol probíhal ve stanoveném termínu a místě. Většina rozhovorů byla realizována v učitelské sborovně nebo ve třídě studentů. Časové rozpětí jednotlivých rozhovorů se ŠMP byly různorodé, nejčastěji časovém rozpětí 45–90 minut. Na začátku rozhovoru byli respondenti seznámeni s účelem výzkumu, jakým způsobem bude realizován a za jakých podmínek zpracován. Všechny respondenty jsme seznámili s etickými zásadami, hlavním cílem byla anonymita, souhlasu s nahráváním na audiozáznam. S tím souvisí podkapitola, kde si představíme kódovací techniku zakotvené teorie a vyjasníme si způsoby s nakládání daty.

10.2.1 Kódování rozhovoru

Než se vrhneme do definování samotného pojmu kódování, musíme si ujasnit zakotvenou teorii, jehož tvůrcem jsou Strauss a Glaser v roce 1965. Dle Hendla (2005) se jedná o druh strategie výzkumu a způsob analýzy dat, uplatňuje se v kontextu objevování – exploraci a rozvíjení nových teorií. Autoři Švaříček, Šed'ová (2007) doplňují, že cílem výzkumu je návrh teorie, která je zakotvena v datech, které jsou získávána během studie. Dále pokračují, že pozornost se věnuje především jednání a vzájemným interakcím sledovaných jedinců v daném prostředí (Švaříček, Šed'ová, 2007).

V našem případě se vyžaduje tvorba zakotvené teorie vstoupením do terénu a shromažďováním dat, která budou získána rozhovorem se ŠMP doplněná záznamy z vyhodnocených dokumentů – MPP.

Metodolog Hendl (2005, str. 246) definuje kódování takto „*rozkrýtí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci.*“ Švaříček, Šed'ová (2007) rozlišují tři druhy kódování:

- V **otevřeném kódování** jde o část, která se zabývá označením kategorizací pojmů, děje se tak za pomoci studia údajů, které jsou dále rozebrány na samostatné části, následně prostudovány a porovnány. Cílem je zjistit podobnost a rozdílnost. Otevřené kódování se aplikuje různým způsobem, a to slovu po slovu, podle odstavců atd. Během otevřeného kódování si klademe otázky: **Kdo? Kdy? Kde? Co? Jak? Kolik? Proč?** Na základě určitým jevům pak přidělujeme jména, ze kterých vzejdou pojmenování kategorií. Musíme dbát na to, aby pojmenované kategorie co nejvíce souviselo s údaji, které zastupuje (Švaříček, Šed'ová, 2007).
- **Axiální kódování** je soubor postupů, která jsou za pomoci nich, údaje z otevřeného kódování opět uspořádány novým způsobem, prostřednictvím vytváření spojení mezi kategoriemi. Za tímto účelem se používá paradigmatický model, který je znázorněn vzorci: A) *Příčinné podmínky* ⇒ B) *Jev* ⇒ C) *Kontext* ⇒ D) *Intervenující podmínky* ⇒ E) *Strategie jednání a interakce* ⇒ F) *Následky*. Model tak umožňuje o datech systematicky přemýšlet a vzájemně k sobě vztahovat (Švaříček, Šed'ová, 2007, str. 70).
- **selektivním kódování** se jedná, kdy výzkumník začíná s integrací výsledků a hlavní témata projektu jsou identifikována. Děje se tak za pomoci axiálního kódování, kdy dochází k selektivnímu zpracování, výzkumník tak hledá případy, jež ilustrují témata a následně provádí porovnání a kontrasty (Švaříček, Šed'ová, 2007).

10.3 Interpretace výzkumných dat z rozhovorů

Polostrukturovaný rozhovor se ŠMP probíhal z předem připravených otázek, které vzešly zpracováním teoretické části diplomové práce, studiem odborné publikace, podpůrných materiálů z MŠMT a analyzováním, vyhodnocením aktuálních MPP. Otázky v originálním znění jsou přiložené v příloze č. 3. Rozhovor probíhal bez problému, nebyl nijak přerušován, poněvadž jsme se ŠMP měli předem domluvené podmínky. Všechny nahrané rozhovory prošly otevřeným kódováním dle autorů Švaříček, Šed'ová (2007), Hendla (2005), které jsme

následně přepsali, analyzovali a vyhodnocovali. Po vykonání složitého procesu, byly přepsané rozhovory rozděleny na výzkumné jednotky, kterým jsme přiřadili příslušný název se souvisejícím obsahem. Vytvořené kódy jsme pro rozlišení rozdělili do kategorií dle jejich obsahové souvislosti. Následně jsme důkladně z vytvořených kategorií formulovali hlavní kategorie s dalšími podkategoriemi. Pro hlavní kategorie jsme přiřadili název:

**A. PORADENSKÝ TÝM – JEJICH POTŘEBY, ČINNOSTI
JEDNOTLIVÝCH ČLENŮ**

**B. ZKUŠENOSTI Z TVORBY A REALIZACE MINIMÁLNÍHO
PREVENTIVNÍHO PROGRAMU**

Vyselektovali jsme pro tuto část hlavní kategorie, dvě podkategorie, kterými jsou *aspekty podmínek a program jako výsledek samotné tvorby*, který jak napovídá samotný název, jedná se o konečnou fázi MPP střední školy. Pro tuto podkategorii jsou vytvořené oblasti, které vzešly z části interpretací dat. Poradenský tým – jejich potřeby, činnosti jednotlivých členů se v tomto případě budeme převážně věnovat ŠMP.

10.3.1 Představení školních metodiků prevence středních škol

Než se budeme věnovat samotnými kategoriemi, představíme si poslední výzkumný soubor, jimiž jsou samotní ŠMP. Je jim věnováno několik otázek s cílem zjistit:

1. *Jaký je Váš věk?*
2. *Byl/a jste do funkce jmenován/a nebo z vlastní iniciativy?*
3. *Absolvoval/ jste vzdělávací program „250“, který je důležitý pro vykonávání funkce ŠMP?*
4. *Jak často se věnujete své funkci?*
5. *Pokud učíte na plný úvazek, které předměty?*
6. *Zúčastňujete se v rámci své funkce ŠMP dalších školení?*
7. *Jaké podpůrné materiály, popřípadě pomoci využíváte při řešení problému?*
8. *Jste ohodnocen/a specializačním příplatkem?*

Všechny pořízené údaje jsme pro přehlednost a systematičnost vložili do tabulky, každý jednotlivý ŠMP bude označen velkým hůlkovým písmem jako v předchozích prezentovaných středních škol a MPP.

Tab. 11: Přehled ŠMP

ŠMP A	Školní metodičce je 51 let, ve školství působí 28 let, do funkce byla jmenována ředitelem školy, zastává ji 10 let. Vzdělávací kurz absolvovala v Olomouci na katedře adiktologie, který trval 1, 5 roku. Funkci ŠMP věnuje cca 5 hodin týdně. Pracuje na plný úvazek jako pedagog předmětů ekonomie, účetnictví, právo. Zúčastňuje se pravidelného školení, které jsou nabízené zdarma, a to z finančních důvodů. Jako další bariéru uvedla časovou náročnost a nezastupitelnost. Při řešení problémových situací hledá pomoc u svých kolegů, zejména výchovného poradce, pomocí podpůrných materiálů od MŠMT. Za funkci metodika je finančně ohodnocena.
ŠMP B	Respondentce je 32 let, ve školství působí 7 let, vystudovala speciální pedagogiku, funkci ŠMP zastává 5 let, byla jmenována ředitelem školy. Absolvovala vzdělávací program „250“ v P-centrumu v Olomouci, který velmi kladně hodnotila jako přínos pro svoji funkci. Činnosti ŠMP se věnuje cca 2-3 hodiny týdně. Pracuje na plný úvazek jako pedagog předmětů německý jazyk a občanská výchova. Zúčastňuje se školení jen v případě, pokud je zdarma a dovolí to čas. Při řešení problémových situací využívá odbornou literaturu, podpůrné materiály od MŠMT, ale zejména pomoc externího školního metodika prevence. Je měsíčně finančně ohodnocena 1 500 Kč.
ŠMP C	Školní metodičce je 41 let, ve školství je 17 let, funkci zastává 12 let, byla jmenována ředitelem školy, vzdělávací kurz neabsolvovala z finančních důvodů, pouze minimální kurz, který měl 150 hodin. Funkci se věnuje minimálně 5 hodin týdně. Je učitelka předmětů matematika, anglický jazyk. Zúčastňuje se 2krát ročně setkání se školními metodiky ostatních škol. Nabídky školení se odvíjí od ceny nebo časových možností. Pro řešení obtížných situací jako pomoc využívá webové stránky zabývající se konkrétním problémem a podpůrné materiály od MŠMT. Za funkci ŠMP je finančně ohodnocena 100 Kč měsíčně.
ŠMP D	Školní metodičce je 42 let, ve školství je 18 let, funkci vykonává 10 let, byla jmenována ředitelem školy. Absolvovala vzdělávací kurz v KAPPĚ v Přerově. Svě funkci ŠMP se věnuje cca 5 hodin týdně. Vyučuje předměty občanskou a zdravotní výchovu. Zúčastňuje se školení, které je především zdarma. Pomoc při řešení problémových situací hledá u výchovného poradce, odborných publikací, podpůrných materiálů MŠMT. Za funkci je měsíčně odměněna.
ŠMP	Má 47 let, ve školství je 22 let, funkci zastává 7 let a byla jmenována ředitelem školy.

E	Vzdělávací program absolvovala v KAPPĚ HELP v Přerově. Svě činnosti se věnuje cca 10 hodin týdně. Vyučuje předměty český jazyk a společenské vědy. V rámci své funkce se zúčastňuje neustálého školení formou odborných přednášek atd. Při řešení problému čerpá z internetu zabývající se konkrétní problémem. Za svoji funkci ŠMP je finančně ohodnocena 1 000 Kč měsíčně.
ŠMP F	Metodičce je 58 let, ve školství je 32 let, funkci dostala jmenováním ředitelem školy a věnuje se jí už 14 let. Kurz absolvovala v P-centrumu v Olomouci. Týdně se funkci věnuje 2,5 hodiny. Vyučuje český jazyk a společenské vědy. V rámci školení ke své funkci se zúčastňuje dle finančních a časových možností. Pro řešení problémových situací využívá pomoc z adiktologické poradny, čerpá z časopisu Psychologie, P-centrum, centrum Drak. Na otázku, jak je za funkci ŠMP odměněna, odpověděla „ <i>ne tolik, kolik času s touto funkcí trávím.</i> “
ŠMP G	Respondentce je 53 let, ve školství je 29 let, funkci se věnuje 8 let, a to jmenováním ředitelem školy. Vzdělávací program absolvovala v Resocia v Přerově. Funkci ŠMP se věnuje podle potřeb, nejčastěji tak 2-3 hodiny týdně. Vyučuje na plný úvazek zdravotní výchovu a společenské vědy. Vnější pomoc využívá jen okrajově, spíše čerpá z odborných publikací, materiálů od MŠMT a konzultací s výchovnými poradkyněmi. V rámci rozvoje k funkci se zúčastňuje seminářů, které nejsou především za úplatu. Finanční ohodnocení je 1 000 Kč měsíčně.
ŠMP H	Respondentce je 38 let, ve školství je 13 let, funkci zastává 5 let, jmenováním ředitelem školy. Před 2 lety absolvovala program v P-centrumu v Olomouci. Vyučuje společenské vědy a český jazyk. Při řešení problému čerpá ze zkušeností nebo se poradí s výchovnou poradkyní a ředitelem školy. Podle finančních a časových možností se zúčastňuje odborných seminářů. Za funkci ŠMP pobírá 1 000 Kč.
ŠMP I	Metodičce je 47 let. Ve školství je 15 let. Funkci přebrala před 8 lety jmenováním ředitelem školy. Vzdělávací kurz absolvovala na Filozofické fakultě v Olomouci. Na plný úvazek vyučuje společenské vědy a český jazyk. Svě funkci ŠMP se věnuje dle časových možností, přibližně 3 hodiny týdně. Při řešení problémových situací vychází z rozhovorů s výchovným poradcem a ředitelem školy. Využívá podpůrné materiály od MŠMT. Zúčastňuje se seminářů, školení dle časových, ale i finančních možností. Dle jejích slov, finanční ohodnocení určitě nepokrývá čas, který tomu věnuje.
ŠMP J	Respondentce je 37 let, ve školství je 13 let, funkci zastává po svém kolegovi

	před 5 lety, a to jmenováním ředitele školy. Absolvovaný kurz má v P-centrumu v Olomouci. Funkci se věnuje dle časových možností s tím, že zbytek práce si bere po pracovní době domů. Řešení problémových situací řeší s výchovným poradce, popřípadě s externím psychologem, jinak z odborných publikací a materiálů od MŠMT. Školení se zúčastňuje za předpokladu, že je nabízen zdarma. Vyučuje společenské vědy a český jazyk s literaturou. Pobírá finanční ohodnocení dle zákona.
ŠMP K	Metodičce je 52 let, ve školství je 23 let, funkci se věnuje 13 let, byla jmenována ředitelem školy. Vzdělávací program absolvovala v KAPPĚ v Přerově. Funkci ŠMP se věnuje cca 4 hodiny týdně. Při řešení problémových situací vychází z metodických materiálů, odborných publikací a rozhovorem se ředitelem školy. Odborného školení se zúčastňuje dle časových možností a pokud jsou většinou zdarma. Vyučuje společenské vědy, zdravotědu a psychologii. Za funkci pobírá 1 000 Kč měsíčně.

Zdroj: vlastní

Během celého průběhu rozhovoru se ŠMP byly polootevřené otázky stejné. V úvodu nás zajímal samotný ŠMP, k tomu byly náležitě otázky. Věkový aritmetický průměr respondentů je 45 let, do funkce byly všichni jmenováni ředitelem školy, což svědčí o tom, že ani jeden z metodiků neměl iniciativu sám vstoupit na funkci. Většina respondentů má dlouholeté zkušenosti ve školství. Jsou v aprobaci humanitních věd, jen 3 z 11 ŠMP mají vystudované ekonomické zaměření. Pro funkci ŠMP je dle zákona podmínka absolvování vzdělávacího programu „250“. Jen některé instituce je pořádají, cena programu se pohybuje okolo cca 15 000 Kč. 10 z 11 metodiků prošlo vzdělávacím programem, většina z nich je absolvovala v P-centrumu v Olomouci, druhým nejčastějším střediskem byla KAPPA v Přerově. Téměř všichni ŠMP se shodli, že je pro činnost metodika ve školství nezbytně nutné projít právě takovým kurzem pro seberozvoj a poznání, kteří to vedou odborníci z praxe a mají velkou zkušenost, která tak pomůže začínajícímu ŠMP. Při řešení problémových situací se většina metodiků radí s výchovným poradcem a ředitelem školy, popřípadě s externím psychologem, nebo hledá pomoc v metodických materiálech od MŠMT či internetových stránkách. Průměrný aritmetický čas věnovaný funkcí ŠMP je 4-5 hodiny týdně, i když někteří uváděli, že si práci berou domů. Jedná se především o administrativní záležitost. Další otázka se týkala dalších školení ŠMP pro rozvoj znalostí a dovedností. Všichni respondenti uvedli, že primárně vyhledávají jakékoliv školení, která jsou převážně zdarma. Důvod jsou finance, která škola nemá. Více než polovina uvedla, že ředitel školy je z důvodu nezastupitelnosti v předmětu nepouští na žádné školení, jen v krajních případech.

Poslední otázka v této oblasti bylo finanční ohodnocení za funkci ŠMP. Všichni respondenti jsou finančně odměněni, jen 1 z 11 ŠMP dostává 100 Kč měsíčně za neabsolvování úplného vzdělávacího programu, který je vysoko finančně zpoplatněn. Zbytek ŠMP dostává 1 000 Kč měsíčně. Co musíme dodat, že většina respondentů mají uvedené peníze za funkci v rámci odměn, ne jako samostatnou položku.

10.3.2 Poradenský tým – jejich potřeby, činnosti jednotlivých členů

Tato oblast patří k hlavní vyselektované kategorii, je velmi rozsáhlá a podá nám klíčové informace z hlediska struktury a spolupráce členů poradenského pracoviště. Této sekci byly směřovány několik otázek, jež měly za cíl splnit stanovené cíle a odpovědět na výzkumné otázky, které jsou zmiňovány v samostatné podkapitole.

Struktura poradenského pracoviště zkoumaných středních škol se od sebe nijak výrazně neliší, počet členů je téměř u všech stejná. Tvoří ji většinou výchovný, kariérový poradce a vedení školy, kterým je ředitel a zástupce ředitele školy. Velkou absenci postrádáme školního psychologa, který chybí téměř ve všech škol. Dle výpovědí ŠMP, se na řešení problémových situací nejvíce podílí většinou samy za pomoci výchovného poradce, v některých závažných situacích požádají o pomoc ředitele či zástupkyni školy. U všech případů jsou přítomni i třídní pedagogové, kteří se nijak výrazně na řešení problému nepodílí. Jak dodávají ŠMP, musí být automaticky přivolán do školy zákonní zástupci studenta, kterými jsou zpravidla rodiče.

Co se týče pomoci při sestavování MPP, implementaci preventivních aktivit ... je dle odpovědí respondentů, jsou jimi samy jediným garantem, který podléhá ke kontrole Školní inspekční správě. Program je sestaven pro celou školu tak, aby splňoval dané aktuální potřeby studentů, pedagogů ... Na otázku, kdo aktivně spolupracuje při sestavování MPP, odpověděli respondenti různým způsobem. ŠMP B *„úzkou spolupráci mám s výchovnou poradkyní, která mi poradí, když si nevím rady, ale i ředitel školy, který to schválí nebo mi to dá k úpravě.“* ŠMP A *„většinou si musím poradit sama, ale snažím se zapojit i výchovného poradce, ale nechci ho zatěžovat, sám té práce má dost.“* ŠMP G *„spolupracuji s výchovným poradcem a vedením školy, někdy se zapojí i třídní učitelé, ale jen tehdy, kdy jim dát něco na doplnění do třídy.“* Je z výpovědí patrné, že ŠMP mají úzkou spolupráci s výchovným poradcem, ale

i s vedením školy v některých oblastech. Dva respondenti navíc uvedli, že se často s pomocí obrací na PPP v Olomouci, kterým posílají svůj vyhotovený MPP ke kontrole. Ostatní ŠMP program nikam neposílají, jen na vyžádání. Jak jsme již uváděli v předchozím textu, více než polovina středních školy nemají zveřejněný MPP na internetových stránkách školy.

ŠMP A uvedla, že pro třídní učitelé vytvořila monitoring ve formě šablony, pomocí kterého provádějí analýzu rizikového chování ve třídě. Veškeré odchylky si učitelé evidují do předdefinovaného archu, z kterého po konzultaci se ŠMP a vyhodnocení, jsou stanoveny cíle, na jaké problémy se zaměřit

Značný poměr poradenského pracoviště postrádají důležité odborníky, kterými jsou školní psycholog a speciální pedagog. Z rozhovorů je patrné, že ŠMP právě tyto odborníky najímají z externího prostředí, ne tak často jak potřebují. Jejich potřeba je zřejmá při řešení závažnějších psychických problémů studentů, zejména v oblasti sebepoškozování a krizi v rodinném prostředí. Jsou i situace, se kterými si ŠMP neporadí, a to z důvodů malých zkušeností nebo nejsou v konkrétních situacích kompetentní. Důvod pro absenci těchto odborníků jsou finanční problémy školy. Vnější pomoc tak ŠMP hledají v pedagogické psychologické poradně nebo vyhledávají speciální pedagogická centra v Olomouci. Tuto skutečnost dokládají i ostatní respondenti v ostatních otázkách.

Potřeby členů, respektive ŠMP se zužují z hlediska ve výběru preventivních aktivit, pozvání odborníků z praxe do škol ... Značná část metodiků se shodla, že na přiřazenou funkci mají velmi málo času, nemohou se tomu věnovat v plné míře, jak potřebují a berou si proto administrativní záležitosti domů. Další část respondentů uvedla, že by potřebovala dalšího kolegu, který by se této činnosti naplno věnoval. ŠMP H uvedla *„chtělo by to větší spolupráci s třídními pedagogy, stále si neví rady, jak naskytly problém řešit a chodí hned zammou. Když jsem na funkci školního metodika, tak si myslí ostatní, že to není jejich věc.“* Tato část problému se vyskytla u většina respondentů. Mají pocit, že na řešení rizikového chování, s tím spojenou administrací a tvorby MPP jsou samy. Z odpovědí ŠMP vyplývá, že by jim pomohlo, kdyby existovala větší koordinovanost školních metodiků ve městě, kde by byl prostor pro sdílení zkušeností, názorů a nápadů při řešení problémových situací, zejména pak sdílení preventivních aktivit, jež jsou dostupné. ŠMP F *„velmi by mi pomohlo, kdybychom se metodici scházeli minimálně 2krát do roka, ale to z časových možností asi ani nejde.“* Většina však respondentů uvedla, že s ostatními metodiky jsou v kontaktu přes elektronickou poštu, kde si posílají a sdílejí nabídky vyzkoušených a osvědčených preventivní

akce či naopak se vzájemně upozorní, čeho se vyvarovat. Tím navážeme, že respondenti jako problém vidí v informovanosti o nabídkách, které se nedozví, co a kde probíhá, musí si je aktivně vyhledávat na internetových stránkách. ŠMP **K** říká „*pomohlo by mi, kdyby krajský nebo okresní metodik vyvíjeli větší iniciativu a posílali nabídky, které jsou dostupné v Olomouci. Chodí mi jen metodické poučky, které občas vyjdou, ale nic, co by mi opravdu pomohlo.*“ Je zřejmé, že preventistům by pomohla více koordinovanost mezi vertikální úrovní a ŠMP. K této oblasti nám směřovali otázky z hlediska spolupráce okresního metodika prevence se ŠMP. Musíme dodat, že respondenti veškeré metodické materiály od krajského či okresního metodika dostávají přes ředitele školy, který jak dle ŠMP zdlouhavé, někdy však materiál neobdrží, a to z důvodu, že ředitel školy zapomene přeposlat.

10.3.3 Zkušenosti z tvorby a realizace minimálního preventivního programu

Je druhou vyselektovanou hlavní kategorií, ve které budeme prezentovat zbytek výzkumných dat k podkategoriím „*aspekty podmínek a program jako výsledek samotné tvorby.*“ Jedná se o jednotlivé kroky, které ŠMP popisují v odpovědích na položené otázky z hlediska zpracování na začátku, průběhu a konce MPP.

Začneme strukturou MPP, což znamená časové rozvržení, kdy a jakými kroky začíná zpracování, jaký je průběh a jak samotný proces MPP je ukončen. Každý jednotlivý respondent uvedl svůj specifický přístup. Zpravidla se program začíná tvořit ke konci školního roku. Vycházejí tak z pedagogické porady, kde zhodnotí předcházející MPP, jeho efektivnost, cílenost, zda se skutečně zaměřil prevenci, která byla stanovena na začátku tvorby. Naše položená otázka zněla, po jakém časovém horizontu začíná, a kdy končí zpracování MPP. ŠMP **D** „*začínám v květnu daného roku, konec srpnu daného roku. Vycházíme z potřeb studentů, nabídky programů a po konzultaci s vedením školy.*“ ŠMP **E** „*vycházím ze starého MPP, jen ho aktualizuji.*“ ŠMP **H** „*vycházím z doporučení MŠMT, zákonů, školního řádu.*“ ŠMP **I** „*program musím mít zpracovaný do 15. září. Ten pak musím představit pedagogické radě a následně ho musí schválit ředitel školy.*“ ŠMP **J** „*inspiruji se na základě zajímavého školení v průběhu roku, tvorbu začínám koncem školního roku, kdy se nejdříve vyhodnotí předchozí program.*“ V konečném výsledku vyplývá, že na zpracování programu se začíná pracovat koncem školního roku. Musíme však dodat z výpovědi ŠMP, že některé preventivní aktivity se musí připravovat v předstihu, s tím souvisí

adaptační kurzy, lyžařský výcvik atd. Nelze upřít, že zpracování MPP doprovází celý školní rok. Někteří metodici v rozhovoru potvrdili, že postupují na základě: ŠMP K *„pozici jsem převzala po kolegovi, který je už v penzi, měl už vypracovaný program dopředu, tak to vedu stejným způsobem dál, jen změním údaje.“* Někteří jako podklad ke zpracování MPP využívají vyplněné monitoringové archy od třídních učitelů a nabídek preventivních aktivit z externího prostředí. Bylo také zmíněno, že znají manuál od doktorky Skácelové, který je volně dostupný na internetových stránkách, a lze z něj čerpat návod pro zpracování programu. Souhrnně můžeme říci, že začátek a konec tvorby MPP vychází z evaluace předchozího programu, analýzy současné situace a z metodických pokynů. Často školní preventisté hovořili o hrubém nástinu MPP, jde v podstatě o to, že program není zcela definitivně uzavřený, což umožňuje v průběhu celého školního roku vkládat aktuální preventivní akce, které se v tu chvíli naskytly a mohl tak skutečně realizovat. Dle slov metodiků, se některé vyjmenované programy v MPP ani nerealizují, důvody uváděli několik, například onemocnění lektora, malá účast studentů, nedodržení termínu akce, nečekaná událost ze strany vedení.

Zajímalo nás, z jakých zdrojů se čerpá při tvorbě MPP. Většina respondentů uvedla, že vychází z analýzy současné situace, jde o potřeby a specifčnosti dané školy. Každý vzdělávací institut má svoje zázemí v jiném měřítku. ŠMP F *„vycházím zejména z vnitřních zdrojů školy, tedy potřebami studentů naší školy, ale také musím brát v úvahu jejich mentální úroveň, aby ta aktivita měla svůj smysl.“* Jako další zdroj metodici uvádí dlouholeté vlastní zkušenosti z minulých let, což nasvědčují i prezentace jednotlivých ŠMP. Pro rozhodování, co bude obsahem v rámci témat, vycházejí ŠMP z monitoringu. ŠMP A *„musíme si všimnout každé věci, například jakým stylem se oblékají naši studenti, zda se nepřidal k extremismu. To nám pomůže za včas reagovat a zahrnout téma třeba o tom do společenské nauky.“* Respondenti si plně uvědomují, pro jaké cílové skupiny je program sestaven a z čeho bude jeho obsah. Ptali jsme se, zda studenti či rodiče mají vliv na volbu témat v MPP. ŠMP D *„ano, se studenty máme DPH, což znamená den prevence a harmonie. Zaměřuje se na aktuální témata, co je zajímavé, například se rozmohlo kouření elektronických cigaret, tak se snažím získat o tom co nejvíce informací a dát to jako téma v předmětu formou přednášky.“* ŠMP E *„přímo žáky se neptáme, spíše jen informujeme rodiče o probírání témat v rámci prevence, co budeme v budoucnu probírat a oni nám na to řeknou svůj názor.“* ŠMP F *„spíše se studenty diskutujeme o školním řádu, ze kterého pak částečně vychází program.“*

V čem se respondenti shodli, že je důležité znát své studenty, se kterými jsou v každodenním kontaktu, aby mohli za v času reagovat a přistoupit tak k preventivnímu opatření.

V další otázce jsme se ptali, podle jakým indikátorů formulují dlouhodobé a krátkodobé cíle v MPP. V této oblasti byly odpovědi respondentů velmi různorodé. Většina z nich si cíle stanoví z potřeb studentů, potřeby školy, analýzy současného stavu, podle trendů ve společnosti. Všimli jsme si, že tato oblast je pro ŠMP celkem komplikovaná. Stanovené cíle jsou spíše zakomponované v rámci úkolu, co musí MPP zvládnout. Nekonkretizuje se přímo na potřeby studentů, pedagogů, celé školy. Dlouhodobé cíle jsou vyjádřeny nepřímě. V krátkodobých cílech si ŠMP často neví rady, většina z nich to brali jako zbytečnost, která musí být jen obsažena v MPP.

V tuto chvíli se budeme zabírat strategickými, metodickými dokumenty a materiály od různých resortů, zejména od MŠMT. Otázky směřovaly především na prostředky, podpůrných materiálů, které využívají a zda jim to dává jasné instrukce, které napomáhají k tvorbě MPP. Často respondenti uváděli i užitečné internetové zdroje, odborné časopisy „Prevence“, které jsou však zpoplatněné. ŠMP B *„používám nejčastějším zdroj publikace od Koláře, Říčana ... je tam dobře popsané řešení šikany. Ale také se inspiroji na internetových stránkách.“* ŠMP E *„úzce spolupracuji s PPP, podívám se taky do adiktologie.“* ŠMP F *„nemám vyhrazený zdroj, používám jen to, co mám od MŠMT, většinou metodické pokyny.“*

Jako další oblast pojednává, z jakých externích institucí vybírají preventivní aktivity, a podle jakých měřítek jsou součástí obsahu v MPP. Ve značné míře se respondenti shodli v tom, že primárním měřítkem ve výběru jsou finance. Všechny dobré a na míru šité preventivní programy jsou za úplatu, částku, kterou není schopna škola poskytnout. ŠMP dávají přednost aktivitám, které jsou zcela zdarma, to pak do značné míry ovlivní zaměření MPP. Metodici nejčastěji uváděli bezplatné služby nabízené především hasiči. Policii ČR, Úřadem práce, ale i Fakultní nemocnici. ŠMP H *„aktivity vybírám hlavně podle ceny, ale častěji využívám nabídek od centrumu Podané ruce. Ti nabízí program v gamblérství zdarma, a taky P-centrum, většinou si bereme od nich krizovou intervenci.“* ŠMP I *„mám nejraději preventivní aktivity, při kterém jsou studenti aktivně zapojeni, a nesedí někde v kinosále.“* ŠMP J *„děláme si aktivity nejčastěji samy, vymýšlíme různé exkurze, přednášky, sportovní soutěže.“* ŠMP K *„chtělo by to víc financí, které by nám snadněji pomohlo ve vybírání aktivit na míru potřeb studentů. Taky jsem žádala o grant, ale je to těžké, pokud*

v tom nemáte praxi, a navíc je to náročné z časového hlediska.“ Pokud chtějí metodici takovou prevenci, která by byla na míru kvalitní a řeší konkrétní oblast, musí si za to nemalou částkou připlatit. ŠMP F *„preventivní aktivity si důkladně vybíráme, i když jsou nabízeny zdarma. Jde hlavně o studenty, a chceme, aby jim to pomohlo, a ne naopak uškodilo. Měli jsme pozvaného člověka, který byl nakažen pohlavní chorobou AIDS. Bylo to opravdu pro studenty výstražné, já jsem to nechtěla ani poslouchat.*“ Veškeré finanční rezervy na aktivity jsou brány od studentů, ze spolku příznivců SPŠS, dříve to bylo SRPŠ. Peníze jsou vybírány na různé činnosti, ale zejména jsou vyhrazeny na akce v rámci prevence na začátku školního roku. Přibližná částka na celý rok se pohybuje do 400 Kč. Co však z rozhovorů vyplývá, že některé preventivní akce si studenti platí navíc samy.

Zaměřili jsme se také na zásady při zpracování MPP, resp. jakých zásad se ŠMP drží. Nejčastějšími zásadami dle respondentů jsou průběžnost, efektivnost a srozumitelnost. ŠMP A *„musí být hlavně program pro studenty, kterých se to hlavně týká, ale jinak se držím zásady stálosti, důslednosti a laskavosti.*“ Držení se zásad je pro vypracování MPP důležité, mezi ně patří i vybíravost takových aktivit a výchovných činností, které korespondují s výukou. Zazněla zásada přiměřenosti, pestrosti preventivních aktivit, musí studenty zaujmout, podnítit a poučit, jak se v dané situaci zachovat. ŠMP H *„větší efektivitu zažívají u pozvaných hostů z externího prostředí, studenti ho více berou.*“ Účinnější aktivity jsou takové, kdy jsou v nich samy zainteresováni studenti, kteří mohou tak formou diskuse vyjádřit svůj pohled, názor na konkrétní problematiku. Další důležitou zásadou je v nastavování reálných cílů, které jsme schopni splnit, nebýt naivní, ale být reální. ŠMP E *„vybírám si věci, které jsou osvědčenější než neznámé a nevyzkoušené.*“

Je důležité uvést prevenci začleněnou ve vyučovacích předmětech. Nejčastějšími uváděnými předměty je český jazyk, občanská nauka, zdravotní výchova, cizí jazyk, tělesná výchova. ŠMP C *„prevence se vyskytuje téměř u všech předmětů. V občance probíráme témata o šikaně, záškoláctví, drogy.*“ ŠMP G *„máme na výběr celkem dost předmětů, kde je prevence, například společenské vědy, tak jsou probírána témata o zdravém životním stylu, soužití a fungování rodiny, třeba v právu probíráme kriminalitu, etiku, hodnoty.*“ ŠMP I *„jsme ekonomická škola, ale přesto se mohou studenti naučit o fungování trhu, finanční gramotnost.*“ Téměř všichni respondenti dělí témata po ročnících, snaží se vyhovět specifickým potřebám ve všech ročnících, ale je to náročné z časového hlediska. ŠMP A *„pro všechny ročníky jsou témata stejné, ale preventivní aktivity jsou dělené podle ročníků tak, aby*

se neopakovaly. To znamená, že v 1. ročníku probíráme drogy. Tam si pozveme odborníka z externího prostředí, ve 2. ročníku přijede Policie ČR a přednáší o základech v právu. Všechny ročníky absolvují přednáškový blok v exit tour, kde se věnují riziku na internetu, hazardu.“ ŠMP B „naší prioritou je nenarušit chod vyučovacího procesu, musíme prevenci začlenit co nejvhodněji v předmětech.“

V rozhovoru se ŠMP jsme se ptali na formy a metody, které využívají při realizaci preventivních aktivit. Nejčastější formou je přednáška, diskuse, exkurze ŠMP B „využíváme od P-centrumu prožitkové lekce, jinak s nimi pořádáme adaptační kurzy, besedy.“ ŠMP E „pořádáme různé zájmové kroužky, děláme i workshopy na aktuální téma, ale záleží také, kolik na to máme vyhrazeného času.“ ŠMP H „spíše se zaměřujeme na přednášky spojené s besedou, jde o to, aby se studenti mohli klidně ptát. Chceme dosáhnout toho, aby aktivita nebyla pouze na jedné straně, ale aby se zapojili i samotní studenti.“

Z analýz a vyhodnocení MPP středních škol, jsme zjistili nejčastější formy rizikového chování, s nimiž se škola v současné době věnuje. Z rozhovoru vyplývá, že školy kladou důraz především na řešení problémových situacích, sociální vztahy mezi studenty. K čemu dávají větší pozornost je kyberšikana na sociálních sítích, internetové obchodnictví, ale také xenofobie, která souvisí s přílivem migrantů. Jako další typické formy ŠMP uváděli záškoláctví, šikanu, závislosti.

Zajímalo nás, jaká je zpětná vazba od cílových skupin, zejména studentů a jakou formou je zjišťována. Metodici se přiklání, že zpětná reakce je spíše pozitivní, studenti si tak mohou odpočinout od formálního vzdělávání, a dozví se díky preventivním akcím velmi užitečné informace, které mohou aplikovat v osobním životě. ŠMP A „reakce je vesměs dobrá, některé přednášky hodnotí velice dobře a chtějí každý rok absolvovat znovu program EXIT TOUR.“ Nejčastější formou zpětné vazby od cílových skupin je dotazníkové šetření, volná diskuse.

Propagace MPP bylo další téma v rozhovoru. Část respondentů informují veřejnost zveřejněním programu na internetu, své kolegy na informativních nástěnkách, vypracováním manuálu, ale i na pedagogických poradách, kde se třídní pedagogové seznamují o možnostech preventivního přístupu, aktuálních formách rizikového chování ŠMP D „pro kolegy veškeré informace ohledně prevence visí na nástěnkách v kabinetě, průběžně je aktualizuji, tvořím pro

ně i metodické příručky.“ Rodiče jsou informováni na třídních schůzkách, které se konají zpravidla 2krát za rok, informativních nástěnkách na chodbách školy.

Před posledním tématem je význam MPP pro ŠMP. Především nás zajímalo, jestli má smysl tvořit program, a zda jim to pomáhá při práci. ŠMP **F** *„moc mi to nepomáhá, spíše je to práce navíc, program je i tak zhruba zpracovaný, nedá se nikdy dodržet.“* ŠMP **G** *„určitě, utřídím si tak myšlenky, na co se zaměřit a co dělat, je to takový plán.“* ŠMP **H** *„je to zbytečně rozsáhlý, stačil by popsat na dvě stránky, ale zase pro kolegy je dobrý, lépe se v prevenci zorientují.“* ŠMP **K** *„pochybuji, že to někdo čte, je to práce navíc, ale musí se to dělat pro školní inspekci.“* Z názorů metodiků je zřejmé, že by MPP uvítali ve stručné podobě, který by jim dal jasné instrukce.

Poslední oblast je pro zajímavost. Ptali jsme se všech ŠMP, jaké užitečné rady mohou poskytnout začínajícím ŠMP, aby zvládl zpracování MPP. Bylo to pro nás zajímavé zjištění, že někteří respondenti nevěděli, kde začít, jaké rady poskytnout. To nás dovedlo k myšlence, že i samotní respondenti to měli na začátku profesní dráhy ŠMP těžké. Odpovědi jsou různé: ŠMP **C** *„není důležité, co píšu, ale co skutečně dělám, musíme si vybudovat důvěru a respekt směrem k žákům, kolegům.“* ŠMP **D** *„určitě vystudování v příbuzném oboru, navázat na úzkou spolupráci s PPP, a také vypracování metodických příruček pro kolegy.“* ŠMP **F** *„nic si od toho neslibovat, je to neoceněná dřina a musí to člověka bavit, musí to dělat pro studenty.“* ŠMP **H** *„být vždy objektivní při řešení problému, být nad věcí, neskutečně to na nás studenti zkouší, co vydržíme, také bych doporučovala vystudovat psychologii.“*

11 Shrnutí výzkumné části

Praktická část diplomové práce byla rozdělena na několik přehledných celků, které vedly k naplnění stanovených cílů a odpovědím na výzkumné otázky. Ve výzkumné části byl formulován hlavní cíl: „zjistit a popsat zkušenosti ŠMP při tvorbě a realizaci minimálního preventivního programu na střední škole v Olomouci.“ Z hlavního cíle byly formulovány dílčí cíle a následně výzkumné otázky. V další části praktické části jsme si stanovili časový harmonogram, popsali jsme místo výzkumného šetření a výzkumný soubor. V kvalitativním přístupu jsme použili dvě metody, kterými jsou analýza a vyhodnocení dokumentů, což v tomto případě se jedná o MPP středních škol. Druhou metodou byl polostrukturovaný rozhovor. Otázky byly sestaveny z teoretické části diplomové práce, studiem podpůrných metodických materiálů od MŠMT, ale především z formulovaných cílů a výzkumných otázek. Získaná data byla pečlivě zpracována dle Hendla (2005), Švaříčka, Šeďové (2007, 2014). Interpretace dat jsme prakticky rozdělili na dvě podkapitoly.

Stát se školním metodikem prevence se může stát každý kvalifikovaný pedagog, a to jmenováním ředitelem školy nebo vlastní iniciativou. Funkce je však podmíněna absolvováním specializačního studia, který trvá zpravidla 250 hodin. Vzdělávací program je legislativně ukotven v zákoně, zejména se jedná o školský zákon 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Většina respondentů toto kritérium splňuje a je ohodnocen specializačním příplatkem dle § 13 zákoníku práce. Garantem a hlavním koordinátorem MPP je školní metodik prevence. Poradenské pracoviště je tvořeno výchovným poradcem, který úzce spolupracuje se ŠMP, a vedením školy. Většina středních škol postrádá další odborníky, kterými jsou školní psycholog a speciální pedagog. Hlavním důvodem jsou finance školy, a jsou proto tito odborníci nájímáni z externího prostředí, pokud se jedná o závažný případ, například sebepoškozování žáka. Třídní pedagogové školy participují na tvorbě MPP jen částečně formou monitoringu, který slouží jako podklad pro zaměření preventivních témat do předmětů. Školní metodik vychází z vnitřních a vnějších zdrojů, především evaluací předchozího MPP. Tím získá potřebné informace o efektivitě jednotlivých preventivních akcí, zpětnou vazbu od cílových skupin a zda byly naplněny cíle, vize, zaměření MPP, které si stanoví na začátku tvorby. O MPP můžeme s jistotou konstatovat, že se skládá z několika oblastí, které jsou ovlivněny vnitřní strukturou a strategií školy, potřebami cílových skupiny, jimž jsou studenti, pedagogové, rodiče, ale také jsou ovlivněny metodickými pokyny od příslušných resortů, zákony. Školní metodici prevence program zcela neuzavírají, nemají

definitivní obsah MPP. Jako důvody uvádějí, že není možné jednotlivé naplánované činnosti, které si stanovila na začátku tvorby, dodržet, a to z hlediska dodržení termínu, náhlé onemocnění pedagoga či lektora, malá účast studentů, nečekané události ze strany vedení školy. Na začátku tvorby ŠMP musí formulovat dlouhodobé a krátkodobé cíle, kterými udá směr MPP. Cíle jsou vodítkem pro ŠMP, jak a čeho chce dosáhnout u cílových skupin, udává mu, jaké vybrat preventivní aktivity, jakým způsobem je bude cílové skupině předkládat atd. Preventivní aktivity, které jsou stěžejní oblastí, si buď samotná škola vytváří sama, a to formou témat začleněných do jednotlivých předmětů, zájmových kroužků, sportovních soutěží, mezi školních projektů ... nebo využijí nabídek preventivních aktivit z externího prostředí, kterými jsou nejčastěji hasiči, Policie ČR, Úřad práce, hygienická stanice a služby nabízené neziskovými organizacemi jako je P-centrum, Podané ruce, adiktologie, PPP ... Jak z výsledků vyplývá, jsou upřednostněny takové aktivity, které jsou zcela zdarma nebo za nízkou úplatou. To je jedna z mnoha kritérií při výběru školními metodiky prevence, které pak vkládají do obsahu MPP. Dalším kritériem jsou aktuální rizikové chování, potřeby studentů, pedagogů, strategie školy, aktuální trendy ve společnosti ... Většina aktivit jsou řazena po ročnících, aby se v jednotlivých třídách neopakovala. Formy a metody je další bodem v MPP. Hraji hlavní úlohu, jakým způsobem bude preventivní aktivita předložena cílové skupině, aby splnila svoji efektivitu a účel. Z rozhovoru vyplynulo, že metodici se snaží vybírat takové metody a formy, které zapojí i studenti do procesu dění. Nejčastější metodou a formou je přednáška, diskuse s besedou, inscenační hra, exkurze atd. Všichni respondenti mají své specifické zásady, které považují za důležité a uplatňují je při tvorbě programu. Hlavními zásadami jsou cílenost, efektivnost, srozumitelnost, provázanost, stálost a mnoho dalších. Každý ŠMP má své specifické zásady a přístup ke zpracování preventivního programu. ŠMP spatřují smysl ve zpracování MPP v tom, že podává ucelenější přehled o aktivitách a potřebách minimálně udržet stav na škole, ale cílem je ho i zlepšovat. Jako veřejný dokument informuje jak zákonné zástupce studentů, tak širokou veřejnost o přístupu školy k preventivnímu opatření proti rizikovému chování v současné době.

Závěr

Škola jako formální, společenský institut nabízející výchovně-vzdělávací službu, musí mimo to působit i preventivním přístupem, který má vliv na formování osobnosti každého žáka. Její preventivní strategie je zahrnuta v minimálním preventivním programu, který je zpracován každým rokem školním metodikem prevence. Diplomová práce si kladla za cíl „zjistit a popsat zkušenosti ŠMP při tvorbě a realizaci minimálního preventivního programu na střední škole v Olomouci.“ Abychom mohli realizovat výzkumné šetření, museli jsme vytvořit teoretickou část diplomové práce, která měla své formulované dílčí cíle. Z hlediska splnění cílů v teoretické části jsme splnili. Zaměřili jsme se na popis rizikového chování v současné době a jeho rizikové a protektivní faktory. Popsali jsme osobnost adolescenta z pohledu osobnostních rysů vztahující se k rizikovému chování. Představili jsme si alternativní možné prevence ze strany školského resortu. Vyjmenovali jsme druhy prevence, které se vyskytují ve školském prostředí. Ústředním tématem v teoretické části byl školní metodik prevence a minimální preventivní program, který je koncepcí školy v prevenci. MPP je složen z několika komponentů, které úzce spolu souvisejí, doplňují a vzájemně překrývají. Teoretická část tyto komponenty vyjmenovává, definuje a dává do souvislosti s praktickou částí.

Výzkumné šetření je důležitým stěžejním v diplomové práci. Měla stanovené dílčí cíle a výzkumné otázky, na které jsme hledali odpovědi pomocí kvalitativního přístupu, konkrétně dvěma metodami, a to analýzou dokumentů a polostrukturovaným rozhovorem. Díky těmto metodám jsme získali potřebná výzkumná data, která jsme pečlivě interpretovali. Jednotlivé odpovědi na výzkumné otázky si následně shrneme:

Tvorbu MPP zastávají ŠMP za spoluúčasti výchovného poradce a vedení školy. V současné době školy postrádají odborníka školního psychologa a speciálního pedagoga. Hlavní důvod je nedostatek financí, které škola nemá. Startovací průběh zpracování MPP začíná na konci školního roku v květnu – červnu a končí v září představením na pedagogické radě. Přístup ke zpracování programu mají ŠMP dle výzkumných dat každý specifický. Většinou program inovují a doplňují aktuální informace. Program však není definitivně uzavřen, ale nechávají si tak prostor pro doplnění preventivních aktivit, které se v průběhu školního roku naskytly. Program je sestaven na základě vnitřních a vnějších zdrojů školy, popisem současného stavu – situace vyskytující se rizikového chování, jimiž se škola zabývá.

Respondenti nejčastěji uváděli formy rizikového chování jako jsou kyberšikana, záškoláctví, šikana, obchodování na internetu atd. Podklad pro formulaci dlouhodobých a krátkodobých cílů se stává evaluace předchozího MPP a monitoring, který provádí všichni pedagogičtí pracovníci. Třídní pedagogové se zapojují formou implementace preventivní prvků do svých předmětů, kterými jsou český jazyk, společenské vědy, zdravotvěda, právo, ekonomie a účetnictví. Je nezbytně nutné, aby stanovené cíle v MPP byly realistické, měřitelné, časově termínované a všemi účastníky školního prostředí akceptovatelné. Tvorbu programu značně ovlivňují strategické a metodické pokyny, které jsou vydávány zastřešujícím resortem MŠMT. Dále to jsou příslušné zákony a vyhlášky. Komplexně vytvořený MPP podléhá české školní inspekci, která provádí analýzu a vyhodnocení programu, a je zpracována výstupní zpráva, jež je obsažena ve výroční zprávě školy.

Vytvoření programu probíhá na základě specifických zásad, které byly prezentovány v praktické části. MPP se tak stává účelnějším a efektivnějším. Především je důležitá spolupráce s externími institucemi, které nabízejí aktivity a služby v rámci prevence a jsou součástí obsahu MPP. Výběr aktivit spočívá podle potřeby cílových skupin ve školském prostředí. Nepatrným kritériem ve výběru aktivit jsou finance, které značně ovlivňují jak kvalitu, tak efektivitu MPP. Metodici tak upřednostňují služby nabízené hasiči, Policií ČR a dalšími institucemi zmiňované v praktické části. Jeden z respondentů uvedl, že se snažil o finanční grant, který by pokryl náklady spojené s prevencí. V současné době je dosažení financí tímto způsobem velmi těžké, a to z pohledu konkurence žadatelů, konkrétně školami a neziskovými organizacemi, které jsou v tomto směru velmi úspěšné. Často jsou tak preventivní aktivity hrazeny ze školského fondu, kam přispívají studenti školy v rámci SRPŠ částkou 300–400 Kč na celý školní rok. Tato částka ale není konečná, neboť studenti přispívají v průběhu roku na další akce, které se týkají prevence. K preventivním aktivitám se přizpůsobují formy a metody, jakým způsobem bude preventivní akce realizována. Dle výsledku z výzkumu jsou to nejčastější formy a metody přednáška, diskuse, exkurze, sportovní činnosti atd. Tématické bloky jsou koncipovány po ročnících, jak vyplynulo i z výsledků analýz MPP. Mají jasně stanovený časový harmonogram, kde prezentují v každém měsíci nějaké aktivity. Součástí jsou i dlouhodobé, celoroční programy, které je zastávají buď samotná škola nebo organizace z vnějšího prostředí. Zhotovený program většinou prochází kontrolou vedením školy a následně představen na pedagogické poradě, kde pedagogičtí pracovníci jsou zainteresováni o možném preventivním přístupu, seznámení současnými formami rizikového chování a preventivními aktivitami, které se odehrají

v průběhu školního roku. ŠMP připravují pro své kolegy krizový plán dle metodiky a monitoring ve formě šablony, který slouží k zaznamenávání odchylek v chování. V konečné fázi je MPP propagován veřejnosti, zejména rodičům studentů na internetových stránkách školy, nástěnkách či je možné na požádání přes ředitele školy do programu nahlédnout.

Použitá literatura

Monografie

1. ČERNÝ, M. (2010). *Základní úrovně provádění primární prevence*. In MIOVSKÝ, Michal, BÁRTÍK, Pavel, ed. *Primární prevence rizikového chování ve školství*: [monografie. Praha: Sdružení SCAN, c2010. ISBN 978-80-87258-47-7.
2. DRYFOOS, Joy G. *Adolescents at risk: prevalence and prevention*. New York: Oxford University Press, 1990. ISBN 0-19-505771-6.
3. DOLEJŠ, Martin, Ondřej SKOPAL a Jaroslava SUCHÁ. *Protektivní a rizikové osobnostní rysy u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4181-8.
4. DOLEJŠ, Martin, Michal MIOVSKÝ a Vladimír ŘEHAN. *Testová příručka ke škále osobnostních rysů představujících riziko z hlediska užívání návykových látek: (SURPS - substance use risk profile scale)*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-81-1.
5. FERGUS, S., ZIMMERMAN, M. A. *Adolescent resilience: A Framework for Understanding Healthy Development in the Face of Risk*. 2005. Annual Review Of Public Health. ISSN 01637525.
6. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.
7. GALLÀ, Maurice. *Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí: příručka o efektivní školní drogové prevenci*. Přeložil Jindřich BAYER. Praha: Úřad vlády České republiky, 2005. Metodika (Úřad vlády České republiky). ISBN 8086734382.
8. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. rozš. vyd. Brno: Paido, 2000. 261 s. ISBN 978-80-735-185-0.
9. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-x.
10. HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, 1999. 278 s. ISBN 80-246-0030-7.
11. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1 vydání. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

12. KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4502-2.
13. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
14. MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.
15. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5309-6.
16. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5.
17. MIOVSKÝ, Michal. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-74-3.
18. MIOVSKÝ, Michal, BÁRTÍK, Pavel, ed. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie]*. Praha: Sdružení SCAN, c2010. ISBN 978-80-87258-47-7.
19. SKOPAL, Ondřej, Martin DOLEJŠ a Jaroslava SUCHÁ. *Vybrané osobnostní rysy a rizikové formy chování u českých žáků a žákyň*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4223-5.
20. SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.
21. PUNCH, Keith. *Úspěšný návrh výzkumu*. 2. vyd. Praha: Portál, 2015. 230 s. ISBN 978-80-262-0980-5.
22. ŠOLCOVÁ, Iva. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2947-3.
23. ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1 vydání. Praha: Portál, 2007. 175 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
24. ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2 vydání. Praha: Portál, 2014. 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

Elektronické zdroje

1. Česká školní inspekce, 2017 [online]. Praha [cit. 2017-11-03]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/TZ_prevence_sikany/flipviewerxpress.html
2. Klinika adiktologie, 2017. [online]. Praha [cit. 2017-10-22]. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/377/3074/Vymezeni-rizikoveho-chovani>
3. Manuál pro tvorbu minimálního preventivního programu – Pražské centrum primární prevence 2017 [online]. Praha [cit. 2017-11-03]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/16437/download/
4. Manuál pro tvorbu minimálního preventivního programu – PPP Olomouckého kraje [online]. Praha [cit. 2017-11-03]. Dostupné z: http://ppp-olomouc.cz/wp-content/uploads/2013/11/manual_pro_tvorbu_minimalniho_preventivniho_programu.pdf
5. Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28 2017 [online]. Praha [cit. 2017-11-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>
6. MŠMT. Metodické dokumenty, 2017 [online]. Praha [cit. 2017-11-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>
7. Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/03 - Pedagogické lyceum Praha 2008 [online]. Praha [cit. 2017-11-03]. Dostupné z: http://zpd.nuov.cz/RVP_4_vlna/RVP_7842M03_Pedagogicke_lyceum.pdf
8. Richard Jessor: Rizikové chování v dospívání: psychosociální rámec pro chápání a jednání, 2010. In: Česká škola [online]. Albatros media [cit. 2017-10-22]. Dostupné z: <http://www.ceskaskola.cz/2010/05/richard-jesser-rizikove-chovani-v.html>
9. Statutární město Olomouc. Oficiální informační kanál, 2017 [online]. Olomouc [cit. 2017-11-03]. Dostupné z: <https://www.olomouc.eu/>
10. Šance dětem, 2017 [online]. Praha [cit. 2017-11-3]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete.shtml>

Legislativní dokumenty

1. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. In: Sbírka zákonů ČR [vid. 2017-11-03].
2. Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. In: Sbírka zákonů ČR [vid. 2017-11-03].
3. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů In: Sbírka zákonů ČR [vid. 2017-11-03].
4. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů In: Sbírka zákonů ČR [vid. 2017-11-03].

Seznam obrázků a tabulek

Obr. 1:	Proces tvorby minimálního preventivního programu.....	39
Obr. 2:	mapa Olomouckého kraje.....	55
Obr. 3:	Přehled zjištěných dat z tabulky č. 9.....	68
Obr. 4:	Četnost jednotlivých dat v MPP.....	69
Tab. 1:	Počet případů šikany podle převažujícího důvodu.....	12
Tab. 2:	Projevy šikany.....	12
Tab. 3:	Popis faktorů – negativní myšlení.....	18
Tab. 4:	Popis faktorů – přecitlivělost.....	19
Tab. 5:	Popis faktorů – impulzivita.....	19
Tab. 6:	Popis faktorů – vyhledávání vzrušení.....	20
Tab. 7:	Časový harmonogram praktické části.....	53
Tab. 8:	Seznam škol.....	56
Tab. 9:	Přehled obsahu v MPP středních škol v Olomouci.....	60
Tab. 10:	Přehled z komparace obsahu MPP s indikátory.....	65
Tab. 11:	Přehled ŠMP.....	74

Seznam zkratk

- MPP – Minimální preventivní program
- ŠMP – Školní metodik prevence
- SRCH – D – Syndrom rizikového chování v dospívání
- MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
- RVP – Rámcový vzdělávací program
- SOV – Střední odborné vzdělávání
- PPP – Pedagogicko-psychologická poradna
- NNO – Nestátní nezisková organizace
- ŠVP – školní vzdělávací program

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Doporučení pro praxi

Tvorba a realizace MPP není vůbec jednoduchá záležitost. Předchází tomu několik úkonů, které úzce spolu souvisejí, doplňují a překrývají. ŠMP jako garant a koordinátor si na začátku zpracování musí formulovat reálné cíle, a to z dlouhodobého a krátkodobého hlediska. Cíle by měly korespondovat s preventivní strategií školy. Nejlépe formulovat cíle podle modelu SMART – specifické, měřitelné, akceptovatelné, realistické a termínované. Musí vycházet z analýzy současné situace, vyhodnotit stav vnitřních a vnějších zdrojů školy, a zvolit tak adekvátní postupy. Provést monitoring pro školu, tzn., že se do monitoringu zapojují všichni pedagogičtí pracovníci školy, kteří především vyučují ve třídě, od nich se získávají zásadní informace v oblasti rizikového chování. Užitečné informace můžeme také získat od studentů, rodičů, pedagogů, ale i školy jako celek, a to formou dotazníkového šetření, rozhovorem atd. Vydefinovat si problém, jasně pojmenovat a zaujmout preventivní přístup. ŠMP si musí zvolit preventivní aktivity na základě zvolených témat, které vycházejí z potřeb školy (studentů, pedagogů veřejnost ...). Aktivity mohou být jednorázové a celoroční, které se mohou každým rokem opakovat. Aktivita by měla zohlednit mentální úroveň žáků, jejich postavení ve třídě ... Podle toho jsou vybírány formy a metody, jakým způsobem bude realizovat preventivní aktivity. V neposlední řadě provést evaluaci MPP, která je její nedílnou součástí a podávají nám informace o úspěšnosti programu, ale především jako podklad pro další plánování preventivních aktivit. Odpoví nám také na otázky, zda byly cíle naplněny, jestli použijeme stejný přístup, zda se naskytly bariéry v realizaci preventivních aktivit a splnilo svoji účinnost v prevenci, a v neposlední řadě, na co se zaměříme příští rok.

Příloha č. 2 – Informovaný souhlas respondenta

Souhlas se týká diplomové práce s názvem „*ZKUŠENOSTI Z TVORBY A REALIZACE MINIMÁLNÍHO PREVENTIVNÍHO PROGRAMU NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH V OLOMOUCI*“.

Chtěl bych Vás co nejsrdečněji požádat o výzkumného materiálu ve formě audionahrávky našeho rozhovoru.

Účast ve výzkumném šetření je dobrovolná. Respondent byl seznámen, že probíhající rozhovor může kdykoliv přerušit, neodpovědět na položenou otázku či dokonce ukončit. Současně byl seznámen, že výzkum je v nejvyšší míře anonymní, nebudou uváděny bližší identifikační údaje, a bude sloužit pouze zmiňované osobě a k výzkumnému účelu.

Děkuji Vám za Vaši pozornost a poskytnutí souhlasu s vaší účastí ve výzkumném šetření.

Mgr. Marek ČEPA

Podpis:

Dle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, uděluji dobrovolný souhlas s účastí v představeném výzkumném šetření a s poskytnutím rozhovoru za účelem materiálního podkladu do výzkumu.

Příloha č. 3 – Přesné znění polostrukturovaných otázek

Funkce ŠMP a jeho stručné údaje

9. Jaký je Váš věk?
10. Byl/a jste do funkce jmenován/a nebo z vlastní iniciativy?
11. Absolvoval/ jste vzdělávací program „250“, který je důležitý pro vykonávání funkce ŠMP?
12. Jak často se věnujete své funkci?
13. Pokud učíte na plný úvazek, které předměty?
14. Zúčastňujete se v rámci své funkce ŠMP dalších školení?
15. Jaké podpůrné materiály, popřípadě pomoci využíváte při řešení problému?
16. Jste ohodnocen/a specializačním příplatkem?

Složení poradenského zařízení ve školním prostředí

1. Jaká je struktura členů v poradenském pracovišti?
2. Jak byste ohodnotil/a spolupráci s nimi?
3. Jaké formy rizikového chování řešíte v současné době, s kým nejvíce spolupracuje při řešení?
4. Od jakých externích institucí potřebujete pomoc?

Spolupráce vertikální úrovně se školním prostředím

1. Jakým způsobem s Vámi komunikují?
2. Jaké metodické materiály Vám poskytují při realizaci preventivního programu?
3. Informují Vás o novinkách v rámci prevence?

Vnější instituce v rámci preventivního působení

1. S jakými externími organizacemi v rámci prevence spolupracujete?
2. Které aktivity od nich využíváte a podle jakých kritérií vybíráte?

Zkušenosti z tvorby a realizace MPP v praxi

1. Kdy začíná a končí MPP?
2. Z čeho vycházíte při tvorbě?
3. Jakým způsobem se podílí při zpracování MPP poradenské pracoviště a pedagogičtí pracovníci?
4. Mají vliv studenti a zákonní zástupci při výběru témat?
5. Jaké indikátory slouží k formulaci dlouhodobých a krátkodobých cílů?
6. Máte své specifické zásady při zpracování MPP?
7. Jaké strategické, metodické materiály od MŠMT využíváte?
8. Z čeho jsou hrazeny preventivní aktivity, kolik hradí studenti?
9. Jaké bariéry Vás omezují při sestavování MPP?
10. V jakých předmětech jsou preventivní prvky?
11. Jakou cílovou skupinou se zabýváte?
12. Jsou témata, preventivní aktivity koncipovány po ročnících?
13. Které formy a metody převládají při realizaci preventivních aktivit?
14. Provádíte evaluaci MPP, jakým způsobem?
15. Jaký smysl vidíte ve zpracování MPP, pomáhá Vám to?
16. Jaké rady byste poskytl/a začínajícím ŠMP?

Příloha č. 4 - Standardní činnosti školního metodika prevence

- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, příloha č. 3

Metodické a koordinační činnosti

1. Koordinace tvorby, kontrola, evaluace a participace při realizaci minimálního preventivního programu školy.

2. Koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislosti, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, rasismu a xenofobie, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších projevů rizikového chování.

3. Metodické vedení činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování. Vyhledávání a nastavení vhodné podpory směřující k odstranění rizikového chování.

4. Koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování.

5. Individuální a skupinová práce se žáky a studenty s obtížemi v adaptaci, se sociálně-vztahovými problémy, s rizikovým chováním a problémy, které negativně ovlivňují jejich vzdělávání.

6. Koordinace přípravy a realizace aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců; prioritou v rámci tohoto procesu je prevence rasismu, xenofobie a dalších jevů, které souvisejí s přijímáním odlišnosti.

7. Koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence rizikového chování, s metodikem preventivních aktivit v poradně a s poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými, a dalšími odbornými pracovišti, zařízeními a institucemi, které působí v oblasti prevence rizikového chování.

8. Kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participace na intervenci a následné péči v případě akutního výskytu rizikového chování.

9. Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence rizikového chování v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů.

10. Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, navržená a realizovaná opatření.

Informační činnosti

1. Zajišťování a předávání odborných informací o problematice rizikového chování, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy.

2. Prezentace výsledků preventivní práce školy, získávání nových odborných informací a zkušenost.

3. Vedení a průběžné aktualizování databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence rizikového chování, zejména orgánů státní správy a samosprávy, středisek výchovné péče, poskytovatelů sociálních služeb, zdravotnických zařízení, Policie České republiky, orgánů sociálně-právní ochrany dětí, nestátních organizací působící v oblasti prevence, center krizové intervence a dalších zařízení, institucí a jednotlivých odborníků.

4. Předávání informací a zpráv o realizovaných preventivních programech zákonným zástupcům, pedagogickým pracovníkům školy a školskému poradenskému zařízení.

5. Vedení dokumentace, evidence a administrativa související se standardními činnostmi v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů a předávání informací o realizovaných preventivních programech školy pro potřeby zpracování analýz, statistik a krajských plánů prevence.

Poradenské činnosti

1. Vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy rizikového chování; poskytování poradenských služeb těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťování péče odpovídajícího odborného pracoviště ve spolupráci s třídními učiteli.

2. Spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možnostmi rozvoje rizikového chování u jednotlivých žáků a tříd a participace na sledování úrovně rizikových faktorů, které jsou významné pro rozvoj rizikového chování ve škole.

3. Příprava podmínek pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinace poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními.

Příloha č. 5 – Přepis rozhovorů se ŠMP

Rozhovor – ŠMP A

Funkce ŠMP a jeho stručné údaje

1. Jaký je Váš věk? *51 let*
2. Byl/a jste do funkce jmenován/a nebo z vlastní iniciativy? *„Byla jsem jmenována ředitelem.“*
3. Absolvoval/ jste vzdělávací program „250“, který je důležitý pro vykonávání funkce ŠMP? *„Ano, ale nemám klasický kurz, mám kurz na katedře adiktologie, který trval 1,5 roků.“*
4. Jak často se věnujete své funkci? *„není to pravidelný, ale asi 5 hodin týdně.“*
5. Pokud učíte na plný úvaze, které předměty? *„Učím ekonomii, účetnictví a právo.“*
6. Zúčastňujete se v rámci své funkce ŠMP dalších školení? *„Ano, ale ne tolik, kolik bych si přála. Stojí to peníze, tak chodím převážně na ty, které jsou zdarma.“*
7. Jaké podpůrné materiály, popřípadě pomoci využíváte při řešení problému? *„přímo nemám, používám jen od MŠMT, ale to mi stačí, jinak se kouknu na internet, tam toho je dost.“*
8. Jste ohodnocen/a specializačním příplatkem? *„Ano, dostávám měsíčně 1000 Kč.“*

Složení poradenského zařízení ve školním prostředí

1. Jaká je struktura členů v poradenském pracovišti? *„Tak já, výchovný poradce a vedení školy.“*
2. Jak byste ohodnotil/a spolupráci s nimi? *„S výchovným poradcem super, pomáháme si, jinak s vedením taky dobrý.“*
3. Jaké formy rizikového chování řešíte v současné době, s kým nejvíce spolupracuje při řešení? *„Tak nejčastější je ta šikana, záškoláctví a internet, kyberšikana – většinou si musím poradit sama, ale snažím se zapojit i výchovného poradce a vedení školy, někdy se zapojí i třídní učitelé, ale jen tehdy, kdy jim dám něco na doplnění do třídy.“*

4. Od jakých externích institucí potřebujete pomoc? *„Ještě se nestalo, že bych potřebovala vnější pomoc, většinou si vystačíme samy.“*

Spolupráce vertikální úrovně se školním prostředím

1. Jakým způsobem s Vámi komunikují? *„Přes email, někdy telefonicky.“*
2. Jaké metodické materiály Vám poskytují při realizaci preventivního programu? *„většinou to posílají přes ředitele školy, ten to pak přepošle mě. Jedná se o metodiky o MŠMT.“*
3. Informují Vás o novinkách v rámci prevence? *„Tak určitě přes ten email, to je fajn, že posílají aktuální informace, někdy to nestíhám pobírat, co se děje.“*

Vnější instituce v rámci preventivního působení

1. S jakými externími organizacemi v rámci prevence spolupracujete? *„Tak určitě s P-centrem, Policií ČR, ostatní organizace dle nabídky ...“*
2. Které aktivity od nich využíváte a podle jakých kritérií vybíráte? *„Tak hlavně musí být efektivní, ale především takové, které jsou zdarma nebo za menší úplatu, a taky podle potřeby studentů. Pro všechny ročníky jsou témata stejné, ale preventivní aktivity jsou dělené podle ročníku tak, aby se neopakovaly. To znamená, že v 1. ročníku probíráme drogy. Tam si pozveme odborníka z externího prostředí, ve 2. ročníku přijede Policie ČR a přednáší o základech v právu. Všechny ročníky absolvují přednáškový blok v exit tour, kde se věnují riziku na internetu, hazardu ...“*

Zkušenosti z tvorby a realizace MPP v praxi

1. Kdy začíná a končí MPP? *„Začínám v květnu a končím v září.“*
2. Z čeho vycházíte při tvorbě? *„Vycházím ze současného stavu, tzn. jaké problémy aktuálně řešíme a z minule preventivního programu.“*
3. Jakým způsobem se podílí při zpracování MPP poradenské pracoviště a pedagogičtí pracovníci? *„Zpracovávám ho primárně sama, ale vytvářím pro třídní učitele šablony monitoringu, tak to pak konzultujeme na pedagogických poradách co by se mělo a na co se zaměřit.“*
4. Mají vliv studenti a zákonní zástupci při výběru témat? *„Nemají žádný vliv.“*

5. Jaké indikátory slouží k formulaci dlouhodobých a krátkodobých cílů?
„Vycházím z potřeb školy, co je aktuální řešit.“
6. Máte své specifické zásady při zpracování MPP? *„Musí být hlavně program pro studenty, kterých se to týká, ale jinak se držím zásady stálosti, důslednosti a laskavosti.“*
7. Jaké strategické, metodické materiály od MŠMT využíváte? *„Pořád ty stejné, mám je uvedené v programu.“*
8. Z čeho jsou hrazeny preventivní aktivity, kolik hradí studenti? *„Studenti platí formou SRPŠ 300 Kč, jinak občas máme aktivity, které si z části hradí samy.“*
9. Jaké bariéry Vás omezují při sestavování MPP? *„hlavně časová bariéra a finance.“*
10. V jakých předmětech jsou preventivní prvky? *„Téměř ve všech se něco skrývá, ale nejvíce společenské předměty.“*
11. Jakou cílovou skupinou se zabýváte? *„Všemi, ale nejvíce se studenty.“*
12. Jsou témata, preventivní aktivity koncipovány po ročnících? *„Ano, mám je doplněné v MPP, ale také si musíme všimat každé věci, například jakým stylem se oblékají naši studenti, zda se nepřidal k extremismu. To nám pomůže za včas reagovat a zahrnout téma třeba o tom do společenské nauky.“*
13. Které formy a metody převládají při realizaci preventivních aktivit? *„Nejvíce přednášíme, besedu, exkurze, ...“*
14. Provádíte evaluaci MPP, jakým způsobem? *„Ano, reakce je vesměs dobrá, některé přednášky hodnotí velice dobře a chtějí každý rok absolvovat znova program EXIT TOUR.“*
15. Jaký smysl vidíte ve zpracování MPP, pomáhá Vám to? *„Tak musí se to zpracovat, ale je to zbytečně moc rozsáhlý, zkrátila bych to.“*
16. Jaké rady byste poskytl/a začínajícím ŠMP? *„Tak není jednoduchá práce, je to hlavně z časového hlediska obtížné, určitě se na to připravit psychicky, zjistit úroveň jednotlivých tříd a podle toho reagovat ...“*

Rozhovor – ŠMP B

Funkce ŠMP a jeho stručné údaje

1. Jaký je Váš věk? *„32 let“*

2. Byl/a jste do funkce jmenován/a nebo z vlastní iniciativy? *„Byla jsem jmenována ředitelem školy.“*
3. Absolvoval/ jste vzdělávací program „250“, který je důležitý pro vykonávání funkce ŠMP? *„Ano, studovala jsem v P-centrumu v Olomouci. Byla to dobrá zkušenost, přednáší tam je odborníci z praxe.“*
4. Jak často se věnujete své funkci? *„Nedá se to odhadnout, většinou 2-3 hodiny týdně.“*
5. Pokud učíte na plný úvazek, které předměty? *„Učím na plný úvazek německý jazyk a občanskou výchovu.“*
6. Zúčastňujete se v rámci své funkce ŠMP dalších školení? *„Zúčastňuji se jen, pokud to školení je zdarma a hlavně, když mě to čas dovolí.“*
7. Jaké podpůrné materiály, popřípadě pomoci využíváte při řešení problému? *„To, co nám pošle oblastní metodik, hlavně metodiku při řešení šikany. A také používám nejčastěji zdroj publikace od Koláře, Říčana ... je tam dobře popsané řešení šikany. Ale také se inspiroji na internetových stránkách.“*
8. Jste ohodnocen/a specializačním příplatkem? *„Ano, dostávám 1500 Kč měsíčně.“*

Složení poradenského zařízení ve školním prostředí

1. Jaká je struktura členů v poradenském pracovišti? *„Je to jen výchovný poradce, víc toho nemáme.“*
2. Jak byste ohodnotil/a spolupráci s nimi? *„Je to na dobré úrovni.“*
3. Jaké formy rizikového chování řešíte v současné době, s kým nejvíce spolupracuje při řešení? Od jakých externích institucí potřebujete pomoc? *„Určitě s výchovnou poradkyní, s vedením školy. Formy řešíme záškoláctví, šikanu atd. Někdy vnější pomoc potřebuji školní psycholožku, která bohužel není k mání z finančních důvodů.“*

Spolupráce vertikální úrovně se školním prostředím

1. Jakým způsobem s Vámi komunikují? *„Elektronickou poštou, telefonicky.“*
2. Jaké metodické materiály Vám poskytují při realizaci preventivního programu? *„Většinou je to ke stažení na internetu, ale posílají nějaké aktuálnosti. Nejsou tak často.“*

3. Informují Vás o novinkách v rámci prevence? *„Určitě, oblastní metodik občas něco pošle.“*

Vnější instituce v rámci preventivního působení

1. S jakými externími organizacemi v rámci prevence spolupracujete? *„Nejčastěji spolupracuji s hasiči, policií ČR, P-centrumem, Úřadem práce.“*
2. Které aktivity od nich využíváte a podle jakých kritérií vybíráte? *„Využíváme od P-centrumu prožitkové lekce, jinak s nimi pořádáme adaptační kurzy, besedy.“*

Zkušenosti z tvorby a realizace MPP v praxi

1. Kdy začíná a končí MPP? *„Na konci školního roku, ale většinou program doplňuji v průběhu roku aktivitami, začátkem září ho mám hotové na poradu.“*
2. Z čeho vycházíte při tvorbě? *„Z metodických pokynů a předchozího programu.“*
4. Jakým způsobem se podílí při zpracování MPP poradenské pracoviště a pedagogičtí pracovníci? *„Úzkou spoluprací mám s výchovnou poradkyní, která mi poradí, když si nevím rady, ale i ředitel školy, který to schválí nebo mi to dá k úpravě.“*
3. Mají vliv studenti a zákonní zástupci při výběru témat? *„Neptáme se, spíše nás zajímá, zda se jim to líbilo.“*
4. Jaké indikátory slouží k formulaci dlouhodobých a krátkodobých cílů? *„Podle potřeb studentů, podle forem rizikového chování na škole ...“*
5. Máte své specifické zásady při zpracování MPP? *„Program musí být srozumitelný pro všechny, aby splnil svůj účel.“*
6. Jaké strategické, metodické materiály od MŠMT využíváte? *„Metodické pokyny, které řeší šikanu, a jiné formy jako záškoláctví atd.“*
7. Z čeho jsou hrazeny preventivní aktivity, kolik hradí studenti? *„V rámci společného spolku hradí studenti 350 Kč na celý školní rok.“*
8. Jaké bariéry Vás omezují při sestavování MPP?
9. V jakých předmětech jsou preventivní prvky? *„Naše prioritou je nenarušit chod vyučovacího procesu, musíme prevenci začlenit co nejvhodněji do*

předmětech. Jsou to zejména český jazyk, společenské vědy, zdravotní věda, psychologie ...“

10. Jakou cílovou skupinou se zabýváte? *„Program se zabývá všemi, studenty a celou školou.“*
11. Jsou témata, preventivní aktivity koncipovány po ročnících? *„Ano, je to přehlednější, můžu tak některé programy vyhodit a některé přidat.“*
12. Které formy a metody převládají při realizaci preventivních aktivit? *„Přednáška, exkurze, adaptační kurzy ...“*
13. Provádíte evaluaci MPP, jakým způsobem? *„Provádějí ho všichni formou dotazníků, rozhovorem s rodiči. Řešíme to na pedagogických poradách.“*
14. Jaký smysl vidíte ve zpracování MPP, pomáhá Vám to? *„Určitě bych to uvítala v kratší formě, je to obsáhlý, ale jinak pomáhá se orientovat co se splnilo a tak.“*
15. Jaké rady byste poskytl/a začínajícím ŠMP? *„Určitě velkou trpělivost, nevzdát to.“*

Rozhovor ŠMP - C

Funkce ŠMP a jeho stručné údaje

1. Jaký je Váš věk? *„41 let.“*
2. Byl/a jste do funkce jmenován/a nebo z vlastní iniciativy? *„Byla jsem jmenována ředitelem školy.“*
3. Absolvoval/ jste vzdělávací program „250“, který je důležitý pro vykonávání funkce ŠMP? *„Mám pouze minimální kurz, který měl 150 hodin, z finančních důvodů jsem kurz neabsolvovala.“*
4. Jak často se věnujete své funkci? *„Většinou 5 hodin týdně, dle situace ve škole.“*
5. Pokud učíte na plný úvazek, které předměty? *„učím matematiku, anglický jazyk.“*
6. Zúčastňujete se v rámci své funkce ŠMP dalších školení? *„Nabídky školení se odvíjí podle ceny a časových možností, ale pravidelně se scházíme s některými metodiky škol.“*

7. Jaké podpůrné materiály, popřípadě pomoci využíváte při řešení problému?
„Pro řešení situací jako pomoc využívám webové stránky zabývající se konkrétním problémem a podpůrné materiály od MŠMT.“
8. Jste ohodnocen/a specializačním příplatkem? *„Protože nemám absolvovaný úplný kurz, pobírám jen 100 Kč za měsíc.“*

Složení poradenského zařízení ve školním prostředí

1. Jaká je struktura členů v poradenském pracovišti? *„Máme jen výchovného poradce, školního metodika si bereme jen v naléhavých případech.“*
2. Jak byste ohodnotil/a spolupráci s nimi? *„Musíme spolu vycházet, takže dobře.“*
3. Jaké formy rizikového chování řešíte v současné době, s kým nejvíce spolupracuje při řešení? *„Je to pořád ta šikana, obchodování na internetu, kyberšikana, záškoláctví.“*
4. Od jakých externích institucí potřebujete pomoc? *„Snažíme se to vyřešit ve škole a netahat se nikoho z venku.“*

Spolupráce vertikální úrovně se školním prostředím

1. Jakým způsobem s Vámi komunikují? *„Samozřejmě emailem, telefonicky a někdy osobně.“*
2. Jaké metodické materiály Vám poskytují při realizaci preventivního programu?
„Většinou si to stahujeme z internetu, takže nás jen informují o novinkách v prevenci.“
3. Informují Vás o novinkách v rámci prevence? *„Ano, většinou emailem.“*

Vnější instituce v rámci preventivního působení

1. S jakými externími organizacemi v rámci prevence spolupracujete? *„Jsou to dlouhodobě hasiči, Policie ČR, P-centrum, KAPPA, DRAK ... Je toho víc, podle nabídky.“*
2. Které aktivity od nich využíváte a podle jakých kritérií vybíráte? *„Které uspokojí potřeby studentů, dle řešené formy rizikového chování.“*

Zkušenosti z tvorby a realizace MPP v praxi

1. Kdy začíná a končí MPP? *„Začínám v průběhu celého roku, kdy program aktualizují podle nabídek, a končí v září.“*
2. Z čeho vycházíte při tvorbě? *„Z analýzy současného stavu, z předchozího programu.“*
3. Jakým způsobem se podílí při zpracování MPP poradenské pracoviště a pedagogičtí pracovníci? *„Výchovný poradce semnou konzultuje, co by s mohlo ještě udělat, ale jinak to taky řeším s vedením.“*
4. Mají vliv studenti a zákonní zástupci při výběru témat? *„Vůbec, nechci je tím zatěžovat, ale ptát se je, jak se jim to líbilo.“*
5. Jaké indikátory slouží k formulaci dlouhodobých a krátkodobých cílů? *„Dle potřeb, podle tématu a nabídek aktivit.“*
6. Máte své specifické zásady při zpracování MPP? *„Určitě mám své zásady, program musíme vycházet z praxe, musí být aplikovatelný.“*
7. Jaké strategické, metodické materiály od MŠMT využíváte? *„Všechny, které se dají nějakým způsobem použít.“*
8. Z čeho jsou hrazeny preventivní aktivity, kolik hradí studenti? *„Většina studentů si to hradí formou SRPŠ, ale také přispívají malou částkou na některou aktivitu.“*
9. Jaké bariéry Vás omezují při sestavování MPP? *„Určitě jsou to finance a čas, chybí t i školní psycholog.“*
10. V jakých předmětech jsou preventivní prvky? *„Prevence se vyskytuje téměř u všech předmětů. V občance probíráme témata o šikaně, záškoláctví, drogy ...“*
11. Jakou cílovou skupinou se zabýváte? *„Všemi skupiny, tedy celou školou.“*
12. Jsou témata, preventivní aktivity koncipovány po ročnících? *„Ano, jsou, je to přehlednější.“*
13. Které formy a metody převládají při realizaci preventivních aktivit? *„Nejčastěji jsou to přednášky, hry, sportovní soutěže, exkurze atd.“*
14. Provádíte evaluaci MPP, jakým způsobem? *„Určitě provádíme, slouží to pak jako podklad pro další zpracování MPP, nejčastěji jsou to dotazníky nebo ústní formou.“*
15. Jaký smysl vidíte ve zpracování MPP, pomáhá Vám to? *„Je toho zbytečně moc, ale nedá se s tím nic dělat, protože to podléhá školní inspekci.“*

16. Jaké rady byste poskytl/a začínajícím ŠMP? *„Není důležité, co píšu, ale co skutečně dělám, musíme si vybudovat důvěru a respektu směrem k žákům, kolegům.“*

Rozhovor ŠMP – D

Funkce ŠMP a jeho stručné údaje

1. Jaký je Váš věk? *„42 let“*
2. Byl/a jste do funkce jmenován/a nebo z vlastní iniciativy? *„Byla jsem jmenována ředitelem školy“*
3. Absolvoval/ jste vzdělávací program „250“, který je důležitý pro vykonávání funkce ŠMP? *„Absolvovala jsem kurz v KAPPĚ v Přerově.“*
4. Jak často se věnujete své funkci? *„Své funkci se věnuji přibližně 5 hodin týdně.“*
5. Pokud učíte na plný úvazek, které předměty? *„Vyučuji předměty občanskou a zdravotní výchovu.“*
6. Zúčastňujete se v rámci své funkce ŠMP dalších školení? *„Zúčastňuji se školení, které jsou především zdarma a je na to čas.“*
7. Jaké podpůrné materiály, popřípadě pomoci využíváte při řešení problému? *„Odbornou literaturu a metodické pokyny od MŠMT.“*
8. Jste ohodnocen/a specializačním příplatkem? *„Za funkci jsem měsíčně odměněna, ale neřeknu Vám.“*

Složení poradenského zařízení ve školním prostředí

1. Jaká je struktura členů v poradenském pracovišti? *„Tvořím ho já a výchovný poradce, vedení školy, tedy ředitel školy.“*
2. Jak byste ohodnotil/a spolupráci s nimi? *„Celkem dobré, pro kolegy veškeré informace ohledně prevence visím na nástěnce v kabinetě, průběžně ho aktualizuji, tvořím pro ně i metodické příručky.“*
3. Jaké formy rizikového chování řešíte v současné době, s kým nejvíce spolupracuje při řešení? *„Samozřejmě je to záškoláctví, šikana, xenofobi.“*

4. Od jakých externích institucí potřebujete pomoc? *„Řešíme si to samy, ale když potřebujeme poradit, tak vyhledám školního psychologa, na kterého se dlouho čeká.“*

Spolupráce vertikální úrovně se školním prostředím

1. Jakým způsobem s Vámi komunikují? *„Přes internet, telefonicky a na schůzích.“*
2. Jaké metodické materiály Vám poskytují při realizaci preventivního programu? *„Metodické materiály si stahuji ze stránek MŠMT, takže to už mám předem.“*
3. Informují Vás o novinkách v rámci prevence? *„Určitě ano, vše přes email.“*

Vnější instituce v rámci preventivního působení

1. S jakými externími organizacemi v rámci prevence spolupracujete? *„Spolupracujeme s PPP, P-centrumem, Kappa-Help. Policií.“*
2. Které aktivity od nich využíváte a podle jakých kritérií vybíráte? *„Aktivity, které jsou zaměřeny na návykové látky, gambling, dle aktuální potřeby školy.“*

Zkušenosti z tvorby a realizace MPP v praxi

1. Kdy začíná a končí MPP? *„Začínám v květnu daného roku, konec srpnu daného roku.“*
2. Z čeho vycházíte při tvorbě? *„Vycházíme z potřeb studentů, nabídky programů a po konzultaci s vedením školy.“*
3. Jakým způsobem se podílí při zpracování MPP poradenské pracoviště a pedagogičtí pracovníci? *„Pomáhají zpracovávat monitoringový arch, který je rozdáván průběžně, díky tomu mohu sestavit témata.“*
4. Mají vliv studenti a zákonní zástupci při výběru témat? *„Přímo nemají, jen vypisují dotazník, kterým zjišťujeme jejich spokojenost.“*
5. Jaké indikátory slouží k formulaci dlouhodobých a krátkodobých cílů? *„krátkodobé cíle dle aktuálních potřeb, dlouhodobé cíle dle strategie školy.“*
6. Máte své specifické zásady při zpracování MPP? *„Omezit rizikové chování, popřípadě alespoň udržet současný stav, působit preventivně (poku se dá o prevenci na SŠ ještě mluvit).“*

7. Jaké strategické, metodické materiály od MŠMT využíváte? *„Které řeší aktuální formy rizikového chování.“*
8. Z čeho jsou hrazeny preventivní aktivity, kolik hradí studenti? *„Aktivity jsou hrazeny ze SRPŠ, a částečně si hradí studenti aktivity samy.“*
9. Jaké bariéry Vás omezují při sestavování MPP? *„Více peněz a času (snížení úvazků u metodiků).“*
10. V jakých předmětech jsou preventivní prvky? *„V tělesné výchově je zahrnut životní styl, v občance návykové látky, v českém jazyce je řešena komunikace.“*
11. Jakou cílovou skupinou se zabýváte? *„Všemi účastníky vzdělávání.“*
12. Jsou témata, preventivní aktivity koncipovány po ročnících? *„Ano, se studenty máme DPH, což znamená den prevence a harmonie. Zaměřuje se na aktuální témata, co je zajímavá, například se rozmohlo kouření elektronických cigaret, tak se snažím získat o tom co nejvíce informací a dát jako téma v předmětu formou přednášky.“*
13. Které formy a metody převládají při realizaci preventivních aktivit? *„Požíváme metodu screening, kolektivní programy, intervence.“*
14. Provádíte evaluaci MPP, jakým způsobem? *„Provádíme dotazníkovou formou a pohovorem se studenty.“*
15. Jaký smysl vidíte ve zpracování MPP, pomáhá Vám to? *„Podává přehled o aktivitách a potřebách školy.“*
16. Jaké rady byste poskytl/a začínajícím ŠMP? *„Určitě vystudování v příbuzném oboru, navázat na úzkou spolupráci s PPP, a také vypracování metodických příruček pro kolegy.“*

Rozhovor ŠMP – E

Funkce ŠMP a jeho stručné údaje

1. Jaký je Váš věk? *„47 let.“*
2. Byl/a jste do funkce jmenován/a nebo z vlastní iniciativy? *„Byla jsem jmenována ředitelem školy.“*
3. Absolvoval/ jste vzdělávací program „250“, který je důležitý pro vykonávání funkce ŠMP? *„Vzdělávací program jsem absolvovala v KAPPĚ HELP v Přerově.“*

4. Jak často se věnujete své funkci? *„Své činnosti se věnuji někdy až 10 hodin týdně, záleží na okolnostech.“*
5. Pokud učíte na plný úvazek, které předměty? *„Vyučuji český jazyk a společenské vědy.“*
6. Zúčastňujete se v rámci své funkce ŠMP dalších školení? *„V rámci své funkce se snažím zúčastňovat nejrůznějšího školení, pokud to čas vyhoví.“*
7. Jaké podpůrné materiály, popřípadě pomoci využíváte při řešení problému? *„Úzce spolupracuji s PPP, podívám se taky do adiktologie.“*
8. Jste ohodnocen/a specializačním příplatkem? *„Ano, mám za to 1000 Kč.“*

Složení poradenského zařízení ve školním prostředí

1. Jaká je struktura členů v poradenském pracovišti? *„Pracoviště tvoří výchovný poradce.“*
2. Jak byste ohodnotil/a spolupráci s nimi? *„Velmi dobrá spolupráce.“*
3. Jaké formy rizikového chování řešíte v současné době, s kým nejvíce spolupracuje při řešení? *„Nejčastěji se soustředíme na záškoláctví, agresi, kouření.“*
4. Od jakých externích institucí potřebujete pomoc? *„Externího školního psychologa v oblasti sebepoškozování.“*

Spolupráce vertikální úrovně se školním prostředím

1. Jakým způsobem s Vámi komunikují? *„2krát do roka nás kontaktují emailem a telefonicky.“*
2. Jaké metodické materiály Vám poskytují při realizaci preventivního programu? *„V oblasti řešení šikany.“*
3. Informují Vás o novinkách v rámci prevence? *„Ano, většinou emailem, telefonicky.“*

Vnější instituce v rámci preventivního působení

1. S jakými externími organizacemi v rámci prevence spolupracujete? *„Spolupracujeme s PPP, centry Podané ruce a P-centrum.“*
2. Které aktivity od nich využíváte a podle jakých kritérií vybíráte? *„Dle potřeb žáků, kolegů školy.“*

Zkušenosti z tvorby a realizace MPP v praxi

1. Kdy začíná a končí MPP? *„na konci školního roku a končí v září“*
2. Z čeho vycházíte při tvorbě? *„Vycházím ze starého MPP, jen ho aktualizuji.“*
3. Jakým způsobem se podílí při zpracování MPP poradenské pracoviště a pedagogičtí pracovníci? *„Pravidelně konzultujeme na pedagogických poradách, kde si vše vyjasníme, jak postupovat.“*
4. Mají vliv studenti a zákonní zástupci při výběru témat? *„Přímo žáky se neptáme, spíše jen informujeme rodiče o probírání témat v rámci prevence, co budeme v budoucnu probírat a oni nám na to řeknou svůj názor.“*
5. Jaké indikátory slouží k formulaci dlouhodobých a krátkodobých cílů? *„Del potřeb studentů, z předchozí evaluace MPP.“*
6. Máte své specifické zásady při zpracování MPP? *„Vybíráám si věci, které jsou osvědčenější než neznámé a nevyzkoušené.“*
7. Jaké strategické, metodické materiály od MŠMT využíváte? *„Všechny, které slouží jako podklad pro řešení nějaké formy rizikového chování.“*
8. Z čeho jsou hrazeny preventivní aktivity, kolik hradí studenti? *„Preventivní aktivity jsou hrazeny z části od studentů a ze SRPŠ.Ú“*
9. Jaké bariéry Vás omezují při sestavování MPP? *„Ú Hlavní bariéra je čas a finance, také absence školního psychologa.“*
10. V jakých předmětech jsou preventivní prvky? *„Jsou obsaženy všude něco, nejvíce ve společenských vědách a zdravotě.“*
11. Jakou cílovou skupinou se zabýváte? *„Všemi ve školském prostředí.“*
12. Jsou témata, preventivní aktivity koncipovány po ročnících? *„Ano jsou, je to tak přehlednější.“*
13. Které formy a metody převládají při realizaci preventivních aktivit? *„pořádáme různé zájmové kroužky, děláme i workshopy na aktuální téma, ale záleží také, kolik na to máme vyhrazený čas.“*
14. Provádíte evaluaci MPP, jakým způsobem? *„Ano, dotazníkovou formou a ústně.“*
15. Jaký smysl vidíte ve zpracování MPP, pomáhá Vám to? *„Popravdě řečeno v ničem, ale musí to být.“*

16. Jaké rady byste poskytl/a začínajícím ŠMP? *„Promyslet si, jaký je počáteční stav tříd, co se minulý rok povedlo, v čem chci pokračovat, co zlepšit, musí být hlavně návaznost programů.“*

Rozhovor ŠMP – F

Funkce ŠMP a jeho stručné údaje

1. Jaký je Váš věk? *„58 let.“*
2. Byl/a jste do funkce jmenován/a nebo z vlastní iniciativy? *„Do funkce jsem byla jmenována ředitelem školy.“*
3. Absolvoval/ jste vzdělávací program „250“, který je důležitý pro vykonávání funkce ŠMP? *„Kurz jsem absolvovala v P-centrumu v Olomouci.“*
4. Jak často se věnujete své funkci? *„Týdně se tomu věnuji cca 2,5 hodiny.“*
5. Pokud učíte na plný úvaze, které předměty? *„Vyučuji český jazyk a společenské vědy,“*
6. Zúčastňujete se v rámci své funkce ŠMP dalších školení? *„V rámci školení se zúčastňuji školení dle finančních možností školy, ale i z časového hlediska.“*
7. Jaké podpůrné materiály, popřípadě pomoci využíváte při řešení problému? *„Nemám vyhrazený zdroj, požívám jen to, co mám od MŠMT, většinou metodické pokyny.“*
8. Jste ohodnocen/a specializačním příplatkem? *„Ne tolik, kolik času s toutou funkcí trávím.“*

Složení poradenského zařízení ve školním prostředí

1. Jaká je struktura členů v poradenském pracovišti? *„Tvořím jen já a výchovný poradce.“*
2. Jak byste ohodnotil/a spolupráci s nimi? *„Za velmi dobrou.“*
3. Jaké formy rizikového chování řešíte v současné době, s kým nejvíce spolupracuje při řešení? *„Většinou šikana, Facebook, takže sociální sítě atd.“*
4. Od jakých externích institucí potřebujete pomoc? *„V některých případech potřebuji školního psychologa.“*

Spolupráce vertikální úrovně se školním prostředím

1. Jakým způsobem s Vámi komunikují? *„Dle potřeby telefonicky.“*
2. Jaké metodické materiály Vám poskytují při realizaci preventivního programu?
„Vše si stahuji sama přes portály MŠMT.“
3. Informují Vás o novinkách v rámci prevence? *„Ano, elektronickou poštou.“*

Vnější instituce v rámci preventivního působení

1. S jakými externími organizacemi v rámci prevence spolupracujete? *„Dle nabízených aktivit, ale nejvíce s PPP, P-centrem.“*
2. Které aktivity od nich využíváte a podle jakých kritérií vybíráte? *„Preventivní aktivity si důkladně vybíráme, i když jsou nabízeny zdarma. Jde hlavně o studenty, a chceme, aby jim to pomohlo, a ne naopak uškodilo. Měli jsme pozvaného člověka, který byl nakažený pohlavní chorobou AIDS. Bylo to opravdu pro studenty výstražné, já jsem to nechtěla ani poslouchat.“*

Zkušenosti z tvorby a realizace MPP v praxi

1. Kdy začíná a končí MPP? *„Zpracovávám ho průběžně, ale v září je představen na poradě.“*
2. Z čeho vycházíte při tvorbě? *„Vycházím zejména z vnitřních zdrojů školy, tedy potřebami studentů naší školy, ale také musím brát v úvahu jejich mentální úroveň, aby ta aktivita měla svůj smysl.“*
3. Jakým způsobem se podílí při zpracování MPP poradenské pracoviště a pedagogičtí pracovníci? *„konzultací o možných odchylkách ve třídě, na základě toho jsou formulovány krátkodobé cíle.“*
4. Mají vliv studenti a zákonní zástupci při výběru témat? *„Přímo ne, spíše se studenty diskutujeme o školním řádu, ze kterého pak částečně vychází program.“*
5. Jaké indikátory slouží k formulaci dlouhodobých a krátkodobých cílů? *„Dle potře studentů a nabídek aktivit.“*
6. Máte své specifické zásady při zpracování MPP? *„Pravidelnou konzultací s výchovnou poradkyní, efektivnost při realizaci preventivních aktivit.“*
7. Jaké strategické, metodické materiály od MŠMT využíváte? *„Používám takové, které jsou nějakým způsobem přínosem.“*

8. Z čeho jsou hrazeny preventivní aktivity, kolik hradí studenti? *„Studenti si hradí aktivity samy, někdy je to za aktivitu 50 Kč, někdy 25 Kč.“*
9. Jaké bariéry Vás omezují při sestavování MPP? *„Hlavně finanční a časové bariéry, někdy so taky nevím rady ...velmi by mi pomohlo, kdybychom se metodici scházeli minimálně 2krát do roka, ale to z časových možností asi ani nejde.“*
10. V jakých předmětech jsou preventivní prvky? *„Můžu říct, že je to provázaný ve všech předmětech, ale nejvíce ve společenských vědách.“*
11. Jakou cílovou skupinou se zabýváte? *„Všemi aktéry školy.“*
12. Jsou témata, preventivní aktivity koncipovány po ročnících? *„Ano, jsou v MPP.“*
13. Které formy a metody převládají při realizaci preventivních aktivit? *„Realizujeme aktivity výkladem, interaktivní lekcí, rozhovorem, dotazníkovým šetřením.“*
14. Provádíte evaluaci MPP, jakým způsobem? *„Cílovým skupinám předkládáme dotazník, ústně.“*
15. Jaký smysl vidíte ve zpracování MPP, pomáhá Vám to? *„Moc mi to nepomáhá, spíše je to práce navíc, program je i tak zhruba zpracovaný, nedá se nikdy dodržet.“*
16. Jaké rady byste poskytli/a začínajícím ŠMP? *„Nic si z toho neslibovat, je to neoceněná dřina a musí to člověka bavit, musí to dělat pro studenty.“*

Rozhovor ŠMP – G

Funkce ŠMP a jeho stručné údaje

1. Jaký je Váš věk? *„53 let.“*
2. Byl/a jste do funkce jmenován/a nebo z vlastní iniciativy? *„Funkci věnuji 8 let a byla jsem jmenována ředitelem školy.“*
3. Absolvoval/ jste vzdělávací program „250“, který je důležitý pro vykonávání funkce ŠMP? *„Vzdělávací program jsem absolvovala v Resocia v Přerově.“*
4. Jak často se věnujete své funkci? *„Věnuji se podle potřeb asi 2-3 hodiny týdně.“*
5. Pokud učíte na plný úvaze, které předměty? *„Učím na plný úvazek zdravotní výchovu společenské vědy.“*

6. Zúčastňujete se v rámci své funkce ŠMP dalších školení? *„V rámci funkce se zúčastňuji seminářů, které nejsou především za úplatu.“*
7. Jaké podpůrné materiály, popřípadě pomoci využíváte při řešení problému? *„Vnější pomoc využívám jen okrajově, spíše čerpám z odborných publikací, materiálů od MŠMT.“*
8. Jste ohodnocen/a specializačním příplatkem? *„Jsem finančně ohodnocena 100 Kč měsíčně.“*

Složení poradenského zařízení ve školním prostředí

1. Jaká je struktura členů v poradenském pracovišti? *„Jen výchovný poradce a vedení školy.“*
2. Jak byste ohodnotil/a spolupráci s nimi? *„Jsem s nimi spokojená, spolupracujeme na dobré úrovni.“*
3. Jaké formy rizikového chování řešíte v současné době, s kým nejvíce spolupracuje při řešení? *„Je kyberšikana na sociálních sítích, ale také záškoláctví.“*
4. Od jakých externích institucí potřebujete pomoc? *„Veškeré problémy, které jdou vyřešit ve školském prostředí děláme samy, ale jinak využíváme pomoci od PPP.“*

Spolupráce vertikální úrovně se školním prostředím

1. Jakým způsobem s Vámi komunikují? *„Přes mail, ale také telefonicky, když je třeba, scházíme se 2krát do roka.“*
2. Jaké metodické materiály Vám poskytují při realizaci preventivního programu? *„Skoro všechno si stahuji ze stránek MŠMT.“*
3. Informují Vás o novinkách v rámci prevence? *„Ano, průběžně.“*

Vnější instituce v rámci preventivního působení

1. S jakými externími organizacemi v rámci prevence spolupracujete? *„Spolupracujeme s PPP, Podané ruce a s P-centrumem.“*
2. Které aktivity od nich využíváte a podle jakých kritérií vybíráte? *„Všechny, které jsou zdarma, ale většinou to vychází z potřeb studentů.“*

Zkušenosti z tvorby a realizace MPP v praxi

1. Kdy začíná a končí MPP? *„Zpracování začíná koncem školního roku a konec v polovině září, kdy to konzultujeme na pedagogické poradě.“*
2. Z čeho vycházíte při tvorbě? *„Z charakteristiky školy, současným stavem rizikového chování.“*
3. Jakým způsobem se podílí při zpracování MPP poradenské pracoviště a pedagogičtí pracovníci? *„Třídní pedagogové ve formě monitoringu a konzultace o výskytu rizikového chování ve třídě.“*
4. Mají vliv studenti a zákonní zástupci při výběru témat? *„V žádném případě, jen vyplní dotazník, to je vše.“*
5. Jaké indikátory slouží k formulaci dlouhodobých a krátkodobých cílů? *„Vychází z potřeb školy“*
6. Máte své specifické zásady při zpracování MPP? *„Program musí splnit účel pro který jsme ho sestavili.“*
7. Jaké strategické, metodické materiály od MŠMT využíváte? *„Vše co poskytne resort.“*
8. Z čeho jsou hrazeny preventivní aktivity, kolik hradí studenti? *„Akce a projekty jsou hrazeny z fondu školy a částečně studenty.“*
9. Jaké bariéry Vás omezují při sestavování MPP? *„Finance, čas a personální zajištění.“*
10. V jakých předmětech jsou preventivní prvky? *„Prvky prevence jsou začleněny ve všech předmětech.“*
11. Jakou cílovou skupinou se zabýváte? *„program je sestaven pro všechny studenty a pedagogy.“*
12. Jsou témata, preventivní aktivity koncipovány po ročnících? *„Máme na výběr celkem dost předmětů, kde je prevence, například společenské vědy tam jsou probrány témata o zdravém životním stylu, soužití a fungování rodiny, třeba v právu probíráme kriminalitu, etiku, hodnoty.“*
13. Které formy a metody převládají při realizaci preventivních aktivit? *„Přednáškový blok, který je využíván velmi často, dále výklad, exkurze, inscenační hry.“*

14. Provádíte evaluaci MPP, jakým způsobem? *„Ano, je to důležité pro rozvoj MPP, dozvíme se tak, které aktivity nebyly tak efektivní. Šetření probíhá dotazníkovou formou nebo ústně.“*
15. Jaký smysl vidíte ve zpracování MPP, pomáhá Vám to? *„Určitě, utřídím si tak myšlenky, na co se zaměřit a co dělat, je to takový plán.“*
16. Jaké rady byste poskytli/a začínajícím ŠMP? *„Důležité je přetrvat v tom co děláte, nenechat se odradit za žádnou cenu, je to nevděčná práce.“*

Rozhovor ŠMP – H

Funkce ŠMP a jeho stručné údaje

1. Jaký je Váš věk? *„38 let.“*
2. Byl/a jste do funkce jmenován/a nebo z vlastní iniciativy? *„Funkci jsem dostala jmenováním ředitele.“*
3. Absolvoval/ jste vzdělávací program „250“, který je důležitý pro vykonávání funkce ŠMP? *„Vzdělávací program jsem absolvovala v P-centrumu v Olomouci.“*
4. Jak často se věnujete své funkci? *„Funkci vykonávám dle potřeby, ale přibližně 2-3 hodiny týdně.“*
5. Pokud učíte na plný úvazek, které předměty? *„učím společenské vědy a český jazyk.“*
6. Zúčastňujete se v rámci své funkce ŠMP dalších školení? *„Podle finančních možností se zúčastňuji odborných seminářů.“*
7. Jaké podpůrné materiály, popřípadě pomoci využíváte při řešení problému? *„Podle potřeby využívám jen některé, nejčastěji metodiku na prevenci před šikanou.“*
8. Jste ohodnocen/a specializačním příplatkem? *„Za funkci ŠMP pobírám 1000 Kč.“*

Složení poradenského zařízení ve školním prostředí

1. Jaká je struktura členů v poradenském pracovišti? *„Výchovný poradce, vedení školy.“*
2. Jak byste ohodnotil/a spolupráci s nimi? *„Na velmi dobré úrovni.“*

3. Jaké formy rizikového chování řešíte v současné době, s kým nejvíce spolupracuje při řešení? *„Nejčastěji záškoláctví, agresí, šikana. Nejčastěji spolupracuji s výchovným poradcem.“*
4. Od jakých externích institucí potřebujete pomoc? *„Zatím si vystačím sama, ale když potřebuji poradit, tak s výchovným poradcem nebo vedením školy.“*

Spolupráce vertikální úrovně se školním prostředím

1. Jakým způsobem s Vámi komunikují? *„Formou emailu, schůzek 2krát do roka.“*
2. Jaké metodické materiály Vám poskytují při realizaci preventivního programu? *„Používám internetové zdroje nebo to vyčtu z publikace.“*
3. Informují Vás o novinkách v rámci prevence? *„Ano, průběžně.“*

Vnější instituce v rámci preventivního působení

1. S jakými externími organizacemi v rámci prevence spolupracujete? *„S Úřadem práce, pozvali jsem i hygienickou stanici, s P-centrem, PPP.“*
2. Které aktivity od nich využíváte a podle jakých kritérií vybíráte? *„Které jsou dostupné za minimálním částku.“*

Zkušenosti z tvorby a realizace MPP v praxi

1. Kdy začíná a končí MPP? *„Zpracovávám ho průběžně, průběžně ho konzultujeme s výchovným poradcem a vedením školy.“*
2. Z čeho vycházíte při tvorbě? *„vycházím z doporučení MŠMT, zákonů, školního řádu.“*
3. Jakým způsobem se podílí při zpracování MPP poradenské pracoviště a pedagogičtí pracovníci? *„Chtělo by to větší spolupráci s třídními pedagogy, stále si neví rady, jak naskytly problém řešit a chodí hned zamnou. Když jsem na funkci školního metodika, tak si myslí ostatní, že to není jejich věc.“*
4. Mají vliv studenti a zákonní zástupci při výběru témat? *„Nemají vliv.“*
5. Jaké indikátory slouží k formulaci dlouhodobých a krátkodobých cílů? *„Cíle vycházejí z potřeb, aktuálního stavu.“*

6. Máte své specifické zásady při zpracování MPP? *„Hraji na efektivitu, protože studenti zažívají větší efektivitu u pozvaných hostů z externího prostředí, studenti ho více berou.“*
7. Jaké strategické, metodické materiály od MŠMT využíváte? *„Které jsou dostupné a aktualizované.“*
8. Z čeho jsou hrazeny preventivní aktivity, kolik hradí studenti? *„Aktivity vybírám hlavně podle ceny, ale častěji využívám nabídek od centru Podané ruce. Ti nabízí program v gamblérství zdarma, a taky P-centrum, většinou si bereme od nich krizovou intervenci.“*
9. Jaké bariéry Vás omezují při sestavování MPP? *„Finance, čas a potřeby, které nelzou uspokojit, tím mám na mysli absenci školního psychologa.“*
10. V jakých předmětech jsou preventivní prvky? *„Téměř ve všech předmětech.“*
11. Jakou cílovou skupinou se zabýváte? *„Všemi se zabývám, nejde to vyčlenit.“*
12. Jsou témata, preventivní aktivity koncipovány po ročnících? *„Především jsou řazena po ročnících.“*
13. Které formy a metody převládají při realizaci preventivních aktivit? *„Spíše se zaměřujeme na přednášky spojenou s besedou, jde o to, aby se studenti mohli klidně ptát. Chceme dosáhnout toho, aby aktivita nebyla pouze na jedné straně, ale aby se zapojili i samotní studenti.“*
14. Provádíte evaluaci MPP, jakým způsobem? *„Ano, průběžně získáváme informace od studentů, rodičů a kolegů.“*
15. Jaký smysl vidíte ve zpracování MPP, pomáhá Vám to? *„Je to zbytečně rozsáhlý, stačil by popsat na dvě stránky, ale zase pro kolegy je to dobrý, lépe se v prevenci zorientují.“*
16. Jaké rady byste poskytli/a začínajícím ŠMP? *„Být vždy objektivní při řešení problému, být nad věcí, neskutečně to na nás zkouší, co vydržíme, také bych doporučovala vystudovat psychologii.“*

Rozhovor ŠMP – I

Funkce ŠMP a jeho stručné údaje

1. Jaký je Váš věk? *„47 let.“*
2. Byl/a jste do funkce jmenován/a nebo z vlastní iniciativy? *„Funkci jsem přebrala před 8 lety jmenováním ředitelem školy.“*

3. Absolvoval/ jste vzdělávací program „250“, který je důležitý pro vykonávání funkce ŠMP? *„vzdělávací kurz jsem studovala na Filozofické fakultě v Olomouci.“*
4. Jak často se věnujete své funkci? *„Práci ŠMP se věnuji 3 hodiny týdně.“*
5. Pokud učíte na plný úvazek, které předměty? *„Učím český jazyk a občanskou výchovu.“*
6. Zúčastňujete se v rámci své funkce ŠMP dalších školení? *„Zúčastňuji se seminářů, které pořádá PPP, ale i některé instituce, které nestojí moc.“*
7. Jaké podpůrné materiály, popřípadě pomoci využíváte při řešení problému? *„Řešení situací vychází z rozhovoru s výchovným poradcem a ředitelem školy. Využívám podpůrné materiály od MŠMT.“*
8. Jste ohodnocen/a specializačním příplatkem? *„Finanční ohodnocení není takové, co to vše obnáší.“*

Složení poradenského zařízení ve školním prostředí

1. Jaká je struktura členů v poradenském pracovišti? *„Tvoří ji výchovný poradce a ředitel školy, a třídní pedagogové v rámci monitoringu.“*
2. Jak byste ohodnotil/a spolupráci s nimi? *„Na dobré úrovni.“*
3. Jaké formy rizikového chování řešíte v současné době, s kým nejvíce spolupracuje při řešení? *„Věnujeme se aktuálním formám, kterými jsou kyberšikana, záškoláctví, agrese.“*
4. Od jakých externích institucí potřebujete pomoc? *„V psychologické oblasti, diagnostické oblasti od speciálního pedagoga.“*

Spolupráce vertikální úrovně se školním prostředím

1. Jakým způsobem s Vámi komunikují? *„Často přes emailové zprávy a schůzi 2krát do roka.“*
2. Jaké metodické materiály Vám poskytují při realizaci preventivního programu? *„Vše potřebné mám, jinak se dívám na internetové stránky.“*
3. Informují Vás o novinkách v rámci prevence? *„Píše přes mail a telefonicky.“*

Vnější instituce v rámci preventivního působení

1. S jakými externími organizacemi v rámci prevence spolupracujete?

2. Které aktivity od nich využíváte a podle jakých kritérií vybíráte? *„Mám nejraději preventivní aktivity, při kterém jsou studenti aktivně zapojeni, a nesedí někde v kinosále.“*

Zkušenosti z tvorby a realizace MPP v praxi

1. Kdy začíná a končí MPP? *„Program musím mít zpracovaný do 15. září. Ten pak musím představit pedagogické radě a následně ho musí schválit ředitel školy.“*
2. Z čeho vycházíte při tvorbě? *„Z analýzy současné situace a z předchozího MPP.“*
3. Jakým způsobem se podílí při zpracování MPP poradenské pracoviště a pedagogičtí pracovníci? *„Každý mám nějaký vliv, každý má úkol. Vše to konzultujeme na pedagogických poradách.“*
4. Mají vliv studenti a zákonní zástupci při výběru témat? *„Neovlivňují žádným způsobem.“*
5. Jaké indikátory slouží k formulaci dlouhodobých a krátkodobých cílů? *„Dle aktuálních potřeb studentů a aktivit.“*
6. Máte své specifické zásady při zpracování MPP? *„Snažím vycházet z reálné situace.“*
7. Jsou témata, preventivní aktivity koncipovány po ročnících? *„Jsme ekonomická škola, ale přesto se mohou studenti naučit o fungování trhu, finanční gramotnost. Máme to uspořádané dle ročníků, je to přehlednější a jednotlivé akce se neopakují.“*
8. Které formy a metody převládají při realizaci preventivních aktivit? *„Přednáškový blok, exkurze, lyžařský výcvik, hry.“*
9. Provádíte evaluaci MPP, jakým způsobem? *„Ano, průběžně celý ok. Spolupracuji při tom kolegy.“*
10. Jaký smysl vidíte ve zpracování MPP, pomáhá Vám to? *„Je to náročný na zpracování, raději bych to měla v kratší verzi.“*
11. Jaké rady byste poskytl/a začínajícím ŠMP? *„Udělat si dobré jméno, respekt u studentů a kolegů.“*

Rozhovor ŠMP – J

Funkce ŠMP a jeho stručné údaje

1. Jaký je Váš věk? „37 let.“
2. Byl/a jste do funkce jmenován/a nebo z vlastní iniciativy? „Funkci jsem dostala po kolegovi před 5 lety, a to jmenováním ředitelem školy.“
3. Absolvoval/ jste vzdělávací program „250“, který je důležitý pro vykonávání funkce ŠMP? „Studovala jsem v P-centrumu v Olomouci.“
4. Jak často se věnujete své funkci? „Věnuji se činnosti dle časových možností, cca tomu věnuji 2-3 hodiny týdně.“
5. Pokud učíte na plný úvazek, které předměty? „Vyučuji český jazyk s literaturou a společenskou nauku.“
6. Zúčastňujete se v rámci své funkce ŠMP dalších školení? „Školení se zúčastňuji za předpokladu, že je čas a nabízen za malou úplatu.“
7. Jaké podpůrné materiály, popřípadě pomoci využíváte při řešení problému? „Aktuální od MŠMT a externího školního psychologa v některých situacích.“
8. Jste ohodnocen/a specializačním příplatkem? „Pobírám finanční ohodnocení dle zákona.“

Složení poradenského zařízení ve školním prostředí

1. Jaká je struktura členů v poradenském pracovišti? „Pracoviště tvoří výchovný poradce a vedení školy, tak třídní pedagogové.“
2. Jak byste ohodnotil/a spolupráci s nimi? „Spolupráce probíhá na velmi dobré úrovni.“
3. Jaké formy rizikového chování řešíte v současné době, s kým nejvíce spolupracuje při řešení? „Dle trendů, nejaktuálnější jsou rizikové faktory na internetových sítích.“
4. Od jakých externích institucí potřebujete pomoc? „Jen v případech, kdybych to nezvládla.“

Spolupráce vertikální úrovně se školním prostředím

1. Jakým způsobem s Vámi komunikují? „Jsme v kontaktu neustále, jak je potřeba.“

Vnější instituce v rámci preventivního působení

1. S jakými externími organizacemi v rámci prevence spolupracujete? *„Jsou jimi hasiči, Policie ČR, a dle nabídek z neziskovek.“*
2. Které aktivity od nich využíváte a podle jakých kritérií vybíráte? *„Podle potřeby a trendů ve společnosti.“*

Zkušenosti z tvorby a realizace MPP v praxi

1. Kdy začíná a končí MPP? *„Zpravidla koncem školního roku a končí v září.“*
2. Z čeho vycházíte při tvorbě? *„Inspiruji se na základě zajímavého školení v průběhu roku, tvorbu začínám koncem školního roku, kdy se nejdříve vyhodnotí předchozí program.“*
3. Jakým způsobem se podílí při zpracování MPP poradenské pracoviště a pedagogičtí pracovníci? *„Každý mám nějaký vliv, jedná se o konzultace a výběru tématu do dalšího MPP.“*
4. Mají vliv studenti a zákonní zástupci při výběru témat? *„Jen částečně, diskutujeme v hodině o možném tématu, který je zajímavý.“*
5. Jaké indikátory slouží k formulaci dlouhodobých a krátkodobých cílů? *„Vychází z potřeb studentů a školy.“*
6. Máte své specifické zásady při
7. Jakou cílovou skupinou se zabýváte? *„Všemi aktéry školy, hlavně studenty.“*
8. Které formy a metody převládají při realizaci preventivních aktivit? *„Děláme si aktivity nejčastěji samy, vymýšlíme různé exkurze, přednášky, sportovní soutěže.“*
9. Provádíte evaluaci MPP, jakým způsobem? *„Průběžně s kolegy, formou dotazníku, rozhovorem.“*
10. Jaký smysl vidíte ve zpracování MPP, pomáhá Vám to? *„Ano, podává ucelenou představu o tom, co má být uděláno.“*
11. Jaké rady byste poskytl/a začínajícím ŠMP? *„Spolupracovat s kolegy ve školském prostředí, zaujmout studenty.“*

Rozhovor ŠMP – K

Funkce ŠMP a jeho stručné údaje

1. Jaký je Váš věk? *„52 let“*

2. Byl/a jste do funkce jmenován/a nebo z vlastní iniciativy? *„Pozici jsem převzala po kolegovi, který je už v penzi, měl už vypracovaný program dopředu, tak to vedu stejným způsobem dál, jen změním údaje.“*
3. Absolvoval/ jste vzdělávací program „250“, který je důležitý pro vykonávání funkce ŠMP? *„Vzdělávací program jsem absolvovala v KAPPĚ v Přerově.“*
4. Jak často se věnujete své funkci? *„Těžko říct, když začínám se zpracování administrativy, a pak do toho řeším aktivity ... tak asi 4 hodiny týdně.“*
5. Pokud učíte na plný úvazek, které předměty? *„Učím společenský vědy, zdravotní vědy a psychologii.“*
6. Zúčastňujete se v rámci své funkce ŠMP dalších školení? *„Odborné školení se zúčastňuji dle časových možností a pokud jsou zdarma.“*
7. Jaké podpůrné materiály, popřípadě pomoci využíváte při řešení problému?
8. Jste ohodnocen/a specializačním příplatkem? *„Dostávám 1000 Kč.“*

Složení poradenského zařízení ve školním prostředí

1. Jaká je struktura členů v poradenském pracovišti? *„Je tvořeno výchovným poradcem, školním psychologem a ředitelem školy.“*
2. Jak byste ohodnotil/a spolupráci s nimi? *„Máme velmi úzkou spolupráci.“*
3. Jaké formy rizikového chování řešíte v současné době, s kým nejvíce spolupracujete při řešení? *„V současné době se rozmohlo obchodování na internetu, kyberšikana a kouření elektronických cigaret.“*
4. Od jakých externích institucí potřebujete pomoc? *„K objasněným krádežím, ale to se stává málo kdy.“*

Spolupráce vertikální úrovně se školním prostředím

1. Jakým způsobem s Vámi komunikují? *„Pře telefon, také emailem a 2krát do roka se vidíme v centru.“*
2. Jaké metodické materiály Vám poskytují při realizaci preventivního programu? *„Pomohlo by mi, kdyby krajský nebo okresní metodik vyvíjeli větší iniciativu a posílali nabídky, které jsou dostupné v Olomouci. Chodí mi jen metodické poučky, které občas vyjdou, ale nic, co by mi opravdu pomohlo.“*
3. Informují Vás o novinkách v rámci prevence? *„Ano, celkem často.“*

Vnější instituce v rámci preventivního působení

1. S jakými externími organizacemi v rámci prevence spolupracujete? *„P-centrum, hasiči, Policie a OSPOD.“*
2. Které aktivity od nich využíváte a podle jakých kritérií vybíráte? *„Které jsou hlavně efektivní a věnuje se konkrétní situaci.“*

Zkušenosti z tvorby a realizace MPP v praxi

1. Kdy začíná a končí MPP? *„Na začátku května a končí v září.“*
2. Z čeho vycházíte při tvorbě? *„Ze současné potřeby a předchozího preventivního programu.“*
3. Jakým způsobem se podílí při zpracování MPP poradenské pracoviště a pedagogičtí pracovníci? *„Snažíme se to probírat na pedagogických poradách, individuálních konzultacích.“*
4. Mají vliv studenti a zákonní zástupci při výběru témat? *„Ne, pouze se vyjádří ke školnímu řádu školy.“*
5. Jaké indikátory slouží k formulaci dlouhodobých a krátkodobých cílů? *„Vycházíme z potřeb studentů, z nabídek aktivit a současného stavu.“*
6. Máte své specifické zásady při zpracování MPP? *„Srozumitelnost, efektivnost programu.“*
7. Jaké strategické, metodické materiály od MŠMT využíváte? *„Když nějaký potřebuji, stáhnou si to z internetových stránek MŠMT.“*
8. Z čeho jsou hrazeny preventivní aktivity, kolik hradí studenti? *„chtělo by to víc financí, které by nám snadněji pomohlo ve vybírání aktivit na míru potřeb studentů. Taky jsem žádala o grant, ale je to těžké, pokud v tom nemáte praxi, a navíc je to náročné z časového hlediska.“*
9. Jaké bariéry Vás omezují při sestavování MPP? *„Nejčastější bariérou jsou finance, některé nekvalitní preventivní aktivity.“*
10. V jakých předmětech jsou preventivní prvky? *„Prvky prevence můžeme nalézt v občanské výchově, zdravotědě, psychologii.“*
11. Jakou cílovou skupinou se zabýváte? *„Hlavní cílová skupina jsou studenti, pedagogové školy.“*
12. Jsou témata, preventivní aktivity koncipovány po ročnících? *„je to uvedené v MPP.“*

13. Které formy a metody převládají při realizaci preventivních aktivit?
„Používáme exkurzy, besedy, inscenační metody.“
14. Provádíte evaluaci MPP, jakým způsobem? *„Evaluace se provádí průběžně formou dotazníku, rozhovorem ...“*
15. Jaký smysl vidíte ve zpracování MPP, pomáhá Vám to? *„Pochybuji, že to někdo čte, je to práce navíc, ale musí se to dělat pro školní inspekci.“*
16. Jaké rady byste poskytl/a začínajícím ŠMP? *„Absolvovat vzdělávací kurz, spolupracovat s externím prostředím a spolupracovat s kolegy.“*